

Eeva Ilveskoski

HELSINGIN JUGENDSALI TILAKOKEMUKSENA

Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Taidehistoria
Kevät 2010

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Eeva Ilveskoski	
Työn nimi – Title Helsingin Jugendsali tilakokemuksena	
Oppiaine – Subject Taidehistoria	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2010	Sivumäärä – Number of pages 107 (+ liitteet 10)
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielman tavoitteena oli tarkastella Helsingissä sijaitsevan Jugendsalin tilallisia kokemuksia sen käyttäjien näkökulmasta. Tutkimuksessa tarkasteltiin, millaiseksi ihmiset kokivat Jugendsalin tilana, mitä siitä havainnoitiin ja mikä teki siitä merkityksellisen. Edellisten lisäksi haluttiin selvittää, miten ihmiset havainnoivat ympäristöään ja mitä tilat ihmisille merkitsevät. Kokemuksellisuuden tutkiminen rajattiin Jugendsalin Helsinki-tiedotuksen aikaan (vuodet 1984–2008) ja Café Jugendin aikaan (2008-). Tutkimuksen painotus oli Helsinki-tiedotuksen ajassa. Kuitenkin tutkimuksessa haluttiin tarkastella sitä, kuinka käyttötarkoituksen muutos vaikutti tilakokemukseen. Sen vuoksi myös Café Jugendin aikaisia tilakokemuksia tarkasteltiin.</p> <p>Lähtökohtana tutkimukselle oli tilan teoria. Uudemmassa tilojen tutkimuksessa tilaa on tutkittu moniulotteisena ja elettyinä tilana, joka ei ole vain taustana toiminnolle. Tilan merkitysten on ajateltu muodostuvan käyttäjien ja tilan vuoropuheluna. Jotta kokemuksellisuutta voisi tutkia, tämän tutkimuksen taustalle valittiin fenomenologinen tutkimusasettelu. Koska fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia ja niiden merkityksellisyyttä, antoi se myös hyvän lähtökohdan Jugendsalin tilakokemusten tutkimiseen. Jugendsalin tilakokemuksia tutkittiin seitsemän haastattelun avulla. Haastateltavista henkilöistä viisi oli Helsinki-tiedotuksen aikaisia kävijöitä ja kaksi sellaisia, jotka olivat käyneet salissa vain sen ollessa kahvilana.</p> <p>Jugendsali koettiin Helsinki-tiedotuksen aikana miellyttäväksi, rauhalliseksi ja turvalliseksi ympäristöksi. Tilakokemukseen liittyivät tilan arkkitehtuurin lisäksi ihmiset, salissa tapahtuneet asiat, omat henkilökohtaiset muistot, muut ihmiset sekä tapahtumahetki. Suurin osa Helsinki-tiedotuksen aikaisista kävijöistä koki tilan muuttuneen sen käyttötarkoituksen muuttuessa. Uudesta tilasta oli tullut levoton, eikä se ollut enää vapaassa käytössä, koska sen sisältö ei ollut enää sama. Lisäksi henkilökohtaiset muistot vanhasta tilasta muuttivat useilla uutta tilakokemusta negatiiviseksi. Jugendsali oli ollut monille tärkeä tila, koska se oli arkkitehtonisesti kaunis tila, jonne kaikilla oli mahdollisuus tulla. Kuitenkin uusien haastattelujen myötä kävi ilmi, että samantapaiseen tilakokemukseen oli vielä mahdollisuuksia, koska puitteet tilassa oli säilytetty. Tilakokemuksen todettiin olevan riippuvainen sen kokijasta. Tutkimuksessa tuli ilmi, että tilojen olemuksella on merkitystä ihmisille. Ei ole yhdentekevää, millaisia tilat ympärillä ovat. Tilat voivat vaikuttaa positiivisesti mielialaan.</p>	
Asiasanat – Keywords: Jugendsali, tila, kokemuksellisuus	
Säilytyspaikka – Depository: Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen aihe ja tavoitteet	6
1.2 Aikaisemmat tutkimukset ja käytetyt lähteet	7
1.3 Tutkimuksen metodit	9
1.3.1 Tutkimusasenne	9
1.3.2 Aineiston keruu	11
1.3.3 Analyysi	15
1.4 Tutkimuksen luotettavuus.....	17
2 JUGENDSALIN HISTORIA.....	21
2.1 Yleistä jugendtyylistä	21
2.2 Suomi ja jugendarkkitehtuuri	23
2.3 Privatbankenin synty	24
2.4 Vaiheet pankkitoiminnan jälkeen	26
3 TILAN TEORIAA	29
3.1 Tila ja paikka käsitteinä	29
3.2 Tila ja kokija.....	31
3.3 Fenomenologia.....	32
3.4 Minuus tilakokemuksessa.....	34
3.5 Tilakokemukseen liittyviä tekijöitä.....	38
3.6 Tilaa kuvaavat käsitteet: luonne, tunnelma ja paikan henki.....	43
4 JUGENDSALI TILAKOKEMUKSENA	46
4.1 Tilalliset kokemukset eri teemojen myötä	46
4.1.1 Arkkitehtuuri.....	47
4.1.2 Tunnelma.....	53
4.1.3 Paikan henki - genius loci	65
4.1.4 Muutos	68
4.1.5 Voiko Jugendsalin tilakokemus olla samanlainen muina aikoina?	75
4.1.6 Merkitykset ja mahdollisuudet	81
4.2 Tilan havainnointiprosessi	87
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	92
LÄHTEET.....	102
LIITE 1: Kuvat	108

LIITE 2: Haastattelukysymykset.....	109
LIITE 3: Kaaviot	112

1 JOHDANTO

Helsingissä osoitteessa Pohjoisesplanadi 19 sijaitsee Jugendsali, entinen Privatbankenin pankkisali. Lars Sonckin ja Valter Jungin vuonna 1903 suunnittelemaa pankkisalia on yleisesti pidetty komeana ja edustavana näytteenä vuosisadanvaihteen kokonaistaideteoksen ideasta¹. Pankkiajan jälkeen sali on ollut monessa eri käytössä. Kuitenkin aika, josta Jugendsali parhaiten muistetaan, liittyy viimeiseen 26 vuoteen. Vuodesta 1984 syyskuuhun 2008 Jugendsali toimi Helsingin kaupungin ilmaisena näyttelytilana ja tiedotustoimistona, Helsinki-tiedotuksena. Helsinki-tiedotus neuvoi salissa kävijöitä kaupungin palveluihin ja tapahtumiin liittyvissä asioissa. Salissa järjestettiin vuosittain 5–10 kaupungin historiaa ja nykypäivää käsittelevää näyttelyä.² 24 vuoden ajan Jugendsali oli monille helsinkiläisille tärkeä tila. Kaupungin tarjoamien palvelujen lisäksi sali houkutteli kävijöitä sen erikoislaatuisen arkkitehtuurinsa vuoksi. Vuonna 2008 Jugendsalin toimintaa muutettiin. Helsingin kaupungin päättäjien alulle laittaman elävöittämisprojektin myötä salin käyttötarkoitus muuttui syksyllä 2008, kun se vuokrattiin Café Jugendin käyttöön. Café Jugend toimi tilassa tammikuuhun 2010 asti, jonka jälkeen kahvila siirtyi Aschan Café Jugend –nimen alle³.

Kesällä 2008 työskentelin Jugendsalissa Havis Amanda -näyttelyn museoavustajana. Aikaisemmin en ollut tiennyt salin olemassaolosta. Jugendsalin vaikuttava tila yllätti minut arkkitehtuurillaan tullessani ensimmäistä kertaa Jugendsaliin. Sali tuntui olevan arkkitehtoninen helmi keskellä Helsinkiä. Kesän aikana monet asiakkaat kertoivat minulle omia kokemuksiaan tilasta ja sen tärkeydestä. Huomasin, että Jugendsalista oli vuosien saatossa tullut monille helsinkiläisille tärkeä paikka. Se oli pistäytymispaikka ja eräänlainen olohuone. Usein arkkitehtonisesti hienot paikat, esimerkiksi rappukäytävät, ovat lukittujen ovien takana tai jonkun erityisryhmän käytettävissä. Jugendsali oli ainutlaatuinen vierailukohde siksi, koska se oli kaikille avoin tila. Siellä sai

---

¹ Maunula 1969, 50.

² Parviainen 1999, 3.

³ Aschan Café Jugend 2010.

vapaasti, ilman pääsymaksua tai tiettyä statusta, nauttia tilasta. Kuitenkin monen helsinkiläisen pettymykseksi vuonna 2008 Helsingin kaupunki päätti siirtää Helsinki-tiedotuksen toiminnan pois Jugendsalista ja vuokrata tilan kahvilakäyttöön. Monien tahojen vastustuksesta huolimatta päätös toteutettiin syksyllä 2008. Kesätyöni aikana minulla ei ollut vielä käsitystä siitä, että tulisin tekemään pro gradu -tutkielmaani tästä kohteesta. Kesän jälkeen jäin pohtimaan sitä, miksi tämä paikka oli ihmisille tärkeä, mikä siinä oli vaikuttavaa ja miksi ihmiset olivat kiintyneet siihen. Halusin selvittää asiaa ja näin aihe tutkimukselleni muodostui.

1.1 Tutkimuksen aihe ja tavoitteet

Laadullisen tutkielmani tarkoituksena on tarkastella Jugendsalin tilaa sen käyttäjien näkökulmasta. En tarkastele Jugendsalia sen oman historian ja arkkitehdin suunnitelmien kautta, vaan ihmisten arkkitehtuurielämyksistä käsin. Pyrin etsimään vastauksia seuraaviin kysymyksiin: millaiseksi ihmiset kokivat Jugendsalin tilana, mitä siitä havaittiin ja mikä teki siitä merkityksellisen? Samalla olen halunnut tarkastella, miten ihmiset havainnoivat ympäristöään ja mitä tilat ihmisille merkitsevät. Kokemuksellisuuden tutkimisen rajasin aluksi Jugendsalin Helsinki-tiedotuksen aikaan. Kuitenkin vertailun vuoksi oli mielenkiintoista selvittää, miten tilan käyttötarkoituksen muutos vaikutti tilakokemukseen. Siksi tutkimuksessani olen myös selvittänyt Café Jugendin aikaisia tilakokemuksia vanhojen sekä uusien kävijöiden näkökulmasta. Tutkimukseni painotus on silti Helsinki-tiedotuksen ajassa. Aschan Café Jugendin aikaa en ole tutkimuksessani käsitellyt ollenkaan.

Tutkielmani jakautuu neljään osaan. Johdannossa esittelen tutkimukseni kohteen, tavoitteet, lähdeaineiston ja metodit sekä arvioin tutkimukseni luotettavuutta. Sen jälkeen selvitän lyhyesti Jugendsalin historiaa sekä kerron taustoja salin syntyvaiheista. Kolmannessa luvussa selvitän tutkimukseni kannalta oleelliset käsitteet sekä esittelen tilan tutkimuksen teoriaa ja aikaisempien tutkijoiden tutkimustuloksia tilojen kokemuksellisuudesta. Luvun tarkoituksena on selvittää, mitä tilojen tarkastelusta on aiemmin saatu selville ja

luoda pohja oman tutkielmani lähtökohdille. Luvussa 4 siirryn aineistoni käsittelyyn, jota tarkastelen samanaikaisesti tilan teorian kautta. Tässä luvussa on tarkoituksena selvittää vastauksia tutkimuskysymyksiini. Viimeisessä luvussa esitän yhteenvedon ja pohdin oman tutkielmani suhdetta muuhun tutkimuskenttään.

1.2 Aikaisemmat tutkimukset ja käytetyt lähteet

Lähestyn tutkimuskohdettani tilan kokemuksellisuuden näkökulmasta. Näkökulma edustaa uudempaa tapaa tutkia tiloja ja rakennettua ympäristöä. Perinteisessä taidehistoriassa rakennuksia on tutkittu erillisinä taideobjekteina tai niiden fyysisten muotojen kautta erillään käyttäjistä⁴. Kuitenkin 1990-luvulla kiinnostus moniulotteisen tilan tutkimiseen on voimistunut jopa niin, että on puhuttu ”tilallisesta käänteestä”. Uudessa tilantutkimuksessa on kyseenalaistettu ajatus, että tila olisi merkitykseltään tyhjä geometrinen tila ja tausta ihmisten toiminnalle. Sen sijaan on ajateltu, että tila olisi elettyä tilaa, jonka merkityksen muodostavat ihmiset sekä heidän aistimuksensa ja havaintonsa, jotka kumpuavat ajallisesta ja paikallisesta ympäristöstä⁵. Pro gradu -tutkielmani teoriaosuus, josta käytän nimitystä ”tilan teoria” pohjautuu tutkimuksiin, joissa käsitellään tilaa sen käyttäjien näkökulmasta. Kirjallisen aineiston pohjalta olen koonnut yhteen ominaisuuksia, joita eri tutkijat ovat todenneet liittyvän tilakokemukseen. Monien teoreetikkojen ajatukset ihmisen ja paikan välisestä suhteesta ovat lähtöisin Martin Heideggerin kirjoituksista⁶. Erityisesti hänen esseensä *Bauen Wohnen Denken* (1951), joka toi esiin rakentamisen myyttiset ulottuvuudet ja paikan kokemuksen merkityksen, on innoittanut monia tutkijoita⁷.

Tutkimuksessa käyttämäni lähdekirjallisuus koostuu tilantutkimusten lisäksi fenomenologiaa käsittelevistä teoksista. Uudessa tilantutkimuksessa taustalla vaikuttaa fenomenologinen filosofia. Fenomenologiassa ilmiötä tarkastellaan

---

⁴ Saarikangas 2006, 32–33.

⁵ Saarikangas 2006, 11–12.

⁶ Forss 2007, 15.

⁷ Pallasmaa 2003, 487.

ihmisen kokemuksen näkökulmasta⁸. Edmund Husserlia (1859–1938), jonka perustajana fenomenologiaa pidetään, kiinnosti ajatus siitä, kuinka asiat ilmaantuvat tietoisuuteemme⁹ eli kuinka havainnoimme maailmaa. Husserlin fenomenologiassa ideana oli puhtaan tietoisuuden rakenteiden näkeminen¹⁰. Hänen näkemyksensä puhtaasta tietoisuudesta eivät olleet monien tutkijoiden mielestä riittäviä. Fenomenologian tutkimuksen painopiste siirtyikin 1930-luvulla Ranskaan¹¹. Siellä yksi keskeisimmistä fenomenologian kehittäjistä oli Maurice Merleau-Ponty (1908–1961). Hänen tutkimuksensa, etenkin hänen pääteoksensa *Phénoménologie de la perception* (Havainnon fenomenologia, 1945), pyrkivät kuvaamaan ruumiin ja maailman vuorovaikutuksessa syntyviä merkitysrakenteita.¹² Merleau-Ponty pohti myös tilan ja ihmisen välistä suhdetta. Lisäksi Gaston Bachelardin tutkimukset tilan poetiikasta, Henri Lefebvren ajatukset tilan sosiaalisuudesta ja Michel Foucaultin tutkimukset tilallisista käytännöistä ovat tarjonneet välineitä tilan ymmärtämiseen muuttuvana ja merkityksiä tuottavana.¹³ Edellisten tutkijoiden ajatuksia tilallisuudesta ovat soveltaneet muun muassa Kirsi Saarikangas, Pauline von Bonsdorff, Anne Stenros, Anja Kervanto Nevanlinna ja Anne-Mari Forss, joiden tutkimuksia käytän pohjana tässä tutkielmassa. Lisäksi Christian Norberg-Schulzin ajatukset tilasta, paikasta ja paikan hengestä, Edward S. Casey'n tutkimukset ihmisen ja paikan välisestä suhteesta sekä Juhani Pallasmaan pohdinnat tilan fenomenologisista kohtaamisista ovat herättäneet ajatuksia tällekin työlle. Fenomenologian filosofiseen tarkasteluun Timo Laineen ja Petri Kuhmosen tutkimukset ovat antaneet hyvän lähtökohdan.

Fenomenologian ja tilan teorian lisäksi tässä tutkielmassa selvitän lyhyesti Jugendsalin syntyajankohdan aikalaisnäkökulmaa sekä Jugendsalin historiaa ja sen arkkitehtuuria. Edellisen tarkoituksena on johdatella lukija aiheeseen sekä esitellä kohde ja sen vaiheet. Jugendtyylin pääpiirteitä selvittäessäni olen käyttänyt lähdekirjallisuutena lähinnä Jonathan Moorhousen, Tutta ja Kristian Runebergin, Sixten Ringbomin ja Paula Kivisen tutkimuksia. Myös Pekka

---

⁸ Laine & Kuhmonen 1995, 39.

⁹ Matthews 2006, 6.

¹⁰ Haapala & Lehtinen 2001, xiii.

¹¹ Haapala & Lehtinen 2001, xxx.

¹² Haapala & Lehtinen 2001, xlii–xlvi.

¹³ Saarikangas 2006, 12.

Korvenmaan tietämys Lars Sonckista, etenkin hänen väitöskirjansa *Innovation versus tradition*, on ollut yhtenä lähteenäni. Väitöskirjassaan Korvenmaa on käsitellyt Lars Sonckin arkkitehtuuria vuosina 1900–1910. Lisäksi Jugendsalista vuonna 2001 tehty historiikki, *Rahat ja henki*, on ollut keskeinen lähde Jugendsalin vaiheita selvittäessäni. Kirja liittyy Jugendsalissa vuonna 2001 olleeseen näyttelyyn, joka kertoi Jugendsalin historiasta. Jugendsalin käyttötarkoituksen muutokseen liittyvän kiistan käsittelyyn olen käyttänyt lähdeaineistona esimerkiksi Helsingin Sanomien lehtikirjoituksia ja Yleisradion Internet-sivustoja.

Tutkielmani aineisto pohjautuu keräämääni haastatteluaineistoon. Syksyn 2009 aikana haastattelin seitsemää henkilöä Jugendsalin tilakokemuksista. Mukana haastattelussa oli viisi Jugendsalin Helsinki-tiedotuksen ajan tuntevaa henkilöä ja kaksi henkilöä, jotka eivät olleet käyneet salissa ennen Café Jugendin aikaa. Aineistoni pohjalta olen pyrkinyt selvittämään, miten Jugendsali koettiin tilana, mikä teki sen merkitykselliseksi ja miten käyttötarkoitus vaikutti tilakokemukseen.

1.3 Tutkimuksen metodit

Tässä alaluvussa käsittelen tutkimukseni kulkua. Kerron metodologisista lähtökohdistani, selitän, kuinka valitsin haastateltavani, kuinka keräsin aineistoni ja miten analysoin aineistoani. Luvun tarkoituksena on kertoa avoimesti siitä, miten olen tutkimukseni tehnyt.

1.3.1 Tutkimusasenne

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jonka pohjana on tilan teoria. Tilan teoria on kooste sellaisten tutkijoiden tutkimuksista, jotka ovat tutkineet tiloja niiden käyttäjien näkökulmasta eli tilan kokemuksellisuuden ja merkityksellisyyden näkökulmasta. Jotta ihmisten kokemuksia olisi mahdollista tutkia, olen valinnut tutkimukseni taustalle fenomenologisen tutkimusasenteen. Fenomenologia ei

toimi minulla varsinaisena menetelmällisenä työkaluna vaan enemmänkin innoittajana. Koska fenomenologiassa tutkitaan ihmisen suhdetta hänen omaan elämäntodellisuuteensa¹⁴, toimii se sopivana lähtökohtana tutkielmalleni. Sen kautta on mahdollista pohtia, kuinka ihmiset havainnoivat tilaa ja kuinka he kokevat olemassaolonsa siellä.

Fenomenologisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen tulee olemassa olevaksi tajunnallisuuden, kehollisuuden ja situationaalisuuden kautta. Nämä kolme ominaisuutta ovat kiinteässä suhteessa toisiinsa. Tajunnallisuuden perusluonteena pidetään intentionaalisuutta eli suuntautumista johonkin. Tällöin kokemus on aina kokemus jostakin. Kehollisuus kuvaa ihmisen olemassaoloa orgaanisena tapahtumana ja situationaalisuus on olemassaoloa suhteutettuna elämäntilanteeseen. Situaatio rajaa maailmasta sen osan, johon ihminen on suhteessa.¹⁵ Laineen mukaan fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia. Kokemuksellisuus on ihmisen maailmassaolon perusmuoto. Kokemus käsitetään ihmisen suhteena omaan todellisuuteensa ja se syntyy vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa. Lisäksi fenomenologit sanovat, että ihmisen maailmasuhde on intentionaalinen eli merkityshakuinen. Näin ollen kokemus muotoutuu merkitysten mukaan ja nämä merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen varsinainen kohde.¹⁶ Fenomenologisen tutkimusasetteen avulla tässä tutkimuksessa on mahdollista tutkia, kuinka koehenkilöt kokivat Jugendsalin tilan, kuinka he havainnoivat sitä ja mitä merkityksiä sillä oli heille. On tärkeää muistaa, että jokainen ihminen näkee maailman omista lähtökohdistaan käsin, oman situaationsa ja näkökulmansa kautta. Siksi tutkimustulokset ovat aina suhteessa kokijaansa. Tämän vuoksi tässä tutkielmassa ei ole tarkoituksena yleistää havaintoja, vaan saada esille erilaisia ominaisuuksia, joita tilan on koettu sisältävän. Toisaalta, koska ihminen on perustaltaan yhteisöllinen, jokaisen yksilön kokemusten tutkimus paljastaa myös jotakin yleistä. Yhteisön jäsenenä meillä on yhteisiä piirteitä ja yhteisiä merkityksiä, mutta silti jokainen yksilö yhteisössä on erilainen.¹⁷ Näin ollen

---

¹⁴ Laine 2007, 28.

¹⁵ Perttula 1995, 16–20.

¹⁶ Laine 2007, 28–29.

¹⁷ Laine 2007, 30.

tutkimustuloksia tulkittaessa on mietittävä tarkkaan, mitkä asiat ovat yleistettävissä olevia ja mitkä yksityisiä havaintoja.

1.3.2 Aineiston keruu

Valitessani tutkimukseni aineistonhankintamenetelmää päädyin haastatteluun. Alun perin olin ajatellut, että hankkisin aineistoni haastatteluilla ja lomakekyselyillä, mutta valitsin lopulta pelkän haastattelun, koska se toimi laajalaisempänä tiedonhankintakeinona. Haastattelun etuna oli myös joustavuus¹⁸. Haastatteluna käytin teemahaastattelun ja puolistrukturoidun haastattelun välimuotoa. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teemat on etukäteen määrätty. Menetelmästä puuttuu kuitenkin kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Puolistrukturoidussa haastattelussa taas kysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole, kuten strukturoidussa haastattelussa. Näin ollen haastateltava saa vastata omin sanoin.¹⁹ Kahden eri haastattelun välimuoto mahdollisti joustavuuden haastattelutilanteessa. Vaikka tein kysymykset etukäteen, haastattelun aikana minulla oli mahdollisuus muokata kysymyksiä tilanteen mukaisesti. Saatoin toistaa kysymyksen tai muotoilla sen uudelleen, jos sitä ei ymmärretty. Lisäksi minulla oli mahdollisuus muuttaa kysymysten järjestystä tai jättää jotkut kysymykset kysymättä, jos vastaukset olivat tulleet jo ilmi. Kuitenkin haastattelun teemat pysyivät kaikille samoina.

Tein haastattelukysymykset tilan teoriaan pohjautuen. Kysymyksiä tehdessäni minun täytyi ottaa huomioon se, etten johdattelisi niillä henkilöä tietyn tyyppisiin vastauksiin. Toisaalta kysymyksissä piti olla jonkin verran johdattelua, koska muuten vastaukset olisivat voineet jäädä suppeiksi. Esimerkiksi haastattelutilanteessa suurin osa haastateltavista havainnoi tilaa näköaistillaan. Jos kysymyksissä ei olisi kysytty muilla aisteilla havainnoimisesta, olisivat nämä puolet tilan aistimisesta voineet jäädä käsittelemättä. Kuitenkin fenomenologisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkija ei tuo omaa kokemusmaailmaansa julki, vaan keskittyy tutkittavien kokemusmaailmaan. Täten tutkijalla on oltava kriittinen ja reflektiivinen asenne

---

¹⁸ Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.

¹⁹ Eskola & Vastamäki 2007, 27.

tutkimuskohteeseensa. Tutkimuksen aikana tutkijan on otettava etäisyyttä omiin lähtökohtiinsa havainnoimisessa. On löydettävä toisen ”toisuus” eli toisen erityislaatuinen suhde johonkin asiaan.²⁰ Tämän vuoksi haastattelutilanteissa minun oli mietittävä, että keskityin haastateltavan omaan kokemukseen, enkä johdatellut häntä vastaukseen. Tärkeää oli myös tiedostaa, etten antanut omien mielipiteiden vaikuttaa henkilöiden vastauksiin. Annoin kysymykset haastateltaville etukäteen, jotta he saattoivat pohtia ajatuksiaan ennen haastattelutilannetta. Tämä osoittautui hyväksi keinoksi, koska haastatteluvaiheessa huomasin, että kaikille ihmisille havainnoistaan kertominen ei ollut helppoa. Kysymyslista toimi ajatusten herättäjänä ja teemojen avaajana. Myös Tuomi & Sarajärvi kirjoittavat, että kysymysten antaminen etukäteen on suotavaa, jotta tiedonantajat voisivat tutustua aihepiiriin etukäteen. Lisäksi on eettisesti perusteltua kertoa haastateltaville, mitä aihetta haastattelu koskee.²¹

Alun perin minulla oli tarkoituksena haastatella tutkimusta varten vain Jugendsalin Helsinki-tiedotuksen aikaisia työntekijöitä ja vakiokävijöitä. Tutkimuksen haastateltavat valitsin osittain tietoisesti ja osittain niiden mahdollisuuksien puitteissa, ketkä halusivat osallistua tutkimuksen tekoon. Jugendsalin entisiä työntekijöitä oli mukana kaksi henkilöä. Molemmat henkilöt olivat pääkaupunkiseudulla asuvia korkeakoulun käyneitä keski-ikäisiä naisia. Työnsä puolesta he olivat tekemisissä näyttelytoiminnan kanssa. Heidä molempia kiinnosti myös arkkitehtuuri. Entisiä vakiokävijöitä oli mukana kolme henkilöä. Heidät valittiin satunnaisesti. Tutkimukseen mukaan saadut henkilöt olivat keski-ikäisiä naisia. Jugendsalin vakiokävijät olivat olleet suurimmaksi osaksi iältään 50 - 70-vuotiaita helsinkiläisiä naisia²², joten oli luonnollista, että tätä tutkimusta varten haastateltavat vakiokävijät olivat kyseistä kohderyhmää. Haastateltavia valitessa pohdin, pitäisikö haastatteluissa olla mukana myös ihmisiä toisista kohderyhmistä, mutta aika ja saatavuus rajoittivat valintaa. Kuitenkin valitut henkilöt osoittautuivat tutkimuksen aikana sopiviksi. Henkilöinä he olivat erilaisia, vaikka he iältään ja sukupuoleltaan olivat samaa

---

²⁰ Laine 2007, 34.

²¹ Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.

²² Parviainen 1999, 9-10.

kohderyhmää. Valitut vakiokävijät eivät olleet ammattinsa puolesta tekemisissä taiteen tai arkkitehtuurin kanssa, mutta kaikilla oli kiinnostusta arkkitehtuuria kohtaan.

Haastatteluaineistoa valmistellessani huomasin, että olisi mielenkiintoista kuulla myös sellaisten henkilöiden kokemuksia Jugendsalista, jotka eivät olleet käyneet siellä aiemmin. Ajattelin, että tutkimukseni saisi otollisen lisänäkökulman, jos vertailisin uusien ihmisten kokemuksia vanhojen kokemuksiin. Päätin ottaa tutkimukseeni mukaan vielä kaksi henkilöä sillä perusteella, että he eivät olleet käyneet Jugendsalissa aiemmin. Nämä henkilöt olivat noin kolmekymmentävuotiaita naisia. Toinen heistä oli helsinkiläinen ja toinen pääkaupunkiseudun ulkopuolelta. Helsinkiläinen haastateltava oli ammattinsa puolesta tekemisissä taiteen parissa. Molemmat henkilöt olivat kiinnostuneita arkkitehtuurista. Alun perin tutkimuksessani halusin selvittää sitä, mikä teki Jugendsalista tärkeän ja merkityksellisen paikan Helsinki-tiedotuksen aikana. Uusien henkilöiden haastattelut toivat vertailuaineistoa mukaan tutkimukseen. Heidän kokemustensa perusteella saatoinkin tarkastella, millaisia yhtäläisyyksiä ja eriävyyksiä tilassa voisi olla eri aikoina.

Haastattelukysymykset olivat osittain erilaisia eri kohderyhmille. Esimerkiksi entisiltä työntekijöiltä halusin kysyä myös, kuinka tila vaikutti työntekoon. Uusia haastateltavia varten kysymyksiä piti myös muokata, koska heiltä ei voinut kysyä asioita, jotka liittyivät esimerkiksi Jugendsalin Helsinki-tiedotuksen ajan näyttelyihin ja palveluihin. Teemat olivat kaikille kohderyhmille kuitenkin samat. Niitä olivat salin arkkitehtuuri, tunnelma, paikan henki, muutos, ja merkitykset. Erillisenä teemana oli lisäksi se, kuinka ihmiset havainnoivat ympäristöään ja mitä tiloista ajatellaan yleisesti. Kysymykset ovat liitteessä 2.

Haastattelutilanteissa huomasin, että kaikilta henkilöiltä ei ollut mahdollista saada selkeää vastausta kaikkiin kysymyksiin. Joillekin henkilöille kysymykset olivat vaikeita ja jotkut mainitsivat, että tilassa pitäisi olla pidempään, jotta osaisi vastata laajemmin. Monien haastateltavien kohdalla huomasin, että haastattelun loppupuolella he alkoivat havainnoida tilaa enemmän. Osa haastateltavista jopa innostui kokemustensa kertomisesta. Hirsijärvi, Remes &

Sajavaara ovat pohtineet, että haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää se, että henkilöillä on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia²³. Tämän piirteen huomasin myös joidenkin haastattelujeni kohdalla. Toisten henkilöiden vastaukset olivat yleisluontoisia varsinkin haastattelun alkupuolella. He eivät heti uskaltaneet sanoa rehellistä mielipidettä ajatuksistaan. Kuitenkin haastattelun aikana nämä henkilöt saivat rohkeutta ja alkoivat kertoa myös omia mielipiteitään asioista. Vastakohtana toiset haastateltavat kertoivat suoraan rehellisiä ajatuksiaan ajattelematta sitä, ovatko ne yleisesti hyväksyttäviä asioita, vai eivät. Tämä osoittaa sen, että kokemuksista kertominen on aina omakohtaista.

Haastattelupaikat ja -tilanteet olivat erilaisia. Kaikki henkilöt eivät halunneet, että haastattelu tehtäisiin Café Jugendissa. Haastattelin kolmea henkilöä kahvilassa. Muiden haastattelut tein muissa rauhallisissa tiloissa, kuten toisessa kahvilassa tai haastateltavan työpaikalla. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia kahdenkeskisiä keskustelutilanteita. Ne haastateltavat, joita haastattelin muualla kuin Jugendsalissa, olivat käyneet varta vasten katsomassa uutta kahvilaa ennen haastattelua. Kahden henkilön kanssa kävimme yhdessä Café Jugendissa. Kaikilla henkilöillä oli täten tuoreessa muistissa se, millainen tila on nykyisin. Tutkimukseni kannalta haastattelun ei ollut välttämätöntä tapahtua itse salissa, koska Helsinki-tiedotuksen aikaista Jugendsalia ei ole enää olemassa. Sen aikaisia tilakokemuksia on mahdollista tutkia vain muistojen kautta. Haastattelutilanteet kestivät keskimäärin yhden tunnin haastateltavaa kohden. Niiden henkilöiden kohdalla, joille sali oli tutumpi, haastattelut kestivät pidempään. Nauhoitin haastattelut ääninauhurille.

---

²³ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 206.

1.3.3 Analyysi

Analyysivaiheen aloitin litteroimalla ääninauhat tekstitiedostoiksi. Haastatteluaineiston analyysistrategiana käytin teemoittelua. Teemoittelussa on kyse siitä, että olennaisimmat osat aineistosta voidaan löytää tekstiä pelkistämällä. Teemojen avulla pyritään löytämään tekstin merkityksenantojen ydin.²⁴ Teemoittelun avulla aineistosta oli mahdollista nostaa esiin haluttuja ominaisuuksia. Teemat, joiden alle lajittelin vastauksia, olivat arkkitehtuuri, tunnelma, paikan henki, muutos, merkitykset ja tilan havainnointiprosessi. Tutkielmani analyysin teoriasidonnaisuus vaikutti teemojen syntymiseen. Eskolan mukaan teoriasidonnainen analyysi tarkoittaa sitä, että analyysissa on kytkentöjä teoriaan, mutta analyysi ei nouse suoraan teoriasta tai pohjaudu teoriaan²⁵. Tutkielmassani teoriasidonnaisuus näkyy siinä, että tilan teoriasta on poimittu tilan ominaisuuksia ja haastatteluaineistoa on tarkasteltu siitä näkökulmasta, onko aineistoissa yhteneväisyyksiä teorian kanssa. Näin haastatteluista oli mahdollista selvittää, minkä asioiden kautta ihmiset kokevat ja havaitsevat tiloja ympärillään. Fenomenologit eivät mielellään puhu luokittelusta, mutta kuitenkin käyttävät sitä etsiessään aineistostaan teemojen yhteneväisyyksiä²⁶. Lisäksi fenomenologinen metodi myös korostaa, että tutkimuksessa ei saa käyttää ennakolta laadittuja teoreettisia käsitteistöjä²⁷. Kuitenkaan tutkielmassani fenomenologiaa ei käytetty analyysimetodina vaan taustalla vaikuttavana filosofiana. Täten saatoinkin käyttää teemoittelua analyysimetodina. Lisäksi on otettava huomioon, että tilan teoriaa ei voida pitää suoranaisena teoriana, jossa olisi tietty kaava. Tilan teoria tarkoittaa eri tutkijoiden havaitsemia ominaisuuksia siitä, mitä asioita tilakokemukseen liittyy. Ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi tilan sosiaalisuus, tilalliset käytännöt tai tilan valta.

Aineiston perinpohjaisen tutustumisen ja teemoittelun jälkeen aloin koota eri teemoista kokonaisuuksia. Pyrin jäsentämään aineistoa ja kokoamaan sieltä piirteitä, mitä kukin teema piti sisällään. Kokosin jokaisen henkilön

---

²⁴ Moilanen & Räihä 2007, 55.

²⁵ Eskola 2007, 162.

²⁶ Hirsijärvi & Hurme 2000, 147.

²⁷ Laine 1996, 161.

haastattelusta kokonaisuuden. Sen jälkeen vertailin eri henkilöiden sanomisia toisiinsa sekä vertailin tuloksia teoriaosuuteeni. Tarkoituksena oli luoda kokonaiskuva siitä, miten ihmiset kokivat Jugendsalin tilan. Kuitenkaan en jättänyt huomiotta erilaisia tulkintoja. Jotta tutkimustuloksiani olisi helpompi seurata, olen havainnollistanut henkilöiden vastauksia kaavioiden avulla (ks. Liite 3). Kaavioista on mahdollista nähdä, mitä henkilöt vastasivat ja kuinka moni antoi samanlaisia vastauksia. Koen, että vastausten numeraalinen esitys lisää tutkimukseni tarkkuutta ja luotettavuutta. Vastauksia eritellessäni minun oli otettava huomioon se, että jokaisen henkilön kokemus on sidoksissa hänen omaan elämäänsä. Näin ollen analyysivaiheessa minun oli tarkkailtava, etten irrottanut haastateltavan kokemuksia niiden kontekstista. Lisäksi tuomalla julki autenttisia esimerkkejä haastateltavien ajatuksista, olen halunnut osoittaa, mitä haastateltavat todellisuudessa kertoivat. Otteiden myötä lukijan on myös helpompi seurata, mihin päätelmäni perustuvat. Haastatteluoitteissa käytän haastateltavista nimityksiä H1-H7. Haastattelijasta käytän nimitystä T, jolla viitataan itseeni eli tutkijaan.

Laine kirjoittaa, että fenomenologia tarkoittaa ilmiön olemuksellisen merkitysrakenteen selvittämistä²⁸. Myös oman tutkimukseni yhtenä päämääränä oli tulkita sitä, miten merkityksellisyys näkyi ihmisten kokemuksissa; mikä oli ihmisen ja Jugendsalin välisen yhteyden merkitys. Tutkimukseni viimeisessä vaiheessa olen tuonut tutkimustuloksiani vielä yleisemmälle tasolle. Lopussa pohdin, mitä tämän tutkimukseni tulokset voisivat tarkoittaa yleisesti tilojen tutkimuksessa ja mitä uutta tutkimustuloksieni voisivat tuoda tutkimuskentälle.

---

²⁸ Laine 2007, 43.

1.4 Tutkimuksen luotettavuus

Kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta. Usein sitä arvioidaan reliabiliteetilla eli mittaustulosten toistettavuudella ja validiteetilla eli mittarin tai tutkimusmenetelmän mittauskyvillä. Nämä välineet sopivat kuitenkin paremmin kvantitatiiviseen tutkimukseen.²⁹ Tässä tutkimuksessa ei ollut tarkoitus havaita ominaisuuksia, jotka olisivat toistettavissa. Siksi edellä mainittuja luotettavuuden arviointikeinoja on mahdotonta käyttää. Laadullisen tutkimuksen piirissä on erilaisia käsityksiä tutkimuksen luotettavuuden tarkastelusta. Yksi yleisimmistä on Lincolnin ja Guban tarkastelutapa.³⁰ Lincoln ja Guba ovat esittäneet kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden koostuvan totuusarvosta, sovellettavuudesta, pysyvyydestä ja neutraalisuudesta³¹. Totuusarvon kriteeriksi on esitetty vastaavuutta, jonka avulla tarkastellaan, vastaako tutkijan kokemus tutkittavan alkuperäistä kokemusta. Siirrettävyydellä arvioidaan, ovatko saadut tulokset sovellettavissa vastaavaan ilmiöön toisissa olosuhteissa. Pysyvyyden kriteerinä on pidetty tutkimustilanteen arviointia ja käyttövarmuutta. Ne viittaavat analyysitavan soveltuvuuteen keskenään erilaisissa tapauksissa. Neutraalisuuden kriteerinä on taas vahvistettavuus. Sillä viitataan mahdollisuuteen päätyä eri analyysikeinoilla samanlaisiin tuloksiin.³²

Perttulan mielestä Lincolnin ja Guban kriteerit eivät kuitenkaan sovi fenomenologisesta näkökulmasta katsottuna tajunnallisten merkityssuhteiden tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. Hän on esittänyt käyttökelpoisemman, yhdeksän kriteerin tarkastelutavan, luotettavuuden arviointiin. Kriteereinä ovat:

- 1) tutkimusprosessin johdonmukaisuus eli tutkimuksen kulun selvitys
- 2) tutkimusprosessin reflektointi, sen kuvaus ja perustelut
- 3) tutkimusprosessin aineistolähtöisyys eli tutkimusaineiston asettaminen keskeisimpään asemaan
- 4) tutkimusprosessin kontekstisidonnaisuus eli tutkimustulosten sitoutuminen tutkimustilanteeseen ja tutkittavan koettuun maailmaan

²⁹ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231–232.

³⁰ Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.

³¹ Lincoln & Guba 1985, 294–301.

³² Perttula 1995, 100–101; Lincoln & Guba 294–301.

- 5) tavoiteltavan tiedon laatu eli persoonakohtaisessa tutkimuksessa on mahdollista myös saavuttaa yleistä tietoa
- 6) metodien yhdistäminen eli useamman menetelmän käyttö lisää luotettavuutta
- 7) tutkijayhteistyö, joka lisää luotettavuutta
- 8) tutkijan subjektiivisuus eli tutkija on tutkimustyönsä subjekti, jonka tehtävänä on reflektoida, analysoida ja raportoida työn merkitys tutkimuksen eri vaiheissa
- 9) tutkijan vastuullisuus eli tutkijan on suoritettava kaikki tutkimukselliset toimenpiteet systemaattisesti.³³

Perttulan kriteerejä voidaan soveltaa myös tämän tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. Ensimmäiseen ja toiseen kriteeriin liittyvät tutkimuksen kulun selvitys ja perustelut³⁴. Myös Hirsijärvi, Remes & Sajavaara toteavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta³⁵. Tämän tutkimuksen johdantokappaleen osassa 1.3 olen kuvannut tutkimukseni kulkua yksityiskohtaisesti. Olen kertonut tutkimusasetteestani, aineistonhankintavastani ja analyysistani. Lisäksi olen tuonut esille ongelmat, joita olen pohtinut tutkimukseni aikana, sekä olen perustellut tekemiäni valintoja ja muutoksia. Myös tutkielmani loppupuolella olen arvioinut tutkimukseni onnistumista. Koen, että kertomalla avoimesti ja totuudenmukaisesti tutkimukseni vaiheista ja tuloksista, luotettavuus lisääntyy.

Perttulan kolmantena, neljäntenä ja viidentenä kriteerinä ovat tutkimusprosessin aineistolähtöisyys, kontekstisidonnaisuus ja yleistettävyys³⁶. Vaikka tutkimuksessani olen tarkastellut aineistoani tilan teorian kautta, on ensisijaisena tutkimusmateriaalinani ollut itse haastatteluaineisto. Aineiston tärkeyden osoittamiseksi olen liitteessä 3 olevien taulukoiden avulla halunnut esittää selkeästi, mitä haastateltavat kertoivat kokemuksistaan. Lisäksi mielestäni luotettavuutta lisää se, että liitteestä 2 on mahdollista lukea, mitä haastateltavilta kysyttiin. Analyysia tehdessäni minun oli otettava huomioon, etten erottaisi haastateltavien kertomia ajatuksia niiden kontekstista. Tutkimukseni aikana minun oli tarkasteltava haastateltavan kokemusta aina

³³ Perttula 1995, 101–104.

³⁴ Perttula 1995, 102.

³⁵ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232.

³⁶ Perttula 1995, 102–103.

omana kokonaisuutenaan. Muuten tulokset olisivat voineet vääristyä. Viidentenä kriteerinä Perttula puhuu yleistettävyydestä. Yksittäisen tiedon avulla on hänen mukaansa mahdollista saada selville myös jotakin yleistä.³⁷ Tässä tutkimuksessa piti ottaa huomioon se, että, kaikkia ihmisten kokemuksia ei voida yleistää, vaikka niissä olisi yhteneväisyyksiä. Esimerkiksi kaikille henkilöille negatiiviset kokemukset Jugendsalissa eivät olleet samanlaisia. Toisaalta jotkut tulokset olivat yleistettävissä, mutta ne liittyivät esimerkiksi henkilöiden tapaan tutkia ympäristöään.

Perttulan mukaan metodien yhdistäminen ja tutkijayhteistyö lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Lisäksi tutkijan subjektiivisuus ja vastuullisuus ovat olennaisia luotettavuuskriteerejä.³⁸ Tutkimukseni alussa pohdin tarkkaan metodieni valintaa. Fenomenologinen tutkimusasenne sekä haastattelu aineistonhankintakeinona tuntuivat sopivimmilta keinoilta kokemusten tutkimiseen. Niiden avulla koin pääseväni lähimmäksi tutkittavien omia kokemuksia. Tutkijayhteistyötä en voi sanoa käyttäneeni tutkimuksessani muuten kuin kirjallisten lähteiden kautta. Kuitenkin oleellinen asia tajunnallisten merkityssuhteiden arvioinnissa on tutkijan kyky reflektoida omaa työtänsä tutkimuksen eri vaiheissa sekä ottaa vastuu siitä, että tekee tutkimukseensa liittyvät toimenpiteet systemaattisesti³⁹. Tutkimuksen aikana pyrin siihen, että reflektoin, arvioin ja pohdin tutkimukseni kulkua ja tutkimustuloksieni totuudenmukaisuutta. Tutkimuksen aikana oli tärkeää ottaa huomioon se, etten antaisi omien kokemusteni vaikuttaa haastateltavien sanomisiin tai aineistoni tulkintaan. Haastateltavien kokemuksia täytyi yrittää ymmärtää niiden omassa merkityskontekstissaan ja minun tutkijana oli otettava objektiivinen asenne ilmiötä kohtaan.

Edellisten perustelujen myötä koen, että olen tarkastellut riittävästi tutkimukseni luotettavuutta. Tajunnallisten kokemusten tutkimisessa tulokset ovat silti aina tutkijan tekemiä tulkintoja ilmiöstä. Ei ole mahdollista tulkita täysin oikein toisen ihmisen kokemusta, koska se on aina jokaiselle henkilökohtainen. Kuitenkin

---

³⁷ Perttula 1995, 103.

³⁸ Perttula 1995, 103–104.

³⁹ Perttula 1995, 104.

luotettavuuden tärkeimpinä kriteereinä ovat mielestäni avoimuus, tekemieni valintojen perustelu sekä kokoaikainen reflektointi ja arviointi, joita olen pyrkinyt tuomaan esille tutkielmani raportissa.

2 JUGENDSALIN HISTORIA

Jugend sali on ollut historiansa aikana monessa eri käytössä. Nimi Jugendsali ei ole myöskään alkuperäinen nimi salille. Alun perin sali rakennettiin Privatbankenin pankkisaliksi vuonna 1904⁴⁰. Tässä luvussa esitellään lyhyesti kohteen syntyajankohdan tyylihistoriaa ja ajan arkkitehtuuria, jotta itse kohdetta olisi helpompi ymmärtää. Lisäksi luvussa kuvaillaan pääpiirteitä Jugendsalin arkkitehtuurista ja sen vaiheista.

2.1 Yleistä jugendtyylistä

Helsingin Jugendarkkitehtuuri 1895–1915 -kirjassa kuvaillaan jugendtyyliä seuraavasti. Jugendtyyli merkitsi taiteelle uutta elämää hylätessään 1800-luvun kertaustyyliä ja valmiit mallit. 1900-luvun humanismin hengessä alettiin etsiä uusia ihanteita. ”Uusi tyyli” oli syntynyt samanaikaisesti monissa eri keskuksissa. Brysselissä vuonna 1894 järjestetyssä ensimmäisessä La Libre Esthétique -näyttelyssä oli ollut esillä William Morrisin ja Charles Ashbeen töitä sekä Henry van de Velden kannanotto tulevaisuuden taiteen puolesta. Vuotta myöhemmin Wienissä julkaistiin Otto Wagnerin teos *Moderne Architektur* ja 1896 Münchenissä perustettiin aikakauslehti nimeltä *Jugend*.⁴¹ Eurooppalaisen ilmiön eri nimitykset, l’art nouveau, modern style ja jugend, kuvastivat sitä, mistä tyyliässä oli kysymys: uutuutta ja nuoruutta.⁴²

Uuden tyylin herättäjänä pidetään 1800-luvun puolivälistä vaikuttanutta englantilaista John Ruskinia ja hänen aatteidensa innoittamaa William Morrisia. Ruskin koki teollistumisen uhkana ihmiskunnalle ja vaati paluuta luontoon. Teollisuus oli koettu kielteisenä tekijänä ja luovan työn rajoittajana, joten se toimi sysäyksen antajana uudelle tyyliä. William Morris taas näki teollisuuden tuomat edut. Se toi vaurautta ja mahdollisuuden taideteollisuuden

---

⁴⁰ Rahat ja henki 2001, [1].

⁴¹ Moorhouse, Carapetian & Ahtola-Moorhouse 1987, 7-10.

⁴² Runeberg 1975, 5.

perustamiselle. Näin taidetta olisi mahdollisuus tuoda kaikkien ulottuville. Jugendtyylin ytimenä pidetään Japanin taiteessa ilmenevää näkemystä, jossa esineen muodon tulee lähteä sen sisimmästä ajatuksesta. Materiaalien tuli näyttäytyä sellaisenaan ja koristeaiheet haettiin luonnosta. Jugendin värit löytyivät kasvien väriasteikosta ja ornamentiikka kehittyi luonnon innoittamana.⁴³ Luonnon huomioonottaminen loi uudenlaisen suhtautumisen muotoiluun, rakentamiseen ja rakennusten suhtautumiseen ympäristöönsä. Koko elinympäristö koettiin entistä tärkeämmäksi. Lars Sonck huomautti, että luonto on paras asuinpaikkamme ja kaikki, minkä avulla yritetään säilyttää sen kauneutta myös kaupungissa, vahvistaa kauneuden kokemista ja lujittaa ihmisen rakkautta synnyinseutuun ja kotikaupunkiin.⁴⁴

Jugendarkkitehtuurissa muodon tuli lähteä tuotteen sisimmästä ajatuksesta. Näin talotkin luotiin yksilöllisesti tarkoituksen mukaan. Kokonaisvaltaisen suunnittelun ajatuksen myötä arkkitehdit suunnittelivat usein itse rakennuksen huonekaluja ja sisustusta myöten. Jugendtyylissä valoisuus, ilmavuus ja toimivuus olivat keskeisiä tavoitteita. Lisäksi arkkitehtonisia esimerkkejä haettiin muun muassa gotiikasta. Sen vaikutukset saattoi nähdä esimerkiksi kookkaissa huoneissa ja holvimaisissa rakenteissa. Myös talojen porrashuoneet tehtiin usein koristeellisiksi seinämaalauksin ja ornamenttikuvioin ovia, ikkunoita ja kaiteita unohtamatta. Runeberg kirjoittaa, että jugendtyylisissä rakennuksissa sisääntulo oli usein vaikuttava. Sisäosien inhimilliset vaatimukset ja tarpeet oli tuotu esille myös ulkokuoressa. Esimerkiksi ulko-ovet tehtiin näyttäväksi heloineen ja ornamenttikuvioineen.⁴⁵

---

⁴³ Runeberg 1975, 5-6.

⁴⁴ Moorhouse, Carapetian & Ahtola-Moorhouse 1987, 11.

⁴⁵ Runeberg 1975, 33–35.

2.2 Suomi ja jugendarkkitehtuuri

Suomalaisilla arkkitehtiopiskelijoilla oli tapana lähteä ulkomaille hakemaan lisäoppia⁴⁶. He opiskelivat muiden maiden kouluissa, olivat töissä arkkitehtitoimistoissa tai tekivät tutustumismatkoja merkittäviin kohteisiin. Täten Saksan, Ranskan, Belgian ja Englannin jugendvaikutteet tulivat suomalaisille arkkitehdeille tutuiksi jo niiden syntyvaiheessa. Kuitenkin suomalainen jugendtyyli etsi jo alun perin omaperäistä muotokieltä. Lisäksi venäläinen sortopoliitikka vaikutti kansallisromanttisen linjan kehittymiseen. Vastalauseena venäläistämistoimille kansallista ylpeyttä haettiin suomalaisista perinteistä. Suomalaisista materiaaleista rakennetut talot, kansantarut ja luonnosta ammennetut koristeaiheet toimivat innoittajina uudelle kansallistyyliille.⁴⁷ Monet suomalaiset arkkitehdit lähtivätkin Vienan Karjalaan Kalevalan maille tutkimusmatkoille etsimään aineksia kansalliseen kulttuuriimme. Pariisin maailmannäyttelyn vuoden 1899 Suomen näyttelypaviljongissa kiteytyi venäläisestä sortopoliitikasta syntynyt kansallistunne. Itse paviljonki ja sen esittelemä näyttelyaineisto pyrkivät esittelemään kansallista omaleimaisuutta. Sen jälkeen Suomessa alettiin rakentaa suurimuotoista arkkitehtuuria kansallisessa hengessä.⁴⁸ Tyylin perustana olivat suomalaisista kirkoista ja linnoista, keskiaikaisista rakennusmuistomerkeistä sekä pohjalaisesta ja karjalaisesta puuarkkitehtuurista saadut vaikutteet.⁴⁹ Keskiaikainen ja romanttinen taide vetosivat ihmisiin moninaisuutensa, välittömyytensä ja mystisyytensä vuoksi. Esikuvina olivat muun muassa Porvoon ja Rauman keskiaikaiset keskustat.⁵⁰ Vanhan keskiaikaisen rakennustavan lisäksi uusia menetelmiä omaksuttiin sekä Amerikasta että Skotlannista.⁵¹

Helsingin väkiluku kasvoi vuosina 1890–1914 61000:sta 170000:een. Tämä merkitsi myös asuntotarpeen lisääntymistä. 1800-luvun lopun taloudellinen ja teollinen kasvu kiihdyttivät laajaa rakennusohjelmaa. Rakennusteollisuus pääkaupungissa tuli vahvaksi liikemuodoksi, johon yksityiset henkilöt, yhtiöt ja

---

⁴⁶ Runeberg 1975, 15; Kivinen 1982, 12.

⁴⁷ Runeberg 1975, 15.

⁴⁸ Kivinen 1982, 12.

⁴⁹ Ringbom 1998, 231.

⁵⁰ Moorhouse, Carapetian & Ahtola-Moorhouse 1987, 40.

⁵¹ Kivinen 1982, 12.

osuuskunnat tulivat mukaan.⁵² Kadut eivät olleet enää kulkemista varten, vaan ne oli tarkoitettu tiloiksi, joista ihmiset voisivat nauttia. Tilamaisemaa korostivat julkisivut yksilöllisine rytmeineen. Tilalla ja tunnelmalla oli psykologinen lähtökohta. Rakennukset suunniteltiin kodeiksi, mukaviksi, viihtyisiksi ja tiloiltaan vapaiksi. Pyrittiin luomaan edellytyksiä aistillisille ja esteettisille kokemuksille.⁵³

2.3 Privatbankenin synty

1860-luvulta alkaen Suomeen alettiin perustaa liikepankkeja.⁵⁴ Koska talouden kasvu oli noususuunnassa sahteollisuuden kysynnän vuoksi, maamme taloudellinen elämä eli yhden kiihkeimmistä kausistaan 1870-luvulla⁵⁵. Tällöin pankit alkoivat myös rakennuttaa toinen toistaan komeampia pääkonttoreita Helsingin keskustaan. Yksi näistä oli Privatbanken i Helsingfors, joka osti Pohjoisesplanadilla sijaitsevan Uschakoffin talon vuonna 1896.⁵⁶

Jugendtyyliä toteutettiin paljon pankki-, kauppa ja liikehuoneistoissa. Muotityyli tarjosi yhtiöille mahdollisuuden osoittaa liikkeen vaurautta ja ajanmukaisuutta.⁵⁷ Esimerkiksi ensimmäinen Suomessa toteutettu luonnonkivijulkisivu rakennettiin Gustaf Nyströmin suunnittelemaan Suomen Yhdyspankin pääkonttoriin 1896–1898. Myös Ruotsissa ensimmäiset kivijulkisivut oli rakennettu pankkien ja vakuutusyhtiöiden pääkonttoreihin. Nyströmin pankkirakennusta pidettiin lähtökohtana aitojen materiaalien käytön arvostukselle.⁵⁸ Myös Privatbenken tarvitsi ajanmukaiset tilat pankkitoiminnalleen. Uutta salia suunnittelemaan valittiin samassa rakennuksessa toimistoaan pitävä arkkitehti Lars Sonck. Hän suunnitteli uudet tilat Uschakoffin talon sisäpihalle. Sonckin toimistossa työskennellyt arkkitehti Valter Jung sai tehtäväkseen suunnitella salin interiöörin sekä huonekalut. Veistokoristelusta vastasi Carl Slotte.⁵⁹ Uudistuksen myötä Pehr Granstedtin 1816 suunnittelema Uschakoffin talo haluttiin modernisoida.

⁵² Moorhouse, Carapetian & Ahtola-Moorhouse 1987, 10–14.

⁵³ Moorhouse, Carapetian & Ahtola-Moorhouse 1987, 40.

⁵⁴ Rahat ja henki 2001, [8].

⁵⁵ Aaku 1957, 33.

⁵⁶ Rahat ja henki 2001, [8].

⁵⁷ Runeberg 1975. 39.

⁵⁸ Ringbom 1987, 94–123.

⁵⁹ Rahat ja henki 2001, [8].

Uudistustyöt alkoivat vuonna 1903.⁶⁰ Korvenmaa kertoo, että vuosina 1903–04 suunnitellut ja 1904–05 valmistuneet Helsingin Puhelinyhdistyksen rakennus, Eiran sairaala ja Privatbanken muodostavat Sonckin arkkitehtuurissa yhtenäisen ryhmän. Nämä rakennukset suunniteltiin samanaikaisesti Tampereen Johanneksen kirkon rakennustyön kanssa. Korvenmaan mukaan edellä mainitut rakennukset ovat Sonckin merkittävin panos tuon ajan kansallisromanttisessa arkkitehtuurissa.⁶¹

Korvenmaan mukaan Privatbankenin rakennus oli Sonckin maallisista töistä rikkain materiaalien ja teemojen osalta. Siinä yhdistyivät kaksi Sonckin päätaipumusta: maallisen arkkitehtuurin klassisismi ja keskiaikainen kirkkoarkkitehtuuri.⁶² Uusi asiakassali sijaitsi ensimmäisessä kerroksessa. Toiseen kerrokseen oli sijoitettu virkailijoiden huoneita ja teehuone. Sisäänkäynti oli Pohjoisesplanadin puolelta. Salia kiersi mahonkitiski, jonka takana pankkivirkailijat työskentelivät. Pankin tilat suunniteltiin vastaamaan aikansa toimistokulttuurin ihanteita. Toisen kerroksen parvelta oli esteetön näkymä saliin, joten sieltä saattoi tarkkailla työntekijöiden työskentelyä. Valoa saliin saatiin kattoikkunan ja muutaman pienemmän ikkunan sekä sähkövalaistuksen avulla.⁶³ Korvenmaan mukaan salissa tärkein uusi piirre oli salin kolmilaivainen muoto. Lisäksi sivuseinien kaartuvat linjat kulkivat kohti taivasta pysähtyen kattoikkunaan. Salin kolme laivaa erotettiin kivisillä pylväillä. Monista materiaaleista kivi oli selkeimmin esillä. Muita materiaaleja olivat puu, metalli, rappaus ja lasi.⁶⁴

Valter Jung suunnitteli salin koristelun, värityksen ja kalustuksen. Tarkoituksena oli saavuttaa materiaalien naturalismi ilman imitointia. Pääteemat tulivat luonnosta. Koristelussa aiheina olivat kasvit, eläimet, linnut, nisäkkäät ja ihminen. Myös skandinaaviseen esihistorian liittyvät viittaukset olivat nähtävillä koristelussa: Keskilaivan eläinfiguurit muistuttivat viikinkilaivojen keulakuvia. Salissa materiaalien vaihtuvuus oli moninaista. Puuhun, metalliin ja kiveen

---

⁶⁰ Korvenmaa 1991, 56.

⁶¹ Korvenmaa 1982, 63.

⁶² Korvenmaa 1991, 60–64.

⁶³ Rahat ja henki 2001, [10].

⁶⁴ Korvenmaa 1991, 58–64.

yhdisteltiin kultaa ja maalauksia. Interiööri jaettiin suuriin ja yhtenäisiin osiin. Tilassa oli esimerkiksi koristeltuja kenttiä, mahonkisia pintoja ja kirkasvärisiä laastipintoja. Takaseinälle Valter Jung suunnitteli riikinkukkoaiheisen lasimaalauksen. Lasimaalaus poistettiin 1910-luvulla, kun salia laajennettiin puoliympyrän muotoisella osalla. Uuden osan kattoholviin Wilho Sjöström maalasi Helsinki-aiheisen freskon vuonna 1916.⁶⁵

2.4 Vaiheet pankkitoiminnan jälkeen

Pankkitoiminta salissa jatkui vuoteen 1922, jolloin Privatbanken yhdistyi Pohjoismaiden yhdyspankkiin. Silloin salia alettiin vuokrata muille yrityksille. Pankkisalissa toimi muun muassa Poliisilaitoksen rekisteritoimisto v. 1942–52 ja ennen 1960-lukua Autoliike Oy S & N Ab. Vuonna 1961 PYP halusi luopua huonokuntoisesta pankkisalista. Pankki myi tilansa Helsingin kaupungille. Samalla toteutettiin suuri korjaustyö, jonka pääarkkitehtina toimi Aarno Ruusuvuori. Pankkisali entisöitiin ja sen nimeksi tuli Jugendsali. Ympäröivä rakennus nimettiin Kluuvin virastotaloksi.⁶⁶ Leena Maunula kertoo, että tilojen pitkäaikaisesta toisarvoisesta käytöstä johtuen sali oli pahoin rapistunut ja pankkisalın sisustusesineet olivat kadonneet. Vuonna 1964 aloitetussa entisöinnissä Kluuvin virastotalo jouduttiin muun muassa perustamaan uudelleen. Talon tuli myös täyttää nykyaikaisen toimistorakennuksen asettamat vaatimukset. Suunnittelijan mielestä pankkisali tuli mahdollisimman hienotunteisesti liittää uusiin toimistotiloihin. Rakennustyön aikana sali päätettiin sisustaa kaupungin juhlahuoneistoksi.⁶⁷

Jo vuonna 1968 Maunula kirjoitti, että Jugendsali sopisi julkiseksi tilaksi kaupunkilaisten käyttöön. Avoimessa ja vireässä käytössä sali olisi täyttämässä sitä aukkoa, jonka Helsingistä yksi toisensa jälkeen kadonneet perinteiset ravintolasalit ja kokoontumistilat ovat jättäneet jälkensä.⁶⁸ Jugendsalin edustuskäyttö oli peruskorjauksen jälkeen melko vähäistä, joten sitä vuokrattiin

---

⁶⁵ Rahat ja henki 2001, [10].

⁶⁶ Rahat ja henki 2001, [20–25].

⁶⁷ Maunula 1969, 50–52.

⁶⁸ Maunula 1969, 58.

muun muassa erilaisten näyttelyiden pitopaikaksi. Vuonna 1984 alkoi Jugendsalin uusi kukoistus, kun Helsinki-tiedotus muutti tiloihin. Vuodesta 1974 sen toiminta oli ollut Kallion virastotalossa. Uudet tilat Jugendsalissa mahdollistivat laajemman näyttelytoiminnan.⁶⁹ 1984–2008 Jugendsalissa toimi Helsinki-tiedotus, joka neuvoi salissa kävijöitä kaupungin palveluihin ja tapahtumiin liittyvissä asioissa. Salissa järjestettiin vuosittain 5–10 kaupungin historiaa ja nykypäivää käsittelevää näyttelyä.⁷⁰

Vuonna 1999 tehdystä kävijätutkimuksesta ilmeni, että Jugendsali oli vakiinnuttanut paikkansa kaupunkilaisten olohuoneena ja kaupunkikuvallisena maamerkinä. Jugendsali toimi kaikille avoimena julkisena palvelutilana.⁷¹ Vuonna 2000 Jugendsalissa oli vierailut 115069 kävijää⁷². Silti vuonna 2007 kaupungin päättäjien keskuudessa alettiin käydä keskusteluja Helsingin kaupungintalokorttelien elävöittämisestä. Esimerkiksi ravintola- ja hotellitoiminnan ajateltiin tuovan lisää ihmisiä alueelle. Jugendsalia alettiin kaavailla kahvilakäyttöön. Monet helsinkiläiset nousivat vastarintaan uutta käyttötarkoitusta vastaan. Muun muassa Internetiin perustettiin adressi Jugendsalin silloisen käyttötarkoituksen puolesta.⁷³ Adressiin kirjoitti nimensä muutamassa viikossa yli 5000 henkilöä⁷⁴. Vastustuksesta huolimatta kaupunki päätti vuokrata tilat muuhun käyttöön. Elokuussa 2008 tiedotustoiminta Jugendsalissa lakkautettiin.⁷⁵ Tiedotustoiminta siirtyi uusiin tiloihin Kaupungintalon ala-aulaan. Kaupungin tilojen vuokraamisesta vastaava Helsingin Leijona Oy päätti vuokrata Jugendsalin perustettavalle Café Jugend Oy:lle⁷⁶. Uusi kahvila avautui huhtikuussa 2009⁷⁷. Tämän tutkimuksen haastatteluja tehdessä syksyllä 2009 salissa toimi Café Jugend. Tammikuussa 2010 kahvilan vuokralainen muuttui uudelleen. Nykyisin kahvilatoimintaa harjoittaa Aschan Café Jugend⁷⁸. Tässä tutkimuksessa ei oteta huomioon

⁶⁹ Rahat ja henki 2001, [25–26].

⁷⁰ Parviainen 1999, 3.

⁷¹ Parviainen 1999, 23–24.

⁷² Rahat ja henki 2001, [26].

⁷³ Helsingin Jugendsali aiotaan muuttaa näyttelytilasta ravintolaksi 2007.

⁷⁴ Jugendsali-adressi luovutettiin Helsingissä 2007.

⁷⁵ Pankkisaleja vuokrataan Esplanadin kulmilta 2008.

⁷⁶ Jugendsalin ja rahatoimiston vuokralaiset valittu 2008.

⁷⁷ Jugendsalin henki kesti miljoonaremontin 2009.

⁷⁸ Aschan Café Jugend 2010.

uusinta kahvilavaihetta. Tarkastelu sijoittuu Jugendsalin Helsinki-tiedotuksen aikaan ja ensimmäiseen kahvilavaiheeseen.

3 TILAN TEORIAA

Tämän luvun tarkoituksena on esitellä aikaisempia tilantutkimukseen liittyviä tutkimuksia, niiden teoreettisia lähtökohtia sekä niiden tutkimustuloksia. Luvussa teen yhteenvedon ominaisuuksista, joita tilojen on ajateltu sisältävän. Lisäksi esittelen tutkimukseni kannalta tärkeimmät käsitteet. Aikaisemmat tutkimustulokset ovat luomassa pohjaa tälle tutkielmalle. Sen vuoksi haluan esitellä niitä ennen kuin alan käsittelemään omaa tutkimuskohdettani.

3.1 Tila ja paikka käsitteinä

Sana tila ei ole merkitykseltään yksiselitteinen. Tila voi tarkoittaa yhtä lailla abstrakteja kuin konkreettisia asioita. Suomen kielessä sana tila viittaa fyysiseen tai paikalliseen tilaan ja sen laajuuteen sekä mentaaliseen olotilaan. Monissa kielissä tila tarkoittaa sekä tilaa että avaruutta, esimerkiksi ranskassa *espace* ja englannissa *space*. Ruotsissa ja saksassa sana tila, *rum* ja *Raum*, tarkoittaa myös huonetta. Myös suomen kielessä tila voi tarkoittaa rakennuksessa sijaitsevaa tilaa.⁷⁹ Toisaalta tila voi merkitä mielentilaa tai asiointilaa⁸⁰. Silti sekä fyysiseen että mentaaliseen tilaan liittyy ajatus laajuudesta, avaruudesta ja ilmavuudesta jossakin. Sisäisessä tilassa, kuten päämme sisällä mielentilassa, tarvitaan jonkinnäköistä abstraktia ”tilaa”, jossa sen hetkinen tunnetilamme syntyy, liikkuu ja on. On olemassa sanontakin ”tarvitsen tilaa ajatella”. Samalla tavoin fyysinen tila, kolmiulotteinen geometrinen tila, tarvitsee alueen, jonka voi määritellä tietyksi tilaksi. Tila on näkyvää tai näkymätöntä ulottuvuutta.

Rakennetusta ympäristöstä puhuttaessa käsitteiden tila ja paikka merkitykset ovat lähellä toisiaan. Yleensä termit eritellään niin, että tila on yleinen ja paikka on erityinen. Paikka voidaan myös määritellä sellaiseksi, joka on subjektiivisesti

---

⁷⁹ Saarikangas 2006, 12; Nykysuomen sanakirja 2002, 683–685.

⁸⁰ Saarikangas 2006, 32; Nykysuomen sanakirja 2002, 684.

koettu ja ymmärretty.⁸¹ Termiä paikka käytetään etenkin silloin, kun puhutaan tietystä rajatusta tilasta⁸². Norberg-Schulz ilmaisee paikan olevan tila, jolla on tietty luonne⁸³. Myös von Bonsdorffin mukaan sanaan paikka liittyy aina paikallisuus ja erityisyys⁸⁴. Toisaalta Michel de Certeau mielestä paikkaan sisältyy järjestys ja pysyvyys, kun taas tilaan kuuluu aika ja liike, eikä siihen liity paikan stabiiliutta. Hänen mukaansa paikkoja ovat esimerkiksi hauta tai sairaalan huone. Ne ovat stabiileja. Mutta tilaan kuuluu liike: katu muuttuu tilaksi, kun ihmiset liikkuvat sillä. Tila on myös merkityksiltään monikerroksinen.⁸⁵ Maurice Merleau-Ponty ei käytä käsitteitä tila ja paikka, vaan hän käyttää kahta erilaista tilakäsitettä. Merleau-Pontyn ”geometrinen tila” on samanlainen kuin Certeau paikka ja hänen ”eletty tilansa” on kuin Certeau tila. Merleau-Ponty tarkastelee eletyn tilan kautta, kuinka olemme tilassa sen kokevana osana. Certeau on enemmänkin kiinnostunut tilan käytön puhunnasta.⁸⁶ Edellisten esimerkkien perusteella voidaan huomata, että eri tutkijat käyttävät termejä tila ja paikka eri tavoin. Toiset puhuvat tilakokemuksista ja toiset paikkakokemuksista. Paikan ja tilan määritelmien rajat ovat täten häilyviä. Usein kuitenkin asiayhteydestä voidaan päätellä, tarkoitetaanko termillä kohdetta sisältöineen vai pelkkää geometrista ulottuvuutta. Von Bonsdorff tiivistää, että tila ja paikka eivät ole kilpailevia eivätkä identtisiä käsitteitä, mutta ne täydentävät toisiaan⁸⁷.

Jugendsalin voi määritellä paikaksi, koska se on tietty, tunnistettava alue. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin tutkia Jugendsalin tilallisia kerrostumia, jotka eivät ole stabiileja ja paikallaan pysyviä. Sen vuoksi tässä tutkimuksessa käytän pääsääntöisesti termiä *tila* puhuessani tilasta ja siihen liittyvästä sisällöstä eli eletystä ja koetusta tilasta. Kuitenkin viitatessa niiden tutkijoiden teksteihin, jotka käyttävät käsitettä paikka, puhun paikasta. Luvun 3 loppupuolella palataan vielä termiin paikka, kun käsitellään termiä *paikan henki*.

⁸¹ Laitinen 2004, 7-8; Malpas 1999, 26–28.

⁸² Nykysuomen sanakirja 2002, 147.

⁸³ Norberg-Schulz 1984, 5.

⁸⁴ von Bonsdorff 1998, 119–120.

⁸⁵ Saarikangas 2006, 43.

⁸⁶ Saarikangas 2006, 44–45.

⁸⁷ von Bonsdorff 1998, 124.

3.2 Tila ja kokija

Kaikki ihmisten tai asioiden kohtaaminen tapahtuu aina jossain tilassa. Jeff Malpas on sanonut, että ihminen järjestää maailmansa ja itsensä tilallisesti.⁸⁸ Se tarkoittaa, ettei ole olemassa tapahtumaa, joka tapahtuisi ikään kuin tyhjiössä, ilman tilaa. Olemme päivittäin tekemisissä erilaisten tilojen kanssa. Tilat liittyvät omaan elinympäristöömme vahvasti. Arkkitehti Christian Norberg-Schulzin mukaan on olemassa kahdenlaisia tiloja: kolmiulotteisia geometrisiä tiloja ja havaitsemiskenttiä⁸⁹. Ihminen kohtaa maailmansa molemmissa tiloissa. Helposti voisi ajatella, että maailma kohdataan vain konkreettisessa geometrisessä tilassa, mutta tilalliseen kohtaamiseen liittyy myös oma mieli, oma havaitsemiskenttä. Nykytutkimuksessa on kyseenalaistettu ajatus merkitykseltään tyhjästä kolmiulotteisesta tilasta, joka olisi tausta ihmisten tekemisille. Sen sijaan on puhuttu elävästä tai sosiaalisesta tilasta.⁹⁰ Tila ei ole vain tapahtumapaikka tai näyttämö arjen jokapäiväisille tapahtumille, vaan tapahtumat muodostuvat tilassa, siellä olevien ihmisten, sisällön ja tilan kanssa. Tiloja tutkinut FT Kirsi Saarikangas mainitseekin, että pohdittaessa tilan merkitystä on tärkeää tarkastella tilaa ja aikaa sekä käyttäjien välistä vuorovaikutusta ja suhdetta, koska tilan merkitykset muodostuvat ympäristön ja ihmisten kohtaamisessa⁹¹. Tila ei muodosta merkityksiä yksinään vaan tila tarvitsee subjektin⁹².

---

⁸⁸ Laitinen 2004, 1; Malpas 1999, 16.

⁸⁹ Norberg-Schulz 1984, 11.

⁹⁰ Saarikangas 2006, 11.

⁹¹ Saarikangas 2006, 13.

⁹² Saarikangas 2006, 31.

3.3 Fenomenologia

Fenomenologisessa ihmistutkimuksessa tarkastellaan ihmisen suhdetta hänen omaan maailmaansa ja hänen tapaansa olla maailmassa. Ihmistä tarkastellaan kokemuksen tai elämyksen näkökulmasta, kuinka tietty asia on olemassa kyseiselle ihmiselle ja kuinka se ilmenee hänelle aistimisen ja kehollisuuden kautta. Filosofi Ludwig Feuerbachin mielestä, ihmisen suhde maailmaan tai elämä maailmassa on aistisuuden kenttä, johon kuuluu ihmisen koko todellisuus.⁹³ Arkkitehtonisten tilojen kokemista voidaan tutkia fenomenologisesta näkökulmasta, koska kokemukset niistä liittyvät ihmisen maailmasuhteeseen ja havainnointiin. Arkkitehtuurin fenomenologia on arkkitehtuurin tarkastelua arkkitehtuurielämyksestä käsin⁹⁴.

Edmund Husserl perusti fenomenologian 1900-luvun ensimmäisellä kolmanneksella⁹⁵. Fenomenologia on Husserlin mukaan puhtaiden tietoilmiöiden olemusoppia⁹⁶. Ideana on keskittyä siihen, kuinka asiat ilmestyvät meille meidän omassa tietoisuudessamme⁹⁷. Fenomenologinen menettely koostuu puhtaasta näkemisestä, merkityksen määrittämisestä ja merkityksen erottelemisesta⁹⁸. Husserlin fenomenologiassa keskitytään tutkimaan ilmiötä, joka nähdään. Ilmiö irrotetaan sen sisältämästä merkityksestä ja keskitytään itse ilmiöön. Vaikka havainnot koetaan suhteessa minään, on hänen mielestään minäkokemus pystyttävä erottamaan havainnosta. Näin jäljelle jää puhdas ilmiö. Erottaminen tehdään fenomenologisen reduktion avulla.⁹⁹ Reduktiossa ilmiötä sinänsä on tarkasteltavana ilman teoreettisia tai käytännöllisiä ennakkokäsityksiä¹⁰⁰.

1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla havainnoinnin ja aistimisen teoriaa kehittivät muun muassa Erwin Straus ja Maurice Merleau-Ponty. He eivät kuitenkaan erottaneet merkitystä havainnosta. Strausin mielestä merkitystä ei

⁹³ Laine & Kuhmonen 1995, 39–45.

⁹⁴ Pallasmaa 1993, 78.

⁹⁵ Husserl 1995, 9; Matthews 2006, 5.

⁹⁶ Husserl 1995, 66.

⁹⁷ Matthews 2006, 6.

⁹⁸ Husserl 1995, 78.

⁹⁹ Husserl 1995, 62–63.

¹⁰⁰ Kunnas 2008, 26.

voida erottaa aistimisesta, koska aistiminen on subjektin merkityshakuista suuntautumista maailmaansa. Ihminen kommunikoi kohteen kanssa reagoimalla sen aiheuttamiin ärsykkeisiin sekä antamalla niille omia merkityksiään.¹⁰¹ Eli vaikka havainnoimme koko ajan, huomiomme kiinnittyy valtaosin itselle merkityksellisiin asioihin. Merleau-Ponty kritisoi myös Husserlin tapaa alistaa kaikki todellisuuden ilmiöt puhtaalle tietoisuusasteelle. Hänen mielestään jokainen havaintomme on jo ennalta merkityksellinen. Näin erilaiset havainnot avaavat kokemusmaailmaamme uudenlaisia horisontteja. Tämän vuoksi emme voi aistia pelkkiä aistimuksia ja puhtaita havaintoja. Merleau-Pontyn mukaan fenomenologian tutkimuskohteena on koettu ja eletty maailma. Tavoitteena on samaan aikaan kuvata ja ymmärtää tätä maailmaa sen omassa kerroksellisuudessaan. Häntä kiinnostavat alkuperäinen merkitysten synty ja tavat, joilla merkitykset kiinnittyvät kaikkiin maailman ulottuvuuksiin.¹⁰² Merleau-Pontya pidetään yhtenä merkittävimmistä ranskalaisista fenomenologeista. Hänen kuvauksensa ihmisen olemassaolon ruumiillisesta ulottuvuudesta tekivät pysyvän vaikutuksen fenomenologian kehittymiselle ja aihe on edelleen ajankohtainen. Merleau-Pontyn jälkeen fenomenologista tutkimusta ovat jatkaneet muun muassa Mikel Dufrenne ja Jaques Derrida.¹⁰³

Fenomenologinen ympäristöestetiikka on syntynyt 1900-luvulla. Sen perusta on lähtöisin fenomenologisesta ja eksistentiaalisesta filosofisesta traditiosta. Merkittäviä lähtökohtia ovat Martin Heideggerin ja Maurice Merleau-Pontyn näkemykset. Heideggerin vuonna 1951 pitämä arkkitehdeille suunnattu esitelmä ”Bauen Wohnen Denken” on innoittanut ja innoittaa edelleen monia teoreetikkoja. Sen keskeisen ajatuksen mukaan ihmisen olemassaolo nähdään asumisena. Ympäristöestetiikan ydinteemoja ovat ympäristön esteettisen havaitsemisen moniaistisuus, havaitsijan ja ympäristön suhteen vastavuoroisuus sekä merkityksellisyys ihmisen ja paikan välisessä suhteessa.¹⁰⁴ Tässä tutkimuksessa fenomenologinen ympäristöestetiikka antaa välineitä Jugendsalin tarkasteluun sen kokemuksellisuuden ja merkityksellisyyden näkökulmasta.

¹⁰¹ Laine & Kuhmonen 1995, 45–47.

¹⁰² Laine & Kuhmonen 1995, 163–177.

¹⁰³ Haapala & Lehtinen 2001, xlii–lviii.

¹⁰⁴ Forss 2007, 10–11.

3.4 Minuus tilakokemuksessa

Filosofi Michel Foucaultin mielestä sisäinen tila on ensimmäisten havaintojemme, unelmiemme ja intohimojemme tila¹⁰⁵. Tuntemuksemme ja havaintomme maailmasta syntyvät aluksi sisällämme. Lisäksi, koska aistimien on merkityshakuista¹⁰⁶, etsimme helposti ympäristöstämme itsellemme tuttuja asioita. Jos tunnistamme kohteesta meille jo tuttuja asioita, pystymme yhdistelemään omaa aikaisempaa tietoa näkemäämme ja se syventää tilakokemustamme. Otto Friedrich Bollnow mainitsee lisäksi, että tilan omalla muotokielellä ja läsnä olevilla piirteillä on kyky muovata kokemusta. Niillä on kyky havahduttaa ja luoda uusia kokemushorisontteja. Ei voida ajatella, että tila syntyisi vain kokijan omasta tahdosta, hänen ajatuksistaan, kuvittelusta ja niiden sisäisestä historiasta, vaan muodolla on myös merkitystä.¹⁰⁷ Näin voimme ajatella, että havainnointi koostuu siitä, mitä ihminen oman minuutensa kautta löytää ympäristöstä ja mihin ympäristön ärsykkeisiin kokija kohdistaa huomionsa.

Ihminen havainnoi asioita oman kulttuurinsa kautta. Fenomenologinen teoria sisältää ajatuksen, että ihminen on perustaltaan yhteisöllinen, kulttuuriolento. Merkitykset, joiden kautta todellisuutemme avautuu, eivät ole meissä sisäsyntyisesti vaan niiden lähde on yhteisö.¹⁰⁸ Anja Kervanto Nevanlinnan mukaan tilaan liitetään aina erilaisia kulttuurisia merkityksiä. Tilaan liittyvät myös erilaiset tilalliset käytännöt, joita erilaiset kulttuuriset ryhmät omaavat. Tilallisiin käytäntöihin vaikuttavat mm. tavat, hahmotuskyky, tilassa eläminen ja tilan tulkitseminen.¹⁰⁹ Ihmisen oma kulttuurinen tausta täytyy ottaa huomioon tavassa hahmottaa asioita. Esimerkiksi länsimaalainen ihminen ei välttämättä havainnoi maailmaa samalla tavalla kuin afrikkalainen. Samoin jokapäiväinen arkiympäristömme länsimaissa eroaa myös suuresti afrikkalaisesta ympäristöstä. Havainnointikyvyn erilaisuutta voidaan perustella esimerkiksi Juhani Pallasmaan tutkimuksella. Hän tutki erään etiopialaisen heimon tapoja

---

¹⁰⁵ Saarikangas 2006, 40.

¹⁰⁶ Laine & Kuhmonen 1995, 47.

¹⁰⁷ Laine & Kuhmonen 1995, 133–134.

¹⁰⁸ Laine 2007, 30.

¹⁰⁹ Kervanto Nevanlinna 1998, 235.

hahmottaa valokuva. Tutkimuksessa kävi ilmi, että heimon ihmiset, jotka näkivät valokuvan ensimmäistä kertaa elämässään, havainnoivat valokuvaa haistamalla ja maistamalla. He eivät katsoneet kuvan sisältöä, kuten länsimainen ihminen olisi tehnyt, vaan he tutkivat esinettä heidän omilla kulttuurisilla käytännöillään.¹¹⁰ Pallasmaan tutkimuksen tulokset osoittavat, että yhtenä havainnoinnin lähtökohtana ovat kulttuuriset tavat ja kyky hahmottaa asioita. Koska olemme kulttuurimme vaikutuksen alaisia, näemme tilatkin eri lähtökohdista käsin. Pallasmaa puhuu myös ympäristön tärkeydestä identiteettimme muodostumiselle. ”Sen lisäksi, että ympäristö sisältää valtavan määrän tiedostamattomasti ohjailevaa tietoa, se ilmaisee, keitä olemme”¹¹¹. Asuinympäristömme ja kulttuurimme eivät ole vain taustana elämällemme, vaan niillä on suuri vaikutus osana elämäämme. Ne määrittelevät normit ja tavat, joiden puitteissa elämme.

Omat aikaisemmat kokemuksemme ja tietomme vaikuttavat havainnointiimme. Jos tiedämme taustoja esimerkiksi kohteen historiasta, pystymme havainnoimaan tilaa eri tavoin kuin henkilö, joka katselee tilaa ilman taustatietoa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että toisen henkilön kokemus olisi huonompi kuin ensimmäisen. He vaan katsovat ympäristöään eri lähtökohdista ja kiinnittävät huomiota eri asioihin. Henkilö, jolla ei ole taustatietoa kohteesta, saattaa kiinnittää huomionsa sellaisiin ominaisuuksiin, joita taustoja tietävä henkilö ei huomaa. Joskus taustatietomme saattaa sokaista meidät näkemästä tilassa joitakin piirteitä, koska kiinnitämme huomiomme helposti tuttuihin ja tunnistettaviin asioihin. Tuulikki Tuominen-Eilola on miettinyt myös sitä, miksi eri henkilöt voivat havaita saman kohteen eri tavoin. Tavallinen selitys hänen mukaansa on se, että havaitseminen ei tavoita kohdetta suoraan, jolloin on mahdollista, että havainnon tuottama kokemuksellinen sisältö voi vaihdella havaitsijan mukaan. Kuitenkin havainnon täytyy rakentua yksilöllisen prosessin kautta.¹¹² Eli havainnointi lähtee liikkeelle omasta minuudestamme; omasta näkökulmastamme ja kokemuksestamme. Katsomme maailmaa oman oletushorisonttimme kautta.

---

¹¹⁰ Pallasmaa 1993, 12.

¹¹¹ Pallasmaa 1993, 111.

¹¹² Tuominen-Eilola 2004, 22.

Maurice Merleau-Ponty on kehittänyt ajatusta, jossa ihmisen perussuhde maailmaan on kehollinen eli ihminen suuntautuu maailmaan kehona¹¹³. Lisäksi Merleau-Pontyn mielestä olemassaolomme on tilallisuutta, olemme olemassa suhteessa tilaan ja maailmaan. Tila ei ympäröi meitä, vaan olemme tilassa. Oma ruumis on hänen mielestään lähtökohtana tilan havainnointiprosessissa ja tilasta tulee merkityksellinen vasta, kun subjekti ja maailma kohtaavat.¹¹⁴ Hänen mukaansa oma keho ei sijaitse tilassa tai ajassa, vaan keho asuu ajassa ja tilassa¹¹⁵. Erilaiset aistihavainnot liittyvät kehollisuuteen ja tilan havainnointiin. Tilaa havainnoidaan näkö-, kuulo-, haju- ja tuntoaistilla. Aistien avulla tilasta voidaan huomioida muun muassa materiaalisia muotoja, mittasuhteita, pintamateriaalien ominaisuuksia, valoa, varjoja, ääniä ja tuoksua¹¹⁶. Näkemällä havaitsemme muotoja, valoja ja värejä. Tuntoaistin kautta havaitsemme lämpötilaa, kosteutta, ilman liikkeitä ja sitä, miltä pinnat tuntuvat. Kuuloaistin välityksellä kuulemme ääniä ja kaikuja.¹¹⁷ Paikkojen tuoksut jäävät usein mieleen ja ovat osana paikan identiteettiä. Kehollisten kokemusten kautta tilat ja paikat jättävät meihin muistomerkkejä ja luovat edelleen merkityksiä. Gaston Bachelard sanookin, että ruumis ei unohda¹¹⁸. Myös Saarikangas viittaa aistihavaintojen tärkeyteen kirjoittaessaan, että tilan merkitykset syntyvät tietoisesti ja tiedostamattomasti mm. äänien, hajujen ja muiden aistihavaintojen kautta¹¹⁹.

Aistimisen lisäksi ruumiillisuuteen liittyy liikkuminen tilassa. Liikkuminen on merkityshakuista suuntautumista maailmassa ja tilassa. Ihminen liikkeellään ja kehollisuudellaan kokee tilaa ja luo merkityksiä.¹²⁰ Merleau-Ponty sanoo, että kehollinen liike vie meidät esineiden ja asioiden keskelle ja niiden yhteyteen¹²¹. Myös Juhani Pallasmaa puhuu ruumiillisuudesta. Hän kirjoittaa, että tilakokemuksessa tapahtuu tiedostamaton ruumiillinen samaistuminen kohteeseen. Pallasmaan mukaan vaikuttavassa arkkitehtuurielämyksessä tila,

---

¹¹³ Laine 1996, 160.

¹¹⁴ Saarikangas 2006, 44.

¹¹⁵ Merleau-Ponty 2002, 161.

¹¹⁶ Forss 2007, 79.

¹¹⁷ Mäkinen 2001, 62.

¹¹⁸ Bachelard 2003, 94.

¹¹⁹ Saarikangas 2006, 45.

¹²⁰ Laine & Kuhmonen 1995, 56–57.

¹²¹ Laine & Kuhmonen 1995, 189.

aika ja aine tuntuvat yhtyvän koko tajunnan läpäiseväksi ulottuvuudeksi. Asetamme itsemme tähän tilaan ja tähän hetkeen, ne tulevat osaksi tajuntaamme ja ruumistamme. Tämä elämys kääntää kokemuksemme itseemme, se on minän kokemista. Arkkitehtuurikokemus koskettaa meitä, koska kuuntelemme intensiivisesti itseämme.¹²²

Kuvittelu ja läsnäolo ovat olennaisia osia havainnointiprosessissa. Tilan poetiikkaa tutkinut fenomenologi Gaston Bachelard kirjoittaa, että on oltava läsnä kuvalle kuvan hetkellä. Lisäksi on kuultava kuvan kajahtelu, eli sen oleminen, jotta kuva voitaisiin määrittää.¹²³ Tilan havainnointi ei onnistu, jos ei ole läsnä tapahtumassa, keskity ja ”kuuntele” näkemäänsä. On viritettävä aistinsa äärimmilleen ja tunnettava näkemänsä. Kuvittelusta Bachelard sanoo, että tila, jonka kuvittelu on ottanut käsiinsä, ei voi pysyä yhdentekevänä tilana; se on eletty tila. Sitä ei eletä vain tosiasiallisuudesta, vaan myös kuvittelusta käsin.¹²⁴ Kun ihminen kuvittelee, mitä tilassa voisi tapahtua tai mitä siellä on joskus tapahtunut, tila saa elävyyttä ja kerrostumia. Näin myös aika liittyy tilan havainnointiin. Tilassa on monia ajallisia kerroksia. Bachelard sanoo, että ihminen uskoo joskus tuntevansa itsensä ajassa, mutta oikeastaan hänellä on vain peräkkäisiä kokemuksia kiinnittymisestä olemisen pysyvyyden tiloihin. Bachelard tekee päätelmän, että tila siis varastoi tiivistynyttä aikaa, se on tilan tehtävä.¹²⁵ Ajalliset kerrokset, joita ihminen kokee tilassa, voivat olla todellisia tai kuviteltuja. Kuvitellut tilat eivät ole vähäpätöisempiä kuin oikeasti tilassa tapahtuneet asiat. Kuvitellut tilat ovat yhtä hyvin elettyjä tiloja. Ne on eletty vaan jonkun mielessä, mutta kohdistuen samaan fyysiseen tilaan. Pallasmaa kertoo myös kuvittelun tärkeydestä itselleen. Lapsuusaikana ullakko oli hänelle tärkeä kuvittelupaikka. Hän kiipesi ullakolle ja kuvitteli siellä itsensä aikuisena.¹²⁶ Pallasmaa ajatteleekin, että varhaisimmat muistot ovat tärkeitä raaka-aineita arkkitehtuurin fenomenologiassa¹²⁷. Monesti koemme tärkeitä asioita, joita olemme lapsuudessamme kuvitelleet ja kokeneet, koska ne ovat olleet luomassa pohjaa elämällemme. Norberg-Schulzin mukaan ihmisen suhde

---

¹²² Pallasmaa 1993, 107.

¹²³ Bachelard 2003, 31–33.

¹²⁴ Bachelard 2003, 66.

¹²⁵ Bachelard 2003, 83.

¹²⁶ Pallasmaa 1993, 112.

¹²⁷ Pallasmaa 1993, 78.

havainnointiin kehittyä lapsuudessa. Lapsuuden ympäristö ja sen havainnointi luo kaavan, jota käytämme myöhemmin elämässämme.¹²⁸ Esimerkiksi lapsena koettu vaikuttava tila on voinut jättää meihin jälkensä. Myös Anne-Mari Forss viittaa kirjoituksissaan lapsuudessa koettujen tilakokemusten merkityksellisyyteen¹²⁹. Tilat ovat mielenkiintoisia niiden monipuolisuuden vuoksi. Niitä voi tarkastella joko paikan päällä tai omissa muistoissaan. Tila voi saada myös monenlaisia merkityksiä, kun siellä on kuvittelemassa monia erilaisia persoonia, joilla on omat elämäkokemuksensa ja -tarinansa.

3.5 Tilakokemukseen liittyviä tekijöitä

Rakennettua tilaa on tutkittu perinteisessä taidehistoriassa sen esteettisyydestä ja materiaalisuudesta käsin ilman käyttäjiä. On tutkittu esimerkiksi massaa ja rakennuskappaleita sekä painotettu suunnittelijan tärkeää osaa merkitysten löytämisessä.¹³⁰ Kaupunkitutkimuksessa tästä näkökulmasta käytetään nimitystä romantiikan tutkimuskehys. Siinä tila on ymmärretty ainutkertaiseksi paikaksi ja arkkitehdin luomaksi teokseksi.¹³¹ Saarikankaan mukaan rakennuksia on analysoitu panofskylaisen ikonologian mukaan fyysisinä objekteina, joista historialliset arvot heijastuvat ja ovat välittömästi tavoitettavissa. Panofskylaisessa perinteessä rakennukset kantavat aikansa maailmankuvaa muuttumattomana, kätkeytyneinä symboliikkana.¹³² Sen sijaan, että rakennetun tilan tarkastelu aloitettaisiin kyselemällä käyttäjiltä heidän havaintojaan tilasta, on keskitytty tarkastelemaan kattomuotoja, seinäkoristeluja tai ikkunoiden malleja. Tutkimukseen liittyy myös rakennushistoriallinen tarkastelu ja tieto siitä, mitä arkkitehtuurilla on haluttu viestiä¹³³.

Onko suunnittelijan suunnittelema tila se ainoa oikea tila ja voiko tilasta saada ”väärän” merkityksen, jos ei tiedä, mitä suunnittelija on halunnut sanoa? Bachelard sanoo, että ei ole tarkoitus kuvailla taloja ja luetella niiden

¹²⁸ Norberg-Schulz 1984, 21.

¹²⁹ Forss 2007, 93–95.

¹³⁰ Saarikangas 2006, 33.

¹³¹ Kervanto Nevanlinna 1998, 233–234.

¹³² Saarikangas 2006, 53–54.

¹³³ Saarikangas 2006, 33–34.

maalauksellisia yksityiskohtia, vaan on ylitettävä kuvailun ongelmat; kaiken kuvailun alta pitäisi löytää tilan sielu¹³⁴. Rakennuksen tarkastelusta taideobjektina on nykytutkimuksessa luovuttu ja on enemmänkin keskitytty tutkimaan tilaa historiallisia ja kulttuurisia merkityksiä sisältävänä ja tuottavana kokonaisuutena¹³⁵. On tärkeää huomata, että tila myös tuottaa merkityksiä, eikä vain sisällä niitä. Myös Kervanto Nevanlinna kirjoittaa, että tilaa voi tutkia siellä syntyneistä elämyksistä käsin¹³⁶. Rakennettu ympäristö sisältää historiallisia kerrostumia, rinnakkaisia ja toisenlaisia tilakokemuksia¹³⁷. Siksi ei voida sanoa, että tilalla olisi vain yhdenlainen merkitys. Samassa tilassa voi olla monia päällekkäisiä ja vierekkäisiä tiloja. Maurice Merleau-Ponty on sanonut osuvasti, että tiloja on yhtä monta, kuin on tilallisia elettyjä kokemuksiakin¹³⁸.

Anne-Mari Forss jakaa tilan kokemiseen liittyvät ominaisuudet aistein havaittaviin ominaisuuksiin sekä tulkinnallisiin ominaisuuksiin. Aistein havaittavia ominaisuuksia ovat muun muassa muodot, pinnat, valot ja varjot. Taas tulkinnallisia ominaisuuksia ovat muun muassa historiallinen ulottuvuus, ajallinen syvyys, kollektiivinen muisti, sosiaalinen ulottuvuus, mielikuvat, tunnelma ja genius loci. Tulkinnalliset ominaisuudet ovat kuitenkin vahvasti sidottavissa paikan aistein havaittaviin ominaisuuksiin. Hänen mukaansa paikkakokemuksessa yleensä aistein havaittavia ja tulkinnallisia ominaisuuksia ei voida erotella, koska ne yhdessä muodostavat kiinteän kokonaisuuden. Forss mainitseekin, että aistein havaittavat ominaisuudet johdattavat meidät tulkinnallisten ominaisuuksien piiriin.¹³⁹

Oma historia havainnoitavan kohteen kanssa vaikuttaa tilakokemukseen. Tilakokemukseen liittyvät aina omat henkilökohtaiset kokemukset, mitä tilassa on tapahtunut, kenen kanssa tilassa on ollut tekemisissä, onko tilassa käynyt usein vai onko se vieras. Ei voida sanoa, että rakennuksen suunnittelija voisi sanoa sen ainoan oikean merkityksen tilalle. Tilan sisältö tuottaa sille myös merkityksiä. Lisäksi tilan käyttö voi muuttua ja samalla sen merkitykset

---

¹³⁴ Bachelard 2003, 74–75.

¹³⁵ Saarikangas 2006, 55.

¹³⁶ Kervanto Nevanlinna 1998, 227.

¹³⁷ Saarikangas 2006, 9.

¹³⁸ Saarikangas 2006, 44; Merleau-Ponty 2002, 340.

¹³⁹ Forss 2007, 78–79.

muuttuvat. Näin myös kokijan mielikuva tilasta voi muuttua. Saarikankaan mukaan tila ei ole koskaan valmis, vaan merkitykset muokkaantuvat ajan ja käytön myötä¹⁴⁰. Tilan merkitykset muotoutuvat rakennuksen, käyttäjien ja suunnittelijoiden sekä nykyisen ja menneen ajan vuoropuheluna¹⁴¹.

Erilaisissa tiloissa oleminen ja asuminen liittyvät vahvasti ihmisen elämään ja historiaan. Jokapäiväisessä elämässämme liikumme tiloissa: kotona, koulussa, töissä, puistossa tai kaupassa. Ihminen ehtii kokea elämänsä varrella monenlaisia hetkiä lukuisissa tiloissa. Tietty tila tai sen muistelemisen voi tuoda mieleen vahvoja muistoja tai aistimuksia tilasta. Mielellämme voimme muistella, miltä tietty tila tuoksui tai millaisia ääniä siellä kuuli. Bachelard sanookin osuvasti, että muistamalla taloja ja huoneita opimme asumaan itsessämme. Me olemme niissä yhtä lailla, ne ovat meissä.¹⁴² Erilaiset tilat ja niissä syntyneet kokemukset ovat vaikuttamassa identiteettimme muotoutumiseen. Tilojen kautta voimme reflektoida historiaamme ja minuuttamme. Tilan aikakerrostumat ovat sisällämme kokemuksina. Samoin ne ovat kaikilla ihmisillä, joilla on kokemuksia samasta tilasta. Ajallisuus ja tilan muistaminen voivat olla myös yhteisiä kokemuksia ihmisjoukolle. Forss sanookin, että kun aika muuntaa ja muuttaa paikkaa, sille syntyy ajallista syvyyttä ja kaiken aikaa se on asukkaittensa kollektiivisena muistina¹⁴³.

Tilan kokemiseen ei liity vain omat kokemuksemme, vaan sosiaalinen konteksti on aina mukana tilakokemuksessa. Henri Lefebvre on tutkinut tilan sosiaalisuutta. Hänen mielestään tila on sosiaalinen ja sosiaalisesti tuotettu. Tila on sosiaalisten suhteiden läpäisemä ja yhtä lailla tila tuottaa sosiaalisia suhteita.¹⁴⁴ Elämme yhteisössä, jossa ihmiskontaktit liittyvät arkipäiväiseen toimintaamme. Timo Laine mainitsee myös, että yhteisöllisyys kuuluu ihmisen perusolemukseen. Olemme riippuvaisia toisista ihmisistä, koska elämme monessa suhteessa toisten ihmisten välityksellä. Heiltä saamme fyysisen, mutta

---

¹⁴⁰ Saarikangas 2006, 13.

¹⁴¹ Saarikangas 2006, 49.

¹⁴² Bachelard 2003, 68.

¹⁴³ Forss 2007, 83.

¹⁴⁴ Saarikangas 2006, 66; esim. Lefebvre 1991, 30–33.

myös henkisen olemassaolomme.¹⁴⁵ Koemme usein tilan eri tavalla, jos se on täynnä ihmisiä tai jos se on aivan tyhjä. Oma kotimme muuttuu, jos olemme siellä yksin tai jos kotona on vieraita. Tila saattaa olla myös erilainen, jos olemme siellä jonkun tietyn ihmisen kanssa. Kotimme muuttuu erilaiseksi, kun muutamme pois ja sinne asettuu asumaan joku toinen perhe. Tila ei siis voi olla vain muuttumaton tapahtumien taustapaikka, jos ihmisten vaihtuminen tilassa muuttaa tilan kokemista. Tila ei ole Lefebvrelle passiivinen tai merkityksiltään kiinteä, vaan aktiivinen. Hänen mielestään ei ole yhtä sosiaalista tilaa, vaan tilassa on monta sosiaalista tilaa. Tila on hänelle lisäksi vuorovaikutteinen. Tila luo myös merkityksiä, eikä vain kannata niitä. Kuitenkin nämä merkitykset syntyvät ja muuttuvat mukaan ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa.¹⁴⁶

Ihmisten kohtaamiset tilassa ovat luomassa tilaa. Tilaa voidaan tarkastella myös toisen ihmisen kanssa ja toinen ihminen saattaa olla vaikuttamassa siihen, mihin huomio tilassa kiinnittyy. Lisäksi ihmisten asenteella ja mielialalla on vaikutuksensa kokemiseen. Jos tilassa kohtaa mukavia ihmisiä ja sinne on mukava tulla, tilakin tuntuu usein viehättävältä. Ulkoisesti kaunis tila voi muuttua ikäväksi ja kolkoksi, jos siellä tapaamat ihmiset ovat ilkeitä tai epämiellyttäviä. Kervanto Nevanlinna mainitseekin, että tila voi kantaa myös toisistaan poikkeavia merkityksiä¹⁴⁷. Kahdella eri ihmisellä voi olla tilasta päinvastaisia kokemuksia. Jos tilassa on samaan aikaan sata ihmistä, on olemassa ainakin sata erilaista tilakokemusta. Samoin tilakokemukset ovat voineet olla erilaisia eri aikoina. Lefebvre muistuttaa, että eri historian aikoina ja kussakin sosiaalisessa käytännössä on ollut erilaisia tilallisia koodeja. Nämä koodit on tuotettu yhdessä tilojen kanssa.¹⁴⁸ Tämä tarkoittaa sitä, että tiettyinä historiallisena aikana tilassa on voinut olla tiettyjä käyttäytymistapoja, jotka ovat myöhemmissä historianvaiheissa muuttuneet. Esimerkiksi, jos tila on ollut alun perin pankki ja myöhemmin käyttötarkoitus on muuttunut asuintilaksi, ovat tilalliset käyttäytymiskoodit muuttuneet aikojen saatossa ja samalla sosiaalinen tila on muuttunut erilaiseksi. Myöhemmässä vaiheessa siellä kohtaavat eri ihmiset. Ei

---

¹⁴⁵ Laine 1996, 68.

¹⁴⁶ Saarikangas 2006, 68–69.

¹⁴⁷ Kervanto Nevanlinna 1998, 235.

¹⁴⁸ Laitinen 2004, 5; Lefebvre 1991, 17.

pankin henkilökunta ja asiakkaat, vaan perhe ja heidän sosiaalinen ympäristönsä.

Tilaan liittyy myös valta. Toiset tilat heijastavat valtaa enemmän kuin toiset. Esimerkiksi parlamenttitalosta tai eduskuntatalosta on monesti tarkoituksella suunniteltu arkkitehtonisesti sen näköisiä, että se heijastaa jyrkyyttä, ylevyyttä ja valtaa. Michel Foucault tarkastelee olemassaoloa tilassa vallan kautta. Hänen mielestään arkkitehtonisen tilan voi ymmärtää vallan verkostoksi, joka säätelee ja jäsentää ihmisten sosiaalisia suhteita. Foucault käsittelee sitä, miten valtasuhteet näkyvät olemisessamme. Hänen mukaansa arkkitehtoninen tila säätelee ja järjestee ihmisten sosiaalisia suhteita. Valta ei liity vain rakennukseen, joka olisi vallan symboli, vaan valta liittyy myös tilajaotteluun rakennuksessa.¹⁴⁹ Tilallisen valtajaottelun voi huomata esimerkiksi pankkialissa, jossa tila on jaettu asiakkaiden ja työntekijöiden puoliin. Samoin vankilassa tilat on jaoteltu vankien ja vartioiden puoliin, koulussa opettajien ja oppilaiden puoliin sekä kotona aikuisten ja lasten puoliin. Tilat eivät ole vapaita. Emme välttämättä voi määrätä omaa liikkumistamme tilassa. Saarikangas mainitseekin, että tilajärjestelyt muistuttavat meitä mahdottomista ja mahdollisista liikkeistä tilassa¹⁵⁰. Esimerkiksi tilan muoto itsessään voi vaikuttaa siihen, mihin katseemme kiinnittyy tai missä liikumme. Tilan valta näkyy jokapäiväisessä elämässämme ja opimme käyttäytymään sen mukaan, vaikka emme tiedostaisikaan sitä konkreettisesti. Valta on yksi näkökulma siihen, kuinka jaottelemme tilallisia käytäntöjämme.

Tila on mittaamatonta. Vaikka voisimme mitata geometrisen alueen, emme voi erottaa mihin tila loppuu siinä ja kuinka monta eri tilaa tässä alueessa on päällekkäin. Bachelard sanookin, että mittaamattomuus on meissä. Se on olemisen laajentumista. Heti kun olemme liikkumatta, olemme kuitenkin toisaalla. Bachelard tulee päätelmissään kuitenkin tärkeään tulokseen. Hän sanoo, että sisäinen mittaamattomuus antaa tietyille silmiemme eteen avautuvan maailman ilmauksille niiden todellisen merkityksen.¹⁵¹

---

¹⁴⁹ Saarikangas 2006, 70; Foucault 1980, 34.

¹⁵⁰ Saarikangas 2006, 73.

¹⁵¹ Bachelard 2003, 382–383.

3.6 Tilaa kuvaavat käsitteet: luonne, tunnelma ja paikan henki

Tilaa kuvaavia käsitteitä ovat luonne ja tunnelma. Oikeastaan tilaa ei voi erottaa sen tunnelmasta ja luonteesta. Ne kuuluvat yhteen. Pallasmaa kirjoittaa, että jokaisella paikalla on sille ominainen sointinsa. Se voi olla intiimi, torjuva, kutsuva, vihamielinen tai vieraanvarainen.¹⁵² Adjektiivien kautta on mahdollista kuvata tilan olemusta. Esimerkiksi juhlasali voisi olla avara, valoisa ja juhlallinen, mutta vankila olisi kylmä, kolkko ja julma.

Christian Norberg-Schulzin mukaan kaikilla paikoilla on luonne. Hänen mukaansa luonteen muodostavat paikan tunnelma, konkreettinen muoto ja sisältö yhdessä. Luonteeseen vaikuttaa myös fyysinen ympäristö; miten paikka on suhteessa maaperään, kuinka se kohoaa ylöspäin kohti taivasta sekä miten ja millä se on rajattu. Eli luonnetta pohtiessa on mietittävä, kuinka paikka on muodostunut. Paikan luonne määrittää myös paikan tunnelmaa. Norberg-Schulzin mukaan erilaiset tapahtumat tarvitsevat eriluonteisia paikkoja. Esimerkiksi kodin täytyy olla turvallinen, kirkon vaikuttava ja toimiston käytännöllinen.¹⁵³

Tunnelma ilmaisee osaltaan paikan identiteettiä. Gernot Böhmen mukaan tunnelma on ensimmäinen ominaisuus, jonka havaitsemme astuessamme tilaan. Samalla meistä tulee osa tunnelmaa.¹⁵⁴ Von Bonsdorffin mielestä tunnelma on riippuvainen kokemuksen epäsuorista ominaisuuksista, kuten miltä tietyssä tilassa tuntuu olla, mukaan ottaen valon, kosteuden, lämpötilan, hajut, lattian ja akustiikan. Tunnelman havaitseminen on interaktiivinen prosessi kokijan ja tilan välillä.¹⁵⁵ Lisäksi von Bonsdorff kertoo, että tunnelman aistiminen tapahtuu tilassa, joka muodostuu merkityksellisistä elementeistä. Koska tunnelma tunkeutuu näihin elementteihin, se ei olisi olemassa ilman niitä; tunnelma saa elementit näyttäytymään tietyllä tavalla.¹⁵⁶ Tunnelma tarvitsee ympäristön, josta se muodostuu ja tunnelma tarvitsee havainnoijan. Toisaalta

---

¹⁵² Pallasmaa 1993, 188.

¹⁵³ Norberg-Schulz 1984, 11–14.

¹⁵⁴ Forss 2007, 111–112.

¹⁵⁵ von Bonsdorff 1998, 141–144.

¹⁵⁶ Forss 2007, 112; von Bonsdorff 1998, 150.

Forss kirjoittaa, että on otettava huomioon subjektin mahdollisuus vaikuttaa tunnelmaan omalla toiminnallaan tai jopa muuttaa sitä. Esimerkiksi tunnelma koulun liikuntasalissa on erilainen kevätjuhlien aikaan kuin liikuntatunnilla, koska ihmiset toiminnallaan muuttavat sitä.¹⁵⁷

Luonteeseen ja tunnelmaan liittyy läheisesti myös käsite paikan henki. Paikan hengellä on oma, alkuperältään roomalainen käsite, *Genius loci*. Antiikin roomalaiset uskoivat, että jokaisella olennolla ja paikalla on oma erityinen henkensä, joka antaa elämän, seuraa syntymästä kuolemaan ja määrittää luonteen syvimmän olemuksen.¹⁵⁸ Norberg-Schulzin mukaan arkkitehtuuri tarkoittaa *Genius locin* visualisointia¹⁵⁹. Hänen mielestään ihminen haluaa visualisoida käsitystään luonnosta. Siksi hän rakentaa sen, mitä hän on nähnyt.¹⁶⁰ Norberg-Schulzia on kuitenkin kritisoitu näkemyksestä, että genius loci olisi annettu. Forss kertoo, että Norberg-Schulzin näkemys rakennetun paikan luomisesta luonnon paikan geniuksen ehdoilla on ihmisen ja hänen luontosuhteensa mystifiointia. Esimerkiksi nykyajan urbaanissa rakentamisessa ei voida ajatella, että luonnolla ja rakennuksella olisi syvä suhde. Lisäksi Norberg-Schulz keskittyy ainoastaan fyysisiin ominaisuuksiin ja olettaa genius locin olevan muuttumaton. Kuitenkaan merkitykset eivät voi olla koskaan muuttumattomia.¹⁶¹ Myös Matti K. Mäkisen mielestä paikan henki ei voi muodostua vain ympäristöstä ja suunnittelijan mielikuvasta. Paikan historia, siellä tapahtuneet käytännöt ja ihmiset ovat osana muodostamassa merkityksiä paikalle.¹⁶²

Tunnelma ja genius loci ovat toisilleen läheisiä käsitteitä. Tunnelma on Forssin mukaan genius locia häilyvämpi käsite, se voi muuttua helpommin¹⁶³. Anne Stenros mieltää genius locin paikan kokonaiskokemukseksi, jossa on kolme tasoa: fyysiset ominaisuudet, niihin assosioidut mielikuvat ja muistot sekä niiden

---

¹⁵⁷ Forss 2007, 113.

¹⁵⁸ Norberg-Schulz 1984, 18.

¹⁵⁹ Norberg-Schulz 1984, 5.

¹⁶⁰ Norberg-Schulz 1984, 17.

¹⁶¹ Forss 2007, 121; ks. myös von Bonsdorff 1998, 225–227.

¹⁶² Mäkinen 2001, 68.

¹⁶³ Forss 2007, 125.

tulkinta. Merkitykset jakautuvat henkilökohtaisiin ja yleisiin merkityksiin.¹⁶⁴ Paikan henkeen liittyy täten monta ulottuvuutta. Se ei muodostu vaan luonnon muodostamasta paikasta, johon liittyy vain paikan itsensä antamat merkitykset, vaan siihen liittyy käyttäjien ja paikan yhteiset merkitykset. Paikan henki antaa identiteetin paikalle. Von Bonsdorffin mukaan paikan henki elävöittää paikan¹⁶⁵. Paikan henki myös erottaa tilan kaikista muista paikoista ja tiloista¹⁶⁶.

---

¹⁶⁴ Stenros 1997, 20.

¹⁶⁵ von Bonsdorff 1998, 227.

¹⁶⁶ Kervanto Nevanlinna 1998, 233.

4 JUGENDSALI TILAKOKEMUKSENA

Tämän tutkimuksen päämääränä on selvittää, millainen Jugendsali oli ja on tilakokemuksena. Tutkimuksen kannalta kiinnostavia kysymyksiä ovat, mistä ominaisuuksista tila koostuu, mikä teki tilan merkittäväksi, miten tilaa havainnoitiin, miten ihmiset havainnoivat tiloja yleensä ja mitä tilat yleensä heille merkitsevät. On otettava huomioon, että tilan kokemista ei voida yleistää. Vaikka kokemuksissa olisi yhtäläisyyksiä, kokemus on havainnoivalle henkilölle aina oma ja ainutlaatuinen.¹⁶⁷

Tutkimuksen painopiste on Jugendsalin Helsinki-tiedotuksen ajassa. Aineistoa varten haastateltiin viittä Helsinki-tiedotuksen aikaista kävijää. Kuitenkin tutkimuksessa on haluttu tarkastella myös sitä, kuinka käyttötarkoituksen muutos vaikuttaa tilakokemukseen. Sen vuoksi haastattelutilanteessa haastateltavat kuvasivat tilakokemuksiaan sekä Jugendsalin aikana että Café Jugendin aikana. Edellisten haastateltavien lisäksi haastatteluissa oli mukana kaksi henkilöä, jotka eivät olleet käyneet Jugendsalissa sen ollessa Helsinki-tiedotuksen käytössä. Heidän haastatteluista saatiin vertailuaineistoa siihen, muuttuuko tilakokemus uuden käytön myötä.

4.1 Tilalliset kokemukset eri teemojen myötä

Tässä luvussa tilakokemuksia on käsitelty niin, että ensin kerrotaan, miten Helsinki-tiedotuksen aikaiset kävijät kokivat Jugendsalin ennen. Toiseksi kerrotaan, kuinka he kokivat muutoksen. Sen jälkeen kerrotaan uusien kävijöiden kokemuksista vertaillen niitä vanhojen kävijöiden kokemuksiin. Lopuksi pohditaan tilan merkityksiä ja tilan havainnointiprosessia. Jugendsalin tilakokemukset on jaettu eri teemojen alle. Niitä ovat arkkitehtuuri, tunnelma, paikan henki, muutos, merkitykset ja tilan havainnointiprosessi. Tutkimuksen tuloksia esitellessä käytetään autenttisia esimerkkejä kokemuksista, koska niillä

---

¹⁶⁷ Saarikangas 2006, 44; ks. myös Merleau-Ponty 2002, 340.

voidaan havainnollistaa haastateltavien omia kokemuksia ja sitä, kuinka havainnot ilmenevät tietyille henkilölle. Jotta henkilöiden vastauksia olisi helpompi hahmottaa, liitteestä 3 on mahdollista seurata, mitä ominaisuuksia haastateltavat havainnoivat tilasta.

4.1.1 Arkkitehtuuri

Tilan arkkitehtuuria ja tunnelmaa ei voida oikeastaan erottaa, koska arkkitehtuuri on osatekijänä tunnelman luomisessa. Tutkimuksessani olen kuitenkin erotellut arkkitehtuurin omaksi luvukseen, koska tutkimuksen kannalta on mielenkiintoista tarkastella, mitä elementtejä ihmiset havainnoivat arkkitehtuurista ja mitä mielleyhtymiä heille niistä tuli. Arkkitehtonisella muotokielellä on vaikutuksensa myös tilan kokemiseen.¹⁶⁸ Siksi on perusteltua ensin kertoa siitä, mitä muodollisia elementtejä ihmiset tilasta havaitsivat. Seuraavassa alaluvussa arkkitehtonisia elementtejä käsitellään osittain vielä siinä näkökulmassa, miten ne ilmenevät tilan tunnelman luomisessa.

Jugendsalin tilan arkkitehtuurista tehtiin monipuolisia huomioita. Viidestä ihmisestä lähes kaikki mainitsivat, että tila on vanha ja kaunis. Tilassa katse kiinnittyi ensimmäisenä tilan korkeuteen, takaosan maalaukseen ja tilan yksityiskohtiin. Kaikki huomioivat yksityiskohdista sen, että niitä oli paljon ja muutama mainitsi, että niitä löytyi koko ajan lisää, mitä enemmän katselee. Tila koettiin mielenkiintoiseksi muun muassa siksi, koska siellä oli esillä paljon erilaisia materiaaleja. Haastateltavat tekivät havaintoja myös tilan arkkitehtonisesta muodosta ja jaoista. Salissa pylväät olivat erottavina tekijöinä tilan jakamisessa osiin; keskellä oli suuri tila, sivuilla pienemmät sivusiivet ja takana takakaari. Enemmistö kiinnitti huomiota myös tilan kaikuvaan olemukseen. Kaikuisuutta perusteltiin sillä, että tila oli korkea ja materiaalina oli käytetty kiveä. Kaikuisa ja korkea tila herätti kolmella henkilöllä mielleyhtymiä kirkkoon. Osalla heistä, jotka näin tulkitsivat, oli taustatietoa arkkitehdin suunnitelmista, mutta yhdelle haastateltavalle tämä oli oma oivallus:

---

¹⁶⁸ Laine & Kuhmonen 1995, 134.

H3: *Ehkä mun tuli tästä kirkko, kirkon tila tavallaan niin kuin – – kirkkotila on jotenkin samantapainen. Sellainen fiilis tulee.*

Oivallus osoittaa sen, että kokija on löytänyt yhden arkkitehdin suunnitteleman piirteen tilasta. Tilan kolmilaivainen muoto viittasi Lars Sonckin suunnitelmissa keskiaikaiseen arkkitehtuuriin ja temppeleihin¹⁶⁹. Arkkitehtuurin kokemisessa ei kuitenkaan ole kyse siitä, että löydettäisiin kaikki arkkitehdin suunnittelemat ominaisuudet¹⁷⁰ tai että vain suunnitellut ominaisuudet olisivat vaikuttavia. Jos tilakokemusta ja sen merkitystä tutkitaan kokijan, eikä arkkitehdin suunnitelman kautta, kokijalla itsellään on valta havainnoida tilaa omalla tavallaan. Silti, jos kokija löytää tilasta arkkitehdin ajatuksia, voisi ajatella arkkitehdin onnistuneen suunnitelmassaan. Oivalluksesta voidaan myös huomioida se, että kokijalla on mielessään kuva siitä, millainen kirkko tilana yleensä on, koska Jugendsali tuo miellelyhtymän siihen. Lisäksi voidaan huomata, että kokijan ei tarvitse olla arkkitehtuurin alan ammattilainen tai harrastaja, jotta hän voisi havaita tilan ominaisuuksia. ”Tavallinen” ihminen voi kokea tilassa samoja asioita, kuin ammattilainenkin. Toisaalta muilla haastateltavilla, jotka mainitsivat miellelyhtymistä kirkkoon, oli taustatietoa aiheesta. Taustatieto saattoi osaltaan vaikuttaa heidän kokemuksiinsa.

H7: *Mä koin sen voimakkaasti aina semmosena sakraalina tilana, must se oli semmonen pyhäkkö. Tietysti, kun se pohjakaava on semmosen kolmilaivaisen kirkon pohja, siin on myös hyvin paljon sellasia elementtejä, mitä tollasessa kirkossa on. Se kaiku ja jotenkin se tunnelma oli musta jotenkin ylevä siellä. Että kyllä mä koin joka päivä, kun mä olin siellä töissä, että must se oli ylevöittävä tila.*

H6: *Se on niin kuin astuisi johonkin kirkkoon, siinä tulee se syvyys ja korkeus. Tulee sellainen tietty pienuuden tunne, sellainen hartaus, se on ehdottomasti esteettinen vaikutelma, että siitä nauttii.*

Kirkkomainen tila herätti muutamalla henkilöllä tunteita hartaudesta, pyhydestä ja ihmisen pienuudesta. Vaikka tilalla ei ollut mitään tekemistä kirkollisen toiminnan kanssa, tilan arkkitehtoninen voima sai aikaan samanlaisia

¹⁶⁹ Korvenmaa 1991, 60; Rahat ja henki 2001, [15].

¹⁷⁰ mm. Saarikangas 2006, 55.

tuntemuksia kuin kirkko tilana yleensä aiheuttaa. Tästä voidaan päätellä, että arkkitehtuuria voidaan käyttää tehokeinona ihmiselle syntyvän tunteen luomisessa. Mittasuhteet tilassa olivat sellaiset, että ihminen tunsu itsensä pieneksi, koska tila tuntui ikään kuin kohoavan korkealle, kohti taivasta kattoikkunan kautta. Muotokielellä on täten mahdollista vaikuttaa siihen, miltä kokijasta tuntuu olla tilassa. Lisäksi yksi henkilö mainitsi, että Jugendsalin komea, juhlallinen ja arvokas tila aiheutti kunnioituksen tunteen tilaa kohtaan. Tilasta sanottiin, että vaikuttavuutensa vuoksi se myös pysäyttää ja sitä unohtuu helposti katsomaan.

Kirkko ei ollut ainoa miellelyhtymä toisiin tiloihin. Eräs haastateltava sanoi, että ”Jugendsalissa on samantapainen henki kuin joissakin rakennuksissa Roomassa tai Italiassa”. Toinen mainitsi miellelyhtymiä Kansallismuseoon ja Helsingin yliopiston kirjaston kupolisaliin. Koska Kansallismuseo on saman aikakauden rakennus kuin Jugendsali ja edustaa kansallisromantiikkaa¹⁷¹, yhteys on johdonmukainen. Mielikuva Helsingin yliopiston kirjaston kupolista voi muodostua tiloihin heijastuvan valon samankaltaisuudesta. Molemmissa tiloissa on kattoikkuna, jonka kautta valo hohtaa tilaan. Monesti saatamme vertailla tilassa olemista toiseen samantapaiseen tilaan. Saarikangas sanookin, että kuljetamme mukamme materiaalisia merkityksiä erilaisista tilan kokemuksista¹⁷². Katselemme uusia tiloja sen kautta, millaisia aikaisempia kokemuksia meillä on tiloista. Vertailemalla uusia ja vanhoja kokemuksia voimme miettiä tuntemuksiamme ja havaintojamme sekä reflektoida mietteitämme niiden kanssa.

Salista havainnoitiin suurempien kokonaisuuksien lisäksi figuratiivisia elementtejä: koristemaalauksia, yksityiskohtia ja kiveen veistettyjä hahmoja. Ne kaksi henkilöä, joilla oli taustatietoa Jugendsalin historiasta ja arkkitehdin suunnitelmista, osasivat yhdistää tietoaan arkkitehtonisiin elementteihin kertoessaan tilasta. He mainitsivat, että saliin liittyvät luontoaiheet kertovat kansallisromantiikasta, pohjoismaalaisuudesta ja suomalaisuudesta. Havainnoista huomasi, kuinka tieto syvensi heidän tilakokemustaan. Samat

---

¹⁷¹ Ringbom 1998, 238.

¹⁷² Saarikangas 2006, 45.

henkilöt olivat myös viettäneet paljon aikaa salissa. Sali oli heille läpikotaisin tuttu. Sen vuoksi he myös havainnoivat tilasta monia eri piirteitä.

H6: *Se freskohan siinä se paras on, mutta kaikki ne päät, kissat ja ne voikukan siemenet ja ornamentit ja vielä ne viikinkilaivan keulan näköiset puiset. Ja se materiaallinen kirjo. Kiiltävä kivi ja karkea kivi. Ja sitä kuvitteli, että siinä on ollut ne tiskit. Sitä karkeaa kiveä ei ole viimeistely se on ollut siellä piilossa sen pankkitiskin alla ja sitten aikoinaan kuvitteli myös sen ikkunan sinne, joka oli poistettu sen freskon tieltä tonne rahatoimistoon. – – Jugendsali on niin kuin luonnon, siinä on kaikkea sellaista luonnollista, joka johtaa meidät siihen, mikä mulla on ainakin kovin syvällä tai suomalaisilla yleensä se kiinnitys siihen metsään. Joo ja koko se tää kansallisromanttinen tyyliuunta, kaikki semmonen, se on selkeätä, vähäeleistä, voimakasta, figuratiivista, semmosta koristelua, jotenkin se iskee. Et ei mitään rönsyilevää kultaa ja kimallusta, vaan sellasta ihanaa, mutta paljon yksityiskohtia kumminkin. Et siinä on joku. Se on varmaan suomalaisen tämmönen – – ja sielun pohjalla metsä ja sammal ja puiden rungot humisevat siellä jossain korkeudessa ja sininen taivas ja siihen se liittyy. Et tavallaan keskellä kivikaupunkia varsinkin tämmöisen kiireisen tien varrella on paikka mihin sä yks kaks hyppäät ympäristöön mikä tuo sulle sen mitä sä et voi tavoittaa arkipäivissä noin normaalisti. Sen takia se on hieno kokemus.*

H7: *– – [arkkitehtuuri] edustaa kansallisromantiikkaa, mikä on suomalaiselle helposti ymmärrettävää just tää luontosymboliikka ja et se on tämmöstä vanhaa, pakanallista, mutta myös sillä tavalla pyhää, kun monet suomalaiset kokevat, että luonto on tämmönen pyhä paikka, jossa voi hiljentyä. Mutta sen lisäksi salissa on tämmönen kristillinen kirkkorakenne, mutta myös viikinkien muinaispohjoismaista, viikinkilaivojen keulakuvia ja muuta. Että siihen on sotkettu aikamoinen kooste erilaisia aineksia, mutta se on hyvin koristeellinen. Monet ihmiset kokee, että sellaista he ymmärtää ja se on jo sen verran vanha, että se on jo hyväksytty, että sitä pidetään myös tällaisissa ammattipiireissä arvokkaana ja se on ihan okei pitää siitä. Et se edustaa ihan hyvää makua.*

Otteiden perusteella voidaan todeta, että tilan ja sen historiaan tunteminen monipuolistivat tilan havainnointia. Nämä henkilöt tekivät myös päätelmiä siitä, mihin Jugendsalin koristeaiheet viittaavat ja mitä merkitystä niiden kokemisella voisi olla myös kansallisella ja kulttuurisella tasolla. Otteista käy ilmi, että oman kulttuurinsa kautta ihminen voi kokea tilan hänelle merkitykselliseksi. Jos ympäristö koetaan tietyssä kulttuuripiirissä merkittäväksi, kulttuuripiiriin

kuuluvan henkilön on helppo samaistua siihen¹⁷³. Jugendsalin arkkitehtuuriin on sisällytetty osa suomalaista kansallista identiteettiä, jonka voi kokea, jos kuuluu itse tähän kulttuuripiiriin tai tietää, millainen merkitys sillä on näille ihmisille. Sixten Ringbom kirjoittaa, että kansallisromanttisen arkkitehtuurin voidaan ajatella ilmentävän rodun ja kansakunnan luonnetta¹⁷⁴. Haastateltavien otteista ilmenee, että molemmat löysivät suomalaiseen identiteettiin liittyviä ominaisuuksia arkkitehtuurista ja he osasivat kertoa, millaisia vaikutuksia kokemuksella oli heille tai muille kokijoille. Näin ollen arkkitehtuuri voi tuottaa tunteita ja elämyksiä, etenkin, jos havainnoinnin kohteille löytää syvempiä merkityksiä. Toisaalta tilan luontoelementit heijastuivat joillekin henkilöille pelkästään kauniina ja mielenkiintoisina kuvina tai esteettisinä elämyksinä. Mutta ne ovat yhtä lailla kokemuksia. Kokemuksien erilaisuus osoittaa sen, että kokija näkee maailmansa oman taustatietonsa kautta ja sen, että moniin erilaisiin tilakokemuksiin on mahdollisuus.

Muutama näkemys Jugendsalin tilajaosta ja muodosta osoittautui tutkimuksen kannalta merkitykselliseksi. Ensimmäinen oli vaikutelma sisääntulosta:

H6: Mutta jos miettii, niin sehän oli hirveän puhutteleva tila silleenkin, kun se on uusklassinen ulkopuolelta ja se on ihan eri näkönen. Ja sitten kun sä meet sisälle, se on myös yks arkkitehtuuri, joka vaikuttaa, että yks kaks sä meet aivan toisen tyyppiseen, ei se oookkaan uusklassista mitään empiresalia vaan se on luonnon materiaaleista ja kuvioista tehty Sali joka on kuin kirkko. Se on nimenomaan se yllätys. Siinä on aikamoinen yllätys, kun menee sisään.

H1: Niin ja Jugendsalissa sisään menokin oli helpompi kaiken kaikkiaan. Olihan siinä ne rautaportit, kun se oli kiinni, mutta ei se ollut yhtään luotaantyöntävä.

Kaikki haastateltavat kokivat Jugendsaliin tulemisen helpoksi ja houkuttelevaksi. Muun muassa arkkitehtoniset elementit kutsuivat kävijää tulemaan sisälle. Ensimmäisessä otteessa puhutaan siitä, kuinka yllätyksellisyys teki sisään tulon houkuttelevaksi. Jos ihminen yllättyy havaitessaan tilan, on se merkki siitä, että ihminen kiinnittää huomiota tilaan. Tällöin tila ei ole yhdentekevä. Jos

¹⁷³ mm Norberg-Schulz 1984, 21.

¹⁷⁴ Ringbom 1998, 231.

ensivaikutelma on positiivisessa mielessä yllätyksellinen, voisi ajatella, että tilaan haluaisi palata. Haastatteluissa kerrottiin, että Jugendsalissa oli joku, joka houkutteli palaamaan. Sisääntulonäkymän mielenkiintoisuus ja houkuttelevuus vaikuttivat siihen, että tilaan halusi palata. Juhani Pallasmaa kirjoittaakin, että arkkitehtuurin peruselämyksiin liittyy muun muassa se, miten ihminen kokee rakennukseen sisälle tulemisen¹⁷⁵. Sisäänkäynti on ensimmäinen osa, joka kohdataan rakennusta lähestyttäessä. Sen kautta kokija saa ensikosketuksen rakennukseen. Sisääntulokäytävä toimii Jugendsalissa siirtymätilana kadun ja salin välillä. Käytävän kautta siirrytään ikään kuin toiseen maailmaan. Voi olla, että sisääntulon erikoisuudella on haluttu tuottaa kokijalle elämys.

Toinen huomio tilan muodosta liittyi Jugendsalin pesää muistuttavaan olemukseen:

H1: Mikä se nyt ois semmonen. Se ottaa sillä lailla sisään. – – Se oli pikkuinen sellainen pesä ja tämä tällainen laaja [viittaa Kaupungintaloon].

Otteessa henkilö vertaa tilan olemusta pesään. Fenomenologi Gaston Bachelardin mukaan pesä laukaisee meissä uneksintaa turvallisuudesta. Kun katselemme pesää, olemme maailmaan kohdistuvan luottamuksen alkulähteillä. Talomme on pesä maailmassa. Maailman vihamielisyys on vierasta pesälle.¹⁷⁶ Haastateltava koki turvallisuuden tunnetta Jugendsalissa ollessaan. Tila oli muodoltaan sellainen, että se sulki kokijan korkealle kohoavien kaarevien seinien suojaan. Tilan muoto voi näin ”ottaa sisään” ja aiheuttaa suojassa olemisen tuntua. Vastakohtana voi ajatella, minkälaisen vaikutelman laaja ja matala paikka voi saada aikaan. On tutkittu, että laajat paikat saattavat aiheuttaa pelkoa ja pakokauhua¹⁷⁷. Edellisen otteen perusteella tilan muoto voi vaikuttaa kokijan olotilaan.

Jugendsalin väri- ja valomaailmasta tehtiin yksittäisiä huomioita. Esimerkiksi valaistuksesta ja hämäryydestä puhuttiin. Valoista huomiota kiinnitettiin

---

¹⁷⁵ Pallasmaa 1993, 82.

¹⁷⁶ Bachelard 2003, 240–241.

¹⁷⁷ Saarikangas 2006, 63.

kattoikkunasta tulevaan valoon, mutta muuten tilaa pidettiin hämäränä, harmonisena ja tunnelmallisena. Salin värien koettiin sopivan myös kyseiseen tunnelmaan.

Arkkitehtonisten elementtien havainnointi oli monilla haastateltavilla melko samanlaista. Havainnointiprosessiin vaikutti myös henkilön taustatieto ja tilan tutuus. Yleisimmät huomiot arkkitehtuurista liittyivät tilan korkeuteen, vanhuuteen, kauneuteen, yksityiskohtiin ja jaotteluihin. Arkkitehtoniset muodot synnyttivät melkein kaikilla myös mielikuvia ja tuntemuksia sekä miellelyhtymiä aikaisemmin koettuihin paikkoihin. Yleisesti ottaen salin arkkitehtuurin koettiin olevan vaikuttava niin kokonaisuuden kuin yksityiskohtiensa myötä.

4.1.2 Tunnelma

Tunnelma on käsitteenä laaja. Tilan tunnelmaan ei vaikuta vain se, millaisia tuntemuksia itse materian ja ympäröivän arkkitehtuurin aistiminen saa aikaan. Tunnelmaan liittyvät myös muun muassa kokijan oma mieliala, kiireisyys, sosiaalinen kontakti, mitä tilassa tapahtuu sillä hetkellä tai onko tilassa paljon väkeä vai vähän väkeä. Tunnelma voi muuttua silmänräpäyksessä. Esimerkiksi tunnelma tilassa muuttuu heti, jos hämärään huoneeseen sytytetään valot. Anne-Mari Forss kirjoittaa, että tunnelma ympäröi subjekteja aina tasapuolisesti, mutta se ei tarkoita, että kaikki havaitsisivat sen samalla tavalla.¹⁷⁸ Pauline von Bonsdorff kertoo tunnelman olevan vaikutelma, joka syntyy kohteen aistittavista, mielikuvia herättävistä ja tiedollisista ominaisuuksista. Tunnelma on aina myös suhteessa kokijaan. Sen havainnointiin liittyy oma käsityksemme todellisuudesta.¹⁷⁹

Kaikki haastateltavat kiinnittivät huomiota Jugendsalin rauhalliseen olemukseen. Toisaalta eräs henkilö huomioi myös, että toisinaan, jos väkeä oli enemmän, tilassa oli rauhattomampaa. Tosin silloin tilassa oli yleensä jokin tapahtuma. Kuitenkin tilan perustunnelma oli rauhallinen.

---

¹⁷⁸ Forss 2008, 114–115.

¹⁷⁹ von Bonsdorff 2007, 76.

H2: Yleensä tää on hyvin rauhallinen paikka, että tääl ei ole paljon hälinää, koska täällä on kulttuuriväkeä suurin osa, joskus saattaa tulla joku poikkeava yksilö, joka sitten aiheuttaa hämminkiä. Mutta tietysti silloin, kun näyttelyssä on paljon ihmisiä, onhan se sitten levottomampaa ja rauhottomampaa. Mutta jos vertaa moniin muihin, niin huomattavasti vähemmän.

H1: Minusta se oli aina rauhallinen, se merkitsee paljon. Ja musiikkikin, se kuului hyvin siellä. Ja kaikki. Eikä tuo liikenteenkään melu kuulunut siihen. Ne penkitkin olivat mukavat istahtaa vaikka siihen. – – Vanha rauhottaa, ehkäpä.

Rauhallisuutta perusteltiin muun muassa sillä, että kävijät olivat samanhenkisiä tai kulttuuriväkeä. Meluisat joukot eivät tulleet saliin, lukuun ottamatta joitakin yksittäistapauksia. Rauhallisesta tunnelmasta huomioitiin, että se voi joskus muuttua, mutta ei kuitenkaan pysyvästi. Jugendsalin tilallisiin käytäntöihin kuului se, että siellä käyttäytyttiin rauhallisesti, koska se toimi näyttelytilana. Näyttelytiloissa on tapana käyttäytyä hillitysti. Toisaalta myös tilan vanha olemus sai ihmiset rauhoittumaan. Toisessa otteessa haastateltava kuvaa tilaa rauhoittumispaikaksi, jossa voi hengähtää. Toisetkin haastateltavat kertoivat, että tilaan tultiin rauhoittumaan. Se oli tärkeä ominaisuus haastateltaville. Jugendsalissa oli mahdollisuus olla yksin ja kokea rauha ympärillään. Rauhalliseen tunnelmaan saattoi vaikuttaa myös se, että arkkitehtoninen kokemus oli vaikuttava. Juhani Pallasmaan sanoin sanottuna ”Voimallinen arkkitehtuurikokemus poistaa ympäristön hälyn ja kääntää tajunnan omaan itseen. – – Arkkitehtuurielämyksen hiljaisuus johtunee siitä, että se kohdistaa huomiomme omaan eksistenssiimme: kuuntelemme omaa olemassaoloamme”.¹⁸⁰

Toinen tekijä, joka tuli ilmi monissa haastatteluissa, oli tilasta huokuva turvallisuuden tunne. Enemmistö haastatelluista kertoi, että Jugendsali oli turvallinen paikka. Eräs haastateltava sanoi, että ympäristön vanhuus tekee siitä turvallisen. Ihmiset kokivat Jugendsalin turvalliseksi ja kotoiseksi myös siksi, koska vanha rakennus loi mielikuvia henkilökohtaisesti tutuista vanhoista tiloista, esimerkiksi kodista, mummolasta tai työpaikasta.

¹⁸⁰ Pallasmaa 1993, 156.

H1: *Ehkä se on se vanha semmonen leima kanssa, minä tykkään, kun minä asun vanhassa talossa. – – Kun senkin ostin, niin ajattelin, että oi, nuo ikkunat, nuo puuovet, puulattiat... Arvaa siis, mihin usein kiinnitän huomiota.*

Edellisessä esimerkissä henkilö osaa perustella, miksi hän pitää vanhasta ympäristöstä. Jos omasta arkiympäristöstään löytää kodin piirteitä, voi sitä muistuttava tila tuntua kotoisalta. Toisessa haastattelussa henkilö sanoi Jugendsalista, että ”tää on kuin mun koti”. Hän selitti kotoisaa olemusta sillä, että hän itse asui sata vuotta vanhassa talossa ja hän koki Jugendsalissa olevan samanlaista henkeä. Sali puhutteli häntä tilana. Samoin, yhden haastateltavan lapsuudenkoti oli ollut vanhassa rakennuksessa. Sen muisto aiheutti positiivisia ja kotoisia mielikuvia Jugendsalia havainnoidessa. Gaston Bachelardin mukaan syntymäkodista uneksiessaan ihminen pääsee osaksi ensimmäisestä lämmöstä¹⁸¹. Lapsuudenkodista mieleen jäänyt kotoisuus voi vaikuttaa myöhempiin tilakokemuksiin. Yksi haastateltava pohti, että hänelle lapsuudenkoti on ”talon arkkityyppi, joka vaikuttaa siihen, miten kokee tilat yleensä”. Kirsi Saarikankaan mukaan koti ja lähiympäristö ovatkin lähtökohtana maailman hahmottamiselle. Lapsuusaika luo pohjan tilallisten merkitysten muotoutumiselle.¹⁸² Samaan on päätyneet Juhani Pallasmaa kirjoittaessaan, että arkkitehtuurin kokemisessa varhaisimmat muistot ovat tärkeitä raaka-aineita¹⁸³. Myös jos lapsuudestaan tuttuja elementtejä tunnistaa ympäristöstään aikuisiässä, havainnoija voi tuntea kotoisuuden tunnetta¹⁸⁴.

Toisaalta osa henkilöistä aisti turvallisuutta paikan muodon kautta. Jo edellisessä luvussa mainittiin, että eräs henkilöistä kuvasi tilaa olemukseltaan pesäksi, joka muodollaan ikään kuin suojelee kokijaa. Myös tilan kirkkomainen olemus sai aikaan toisille tunteen turvallisuudesta, koska kirkot koetaan usein turvallisiksi paikoiksi. Muutama henkilö koki tilalla olevan lisäksi lohduttavia ominaisuuksia. Eräs haastateltava koki, että henkisesti vaikeana hetkenä Jugendsali toimi lohdutuksen paikkana joukolle surevia ihmisiä:

---

¹⁸¹ Bachelard 2003, 81.

¹⁸² Saarikangas 2006, 129.

¹⁸³ Pallasmaa 1993, 78.

¹⁸⁴ mm. Norberg-Schulz 1984, 21.

H7: *Mä muistan ainakin yhden konsertin erityisen hyvin. Tai se oli valtavan voimakas tämmönen tunne- tunnevaltanen tilaisuus, että silloin oli ollu Thaimaassa tää tsunami 2004 tapaninpäivänä. Meil oli Jugendsalissa loppiaiskonsertti sitten tammikuussa 2005. – – Sit se konsertti tuli ihan täyteen, – – Sit yhtäkkiä sen konsertin luonne muuttu tämmöseks, se oli vähän niin kuin tämmönen hartaustilaisuus tai muistotilaisuus. Kun ne laulut oli niin sellasia hartaita joululauluja ja ne anto ihmisille jotenkin niiden semmoselle surulle tilaa tulla esiin. Ja ainakin mä koin kauheen voimakkaasti, että se oli semmonen yhteisöllinen kokemus. Että se oli vähän niin kuin tämmönen kirkko, johon ihmiset oli tulleet yhdessä muistelemaan. – – Joo, se oli hirveen hieno kokemus, Näki jotenkin, monilla oli silmät kyynelissä ja tietää, että se tsunami vaikutti niin kaikkiin – – Niin silloin siinä konsertissa mä tunsin semmosta tietynlaista ylpeyttä siitä että meillä on tämmönen tila ja jonne voi tulla ja jossa voi järjestää. Niinkun tällästä, että on tarpeellinen ja ne ihmiset omalla käyttäytymisellään osoitti sen, että se oli sellanen paikka missä ne halus olla yhdessä ja tehdä tällästä niin se oli musta hieno kokemus.*

Otteessa mainitaan, että ihmiset käyttäytymisellään osoittivat, että haluavat olla yhdessä kyseisessä paikassa. Ihmiset yhdessä tilan kanssa muodostivat tunnelman, joka koettiin lohduttavaksi. Ihmiset halusivat kerääntyä erityisesti tähän tilaan, koska kokivat siellä olevan sellaista tunnelmaa, joka auttaisi surussa. Esimerkki osoittaa, että tilakokemus on moniulotteinen. Kokemus tarvitsi tilan, ihmiset ja heille yhteisen tunteen. Tästä syntyi kollektiivinen kokemus. Yhtä lailla toinen henkilö kertoi, että Jugendsalilla oli parantava ja lohduttava vaikutus. Vaikka hänen mukaansa elämässä oli huonoja aikoja, tai itsellä oli ollut huono hetki, tila auttoi unohtamaan senhetkisen olotilan. Hän kertoi, että ei voinut uppoutua huonoon, koska tila oli kaunis ja hyvää tekevä. On merkittävää, jos rakennettu ympäristö voi vaikuttaa mieleen positiivisesti ja parantavasti. Pallasmaa viittaa samaan kirjoittaessaan, että ympäristö välittää suhdettamme maailmaan ja vahvistaa minäkuvaamme.¹⁸⁵ Jos arkiympäristössämme on elementtejä, jotka voivat auttaa jaksamaan ja selviämään vaikeista henkilökohtaisista kokemuksista, se tarkoittaa, että lohdutuksen lähde on lähempänä kuin oletamme. Toisin sanoen tilat eivät ole

---

¹⁸⁵ Pallasmaa 1993, 107

vain pakollisia toimintoja varten. Tilat ovat myös ihmismieltä varten. Otteet osoittavat sen, että sillä on väliä, millaisessa ympäristössä tietyt toiminnot tapahtuvat. Ihmiset hakivat Jugendsalista lohdutusta, koska he tunsivat sen sisältävän lohduttavia piirteitä. Mikä tahansa tila ei voinut tuottaa heille samaa tuntemusta.

Vanha tila ei luonut tunnetta vain turvallisuudesta ja lohdutuksesta. Jugendsalissa vanha ympäristö koettiin myös miellyttäväksi ja mielenkiintoa herättäväksi. Eräs henkilö kertoi yleisesti vanhan rakennuksen kokemista toisen vanhan rakennuksen kautta. Esimerkissä hän kertoo, kuinka vanha rakennus itse auttoi katsomaan maailmaa ja laittoi mielikuvia liikkeelle eri tavoin kuin uudet rakennukset:

H6: – – Se auttoi se talo itsessään katsomaan maailmaa, auttoi historiaan näkemään, yritti katsoa ikkunasta, että minkälaista se on ollut, miten se kaikki homma on hoitunut. Se talo itsessään viestitti jotain semmoista mennyttä aikaa. Se pani mielikuvia liikkeelle. Ja sitten siinä on kaikki hajuelementit. Paljon enemmän kuin nykyrakennuksissa, nykyrakennuksissa on enempi hometta ja jotain muuta, että siinä tuoksui kaikki puulämmitys, kynttilä ja lakat. Ne rakenteet itsessään, kun on tuolta ja sammalta ja vähän viuhaa se tuuli sieltä sisään. Ja sade tuoksuu helposti, kun avaa oven. Semmosessa vanhassa talossa eri lailla, kuin täällä [uudessa rakennuksessa].

Otteesta voidaan todeta, kuinka rakennus olemuksellaan pystyy ilmaisemaan omaa aikaansa ja historiaansa. Aistihavaintojen avulla kohteesta voi luoda mielikuvia menneeseen aikaan. Tilan kautta kokijalla on myös mahdollisuus oppia asioita historiasta ja entisistä ajoista sekä tarkastella omaa maailmankuvaansa. Etenkin tuoksujen kautta voi kokea tilan tunnelmaa. Onkin sanottu, että paikan tuoksut ovat erityisessä asemassa henkilökohtaisen muistimme kiinnekohtina¹⁸⁶. Täten, jos haistamme tilassa tutun tuoksun, jonka muistamme aistineemme esimerkiksi mummolan tuvassa, voi sama hajukokemus muualla saada aikaan mummolaan liittyviä tunteita. Edellisessä otteessa haastateltava vertasi myös vanhan ja uuden rakennuksen aistimista toisiinsa. Hänen mielestään vanhassa rakennuksessa oli runsaammin

---

¹⁸⁶ Forss 2007, 115.

aistittavaa, kuin uudessa. Eikä hänen mielestään nykyrakennusta tavoittanut aisteillaan samoin tavoin. Aistihavaintojen monipuolisuus lisäsi hänellä mielenkiintoa vanhaa rakennusta kohtaan. Tätä voidaan pitää yhtenä syynä sille, miksi vanhojen rakennusten kokemista pidetään mielenkiintoisena.

Muista Jugendsalin tunnelman ominaisuuksista kerrottiin, että siellä on hyvä olla, siellä on positiivinen ja miellyttävä tunnelma, ympäristö tasapainottaa ja siellä olemisesta nauttii. Tila koettiin tärkeäksi myös siksi, koska se vaikutti tunteisiin. Lähes kaikki mainitsivat, että tilassa oli jotakin sellaista, joka houkutteli palaamaan. Yksi kertoi, että tilaan tuli jopa addiktio. Mitä useammin tilassa kävi, sitä tutummaksi se tuli. Pauline von Bonsdorff kirjoittaa, että tiloissa voi olla enemmän tai vähemmän vastaanottavia elementtejä. Jos rakennus koetaan miellyttäväksi, ei se välttämättä tarkoita, että se sisältäisi tietyn yksittäisen tunteen. Miellyttävyys voi johtua siitä, että tilassa on mahdollisuus olla vapaasti ja eikä tila pakota yhdenlaiseen olemiseen.¹⁸⁷ Haastattelujen perusteella voidaan päätellä, että Jugendsalin tilassa oli mahdollisuuksia luoda erilaisia tilavaikutelmia. Muun muassa yksi henkilö kertoi, että hänen mielestään tila kuvasti iloista tunnelmaa, joka aiheutti kokijassakin inspiraatiota:

H7: – – Ja muutenkin, kun sä kysyit adjektiiveista, joita siihen liittyy, niin mun mielestä tämmönen ilo, mä hyvin voimakkaasti koen sen. Mä aina ajattelen, että nää arkkitehdit Lars Sonck ja Valter Jung, ne oli nuoria ja iloisia, kun ne suunnitteli sen, että se on täynnä must semmosta nuoruuden riemua, jotain semmosta luovuuden iloa. Mä en tiedä, olikse näin, mutta mä kuvittelen että niil oli aikalailla vapaat kädet ja ettei tarvinnu ajatella kauheen paljon rahaa, kun ne suunnitteli, et he sai heitellä kaikkia ideoita ja he varmaan inspiroi toisiaan ja ilotteli sen kanssa. Mun mielestä siitä heijastuu sellanen nuoruuden tietynlainen lapsellinen ilo.

Tilan arkkitehtoniset elementit loivat henkilön mielestä iloista, luovaa ja inspiroivaa tunnelmaa tilaan. Hän koki arkkitehtuurin kuvastavan näitä tunteita. Voisi ajatella, että ihminen mielellään haluaisi palata paikkaan, jossa on positiivinen ja iloinen tunnelma. Lisäksi tilan mielenkiintoisuutta lisäsi aistimisen

---

¹⁸⁷ von Bonsdorff 1998, 313.

moninaisuus. Jos ihminen kokee, että aistittavaa on paljon, tilasta löytää enemmän asioita ja samalla siihen tutustuu paremmin:

H6: Eri materiaalit toivat vaihtuvuutta aistihavaintoihin. Itse mielikuva syntyy korkeudesta, kaiusta, väreistä, koristeellisuudesta, luomisesta, kasveista, eläimistä, rauhasta ja hämäryydestä, joskus myös kakofonia, kylmyys, veto, kovuus, karheus.

Jugendsalissa järjestetyillä konserteilla oli osuutensa tunnelman luomisessa, koska musiikki lisäsi monilla aistihavaintojen tekemistä ympäristöstä. Yksi henkilö sanoi, että Jugendsalin tunnelma tulee siitä, ”kun kauniin musiikin yhdistää takaseinän maalaukseen ja kuvittelee jotakin tuttua maisemaa siinä”. Toinen kertoi, että konsertin aikana tilan havainnointi oli erilaista, kuin tilassa yleensä:

H6: Jos sä istuit konsertissa tuolilla, niin sä keskityt musiikkiin. Saman tien sun silmät voi vapaasti nauttia siitä. Siinä tulee se, kaikista eniten sellaista aistihavaintoa. Ja se musiikki, jos se toimii tilassa, sä saat vielä enempi siitä. Että pääsee oikein sfääreihin leijumaan.

Musiikki ja tila yhdessä saattoivat saada aikaan vaikuttavan tunnelman. Oteessa kokija kertoo, että musiikki tilassa synnytti voimakkaan tunteen, jossa kokija ikään kuin irtoaa kehostaan. Havainnot voimistuivat, kun niitä koki useammalla eri aistilla. Seuraavassa oteessa moniaistisuuden voi myös nähdä vaikuttavan tilakokemuksen voimallisuuteen:

H7: Jugendsaliin oli rakennettu sellainen satumetsä ja tehty erilaisia keijuja ja muuta, että se oli tällänen elämyksellinen näyttely. Sitten tää Suomussalmi-ryhmä tuli esittämään sinne yhtenä iltana konsertin ja tuli kokeilemaan miten se toimii. Se oli taas sellanen musiikki-, tanssi-, lauluimprovisaatio, ja sit tää tilaisuus alkoi niin että Heikki Laitinen, joka oli silloin kansanmusiikin professorina Sibelius-akatemiassa, niin se alko laulaan sieltä Jugendsalin parvelta semmosta hypnotisoivaa ja maagista melodiaa, jotain tämmöstä vanhaa suomalaista kansanlaulua. Ja kaikki ihmetteli, että mistä se ääni tulee ja sitten nää ryhmän esiintyjät niin ne oli pukeutuneet tämmösiin keijupukuihin ja ne tuli yhtäkkiä ja ilmesty sieltä pylväiden takaa ja tanssi siinä ja teki kaikenlaista. Ja sit yhtäkkiä yhden pylvään takaa tulee, alkaa kuulua aivan sellasta taivaallista laulua ja

semmonen nuori mies tulee esiin vihreässä keijupuvussa ja se oli Topi Lehtipuu, joka on nykyään kansainvälisesti hyvin tunnettu tenori ja sen ääni oli niin kaunis, että tuntui ihan kuin ois enkeli laskeutunut taivaasta. Ja mä en ikinä unohda sitä ääntä, että se oli todella upea. En voinut ikinä uskoa, että ihmisestä voi lähteä niin kaunis ääni. Ja se tila varmaan vaikutti siihen ja ääni sopi siihen ja se kaikui jotenkin ja soi niin upeesti.

Otteesta voidaan huomata, että musiikki ja tila yhdessä loivat senhetkisen tunnelman kokijalle. Tilan akustiset ominaisuudet mahdollistivat sen, miltä ääni kuulosti kyseisessä tilanteessa. Muisto on jäänyt kokijalle myös vahvasti mieleen vaikuttavana elämyksenä. Tilallinen aistihavainto jätti täten muistijäljen kokijaan. Otteiden myötä voidaan todeta, että aistiminen on olennaisessa osassa tilan tunnelmaa havaitessa. Tämän ovat havainneet muutkin tilakokemuksia tutkineet¹⁸⁸. Lisäksi edellisissä tapauksissa kahden positiivisen elämyksen yhdistäminen sai aikaan aistimisen voimistumista.

Moni haastateltava puhui Jugendsalin kaiusta ja äänistä. Tila oli luonnostaan sellainen, jossa ääni kuului heti, jos jotakin kolautti. Äänistä oli sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia. Positiivista äänissä oli se, että tila oli akustisesti hyvä ja hyvä paikka pitää konsertteja. Toisaalta kaikuvan tilan vastapuolena tuli se, että inhottavatkin äänet kaikuivat. Muutama mainitsi negatiivisista äänikokemuksista sen, että tuolin kolhminen kivilattiaa vasten ei ollut miellyttävä ääni. Haastateltavien negatiiviset ajatukset tilasta painottuivat lähinnä juuri äänikokemuksiin. Kävi myös ilmi, että jos kokija oli väsynyt, kovaa ääntä oli vaikea kestää. Omalla mielentilalla koettiin olevan täten vaikutusta aistihavaintojen tekemiseen. Ääni saattoi rikkoa tilakokemuksen.

Jugendsalin tunnelmaan vaikuttivat myös tilan sosiaaliset rakenteet ja tilassa tapahtuva toiminta. Muutkin tutkijat ovat havainneet, että tilan sosiaalisuuden kautta voidaan tutkia tilan merkityksiä¹⁸⁹. Kaikki haastateltavat kokivat, että Jugendsaliin oli helppo tulla ja siellä oli aina ystävällinen vastaanotto. Jos ihmiskontaktit tilassa ovat positiivisia, vaikuttaa se omaankin mielialaan. Jos itsellään on positiivinen mieli, ympäristöäänkin katselee positiivisuuden kautta.

¹⁸⁸ mm. von Bonsdorff 1998, 81; Forss 2007, 79; Saarikangas 2006, 45.

¹⁸⁹ mm. Saarikangas 2006, 68–69.

Myönteisyys saa myös usein aikaan tunteen, että paikkaan on mukava ja helppo palata. Jugendsali koettiin tärkeäksi paikaksi myös siksi, koska siellä ”pääsi vuorovaikutuskeskusteluun”. Kävijöissä oli paljon syrjäytyneitä ja vanhuksia, jolle paikka toimi ”kontaktipaikkana”. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että kaikki olivat tervetulleita Jugendsaliin sellaisena kuin he ovat. Sinne oli matala kynnys tulla, koska tulijalla ei tarvinnut olla tietoa kulttuurista tai hänellä ei tarvinnut olla minkäänlaista sosiaalista statusta. Tulemisen helppouteen vaikutti se, että tila oli maksuton. Toisaalta haastatteluiden myötä selvisi, että itse arkkitehtuurikin teki paikan helposti lähestyttäväksi. Sisääntulo oli kutsuva ja salin kauneus sai aikaan sen, että sinne halusi tulla.

Haastatteluissa ilmeni, että Jugendsalin tilan havainnointia käytettiin keskustelun aiheena ja tutustumisvälineenä ihmisten kesken. Kolme haastateltavaa mainitsi, että olivat keskustelleet salin arkkitehtuurista jonkun kanssa. Keskustelukumppani saattoi myös herättää huomion katsoa tilan eri piirteitä:

H2: Kyllähän mä toki tiedostin tän ja just tää rouva herätti huomaamaan sen, että paistaa aurinko joskus ja näin.

Kun henkilö kertoo omista havainnoistaan toiselle henkilölle, se voi saada aikaan muutoksen toisen katsomistavassa. Tällöin pääsemme osallisiksi toisen kokijan maailmassa olemisen tavoista ja hänen tavastaan havainnoida ympäristöään. Jos koemme toisen havainnon merkitykselliseksi, saamme uuden ulottuvuuden omaan kokemukseemme. Maurice Merleau-Pontyn mukaan elämme myös suhteessa toisiin kehoihin¹⁹⁰. Tämä tarkoittaa sitä, että saamme vaikutteita myös toisilta ihmisiltä. Toiset ihmiset voivat täten vaikuttaa esimerkiksi tilakokemuksen monipuolistumiseen. Eräs haastateltava kertoi esimerkin arkkitehtuurin käytöstä tutustumisvälineenä:

H6: Ihmisillä on aika korkea kynnys mennä vieraisiin paikkoihin tutustumaan myös, mutta se oli helppo ja siinä myös salin kauneus auttoi, se on vähän sama, kun menee koiria ulkoiluttamaan. Että mikäs sun koiran nimi on. Jugendsalissa

---

¹⁹⁰ Laine & Kuhmonen 1995, 180

itse Sali oli puheenaihe. – – mutta se helpotti ihmisten kanssakäymistä se tila. Että semmoseen pitäisi kiinnittää arkkitehtuurissa enemmän huomiota. Että olis jotain, mistä ne ihmiset sais kiinni. Kun ne tulee toisen ihmisen kanssa sinne, on se asiakas, työntekijä, kollega tai kuka tahansa, niin se yhdistää ihmisiä se tila. Sitä ei aina tapahdu.

Ventovieraiden kesken Jugendsalin arkkitehtuuria saatettiin käyttää puheenaiheena. Tilaa katseltiin yhdessä ja kokemuksia jaettiin. Jugendsalin tunteva henkilö saattoi myös ”tutustuttaa” uuden kävijän tilaan. Näin uudelle kävijälle muodostui henkilökohtainen kokemus tilasta. Jos tilan kanssa on jonkunlainen henkilökohtainen kokemus, luo se siteen kävijän ja tilan välille. Otteessa haastateltava muistuttaa myös siitä, kuinka tila voi helpottaa ihmisten kanssakäymistä. Täten ei ole samantekevää, millaisissa tiloissa toiminnot tapahtuvat. Tietyyntyyppinen ympäristö voi helpottaa toimintaa.

Tilan ja ihmisten yhteisvaikutus näkyi myös jakamisen kokemuksen kautta. Jugendsalista sanottiin, että ”yhteisestä jaettiin ja tila omistettiin kaikkien kanssa yhdessä”. Toinen henkilö sanoi, että ”Jugendsalissa työntekijät, asiakkaat ja yhteistyökumppanit toimivat tiiviissä yhteistyössä ja sali loi kuoren tälle yhteisöllisyydelle”. Kaikilla, jotka tulivat saliin, oli yhtäläinen mahdollisuus olla osana tilaa ja tunnelmaa. Von Bonsdorffkin sanoo, että jos meillä on mahdollisuus olla ja toimia tilassa itsellemme luontevalla tavalla, meille muodostuu intiimi suhde tilan kanssa. Vastavuoroisesti voimme olla osana omistamassa sitä.¹⁹¹ Jos tilan tuntee ikään kuin omistavansa, se tarkoittaa, että siihen liittyy tunne samaistumisesta tai kuulumisesta jonnekin. Jotta ihminen voisi kuulua jonnekin, tilan kanssa pitää olla jotakin yhteistä, vastavuoroista ja henkilökohtaisesti koettua. Tilakokemuksessa täytyy olla myös tunne jonkinlaisesta vapaudesta havainnoida omalla tavallaan. Kuuluminen jonnekin ei voi muodostua pakon kautta.

Työntekijät kokivat Jugendsalin tilan merkitykselliseksi työnteon kannalta. Heidän mielestään miellyttävällä ympäristöllä oli vaikutuksia itse työntekoon. Jugendsalin kaksi työntekijää olivat sitä mieltä, että vanhoissa rakennuksissa on

---

¹⁹¹ von Bonsdorff 1998, 305.

erilainen tunnelma työskennellä kuin uudemmissa. Jugendsalissa ympäristö ”loi kuoren” itse työntekijöille. Tilassa oli hyvä hengittäminen ja siitä sai voimaa työntekoon. Heillä tuli tilan kanssa myös kiinteä suhde. Toinen työntekijä sanoi, että ”siitä välitti enemmän kuin tavallisesta toimistosta”. Tilan lisäksi hyvä työilmapiiri ja mielekäs työ vahvistivat paikan merkityksellisyyttä. Työnteko koettiin mielekkääksi, koska ”siinä oli kaikki edellytykset siihen, että työstä pitää”. Lisäksi koettiin, että ilmapiiri työntekijöiden välillä oli tasa-arvoinen ja työyhteisön arvot, erilaisuuden hyväksyminen, tasa-arvoisuus ja solidaarisuus, heijastuivat myös asiakkaiden kohtelemisessa. Jugendsalista tuli tärkeä tila työntekijöille, koska viettivät paljon aikaa salissa ja siihen liittyi paljon henkilökohtaisia muistoja. Salista tuli heille kuin toinen koti.

Helsinki-tiedotuksen palvelut Jugendsalissa vaikuttivat osaltaan siihen, että ihmiset halusivat tulla saliin. Tärkeänä osana toimintaa oli se, että paikka oli maksuton ja helposti saavutettavissa. Nämä tekijät mahdollistivat sen, että kaikilla oli mahdollisuus tulla saliin. Suurelle osalle haastatelluista palvelut ja tapahtumat olivat oleellinen syy Jugendsalissa käymiseen. Yksi henkilö kertoi esitelmien olleen mielenkiintoisia ja toinen kertoi, kuinka sali oli tärkeä paikka sieltä saaman tiedon vuoksi. Tiskiltä sai tietoa ajankohtaisista asioista Helsingissä. Kuitenkin pelkät palvelut yksinään eivät olleet syynä ihmisten käymiseen tilassa. Haastateltavat halusivat tulla saliin myös tilan takia. Yksi haastateltavista painotti sitä, että hän halusi tulla saliin nimenomaan tilan vuoksi, katsomaan arkkitehtuuria. Myös ne ihmiset, jotka tulivat saliin ensimmäistä kertaa palvelujen takia, saivat arkkitehtonisen kokemuksen palvelujen lisänä. Haastatteluissa kerrottiin, että tilan tärkeyteen vaikuttivat molemmat, tila ja palvelut. Niiden yhteisvaikutus houkutteli. Jugendsali oli hyvä ja sopivan kokoinen monitoimitila erilaisille tapahtumille. Erityisesti näyttelyt ja konsertit olivat suuri osa toimintaa. Se oli paikka, johon ihmiset saivat kokoontua. Silti Jugendsalissa tapahtuvilla toiminnoilla oli myös vaikutuksensa itse tilan arkkitehtuurin kokemiseen. Näyttelyiden erilaisten kokoonpanojen vuoksi tila oli muuttuva. Joskus näyttelyn sijoittelu saattoi vaikuttaa tilan kokemukseen: ”jos tilaa oli liikaa peitetty, asiakkailta sai palautetta siitä, että tilan kokeminen jäi saavuttamatta”. Kuitenkin näyttelyt yritettiin tehdä tilaan sopiviksi.

Palvelujen myötä monet ihmiset löysivät Jugendsalin. Kaikkien ihmisten yhtäläinen mahdollisuus tulla saliin oli houkutteleva tekijä.

Negatiivisia asioita tilasta tuli ilmi hyvin vähän. Negatiiviset kokemukset liittyivät työntekijöiden osalta tilan epäkäytännöllisyyteen, kuten sähkötöihin tai sokkeloisuuteen. Negatiivinen kokemus saattoi asiakkailta liittyä siihen, että jostakin näyttelystä ei pitänyt. Itse tilan suhteen ainoana negatiivisena asiana pidettiin jo aikaisemmin mainittuja äänikokemuksia.

Lähes kaikki haastateltavat olivat kuvitelleet Jugendsalissa menneitä aikoja, esimerkiksi millaista siellä oli ollut Privatbankenin aikana ja minkälaisia ihmisiä siellä oli käynyt. Tila laittoi mielikuvia liikkeelle. Yksi oli jopa miettinyt aikaa ennen kuin Jugendsalia oli rakennettu, kun sen paikalla oli vielä piharakennuksia. Toinen ei kuvitellut salissa mennyttä aikaa, vaan muisteli siellä omia muistojaan. Hän sanoi, että freskoa katsellessaan hän yhdisti maalauksen maiseman johonkin omaan tuttuun asiaansa. Tilassa kuvittelu ja miellelyhtymien tekeminen lisäävät tilan kerroksellisuutta. Näin katsoja voi luoda omia tilavaikutelmia ja merkityksiä tilasta. Gaston Bachelard sanookin, että paikat, joissa ihminen on elänyt uneksien, rakentuvat itsekseen uudelleen uudessa uneksinnassa. Talo on yksi suurimmista ihmisen ajatuksia, muistoja ja unia yhteen kokoavista voimista ja uneksinnan avulla nämä ajatukset kootaan yhteen.¹⁹² Uneksinnan ja kuvittelun kautta ihminen voi jäsentää maailmaansa. Kuvittelu vahvistaa tilan ja kokijan välistä suhdetta. Kuvittelussa tilan ja kokijan välille syntyy muistoja. Kuvittelemalla voi myös reflektoida omia kokemuksiaan tilan kanssa.

Jugendsalin tunnelma koostui monesta tekijästä. Tärkeimpinä ominaisuuksina koettiin rauhallisuus, turvallisuus, kotoisuus, avoimuus, ympäristön miellyttävyys ja mielenkiintoisuus sekä yhteisöllisyys. Vastausten perusteella saattoi myös huomata, että henkilöt aistivat tilaa moninaisesti. Moniaistisuus lisäsi mielenkiintoa tilaa kohtaan. Haastatteluissa mainittiin myös, että vanhassa tilassa on enemmän aistittavaa kuin uudessa. Tämä saattoi vaikuttaa myös

---

¹⁹² Bachelard 2003, 79–80.

siihen, että monet sanoivat, että vanhat rakennukset ovat mielenkiintoisempia kuin uudet. Tunnelman havainnoimiseen vaikutti myös kokemishetki ja tunnelma saattoi olla erilainen eri kokijoiden kohdalla. Kuitenkin Jugendsalin tunnelmasta tehtiin monia samanlaisia huomioita.

4.1.3 Paikan henki - genius loci

Kysymys Jugendsalin paikan hengestä tuotti vastauksia, jotka ovat oikeastaan tulleet jo ilmi tunnelman ja arkkitehtuurin yhteydessä. Joillekin haastateltaville paikan henki-käsite oli vaikea hahmottaa. Käsitettä oli helpompi avata tunnelman ja ilmapiirin kautta. Kuitenkin genius loci sisältää ajatuksen jostakin pysyvämmästä elementistä tilassa. Forssin mielestä genius locia ei voi kuvata sanoin, vain sen osatekijöitä voi kuvailla.¹⁹³

Paikan henkeä luonnehdittiin fyysisten ja kuvailevien piirteiden sekä mielikuvien kautta. Eräs henkilö kertoi, että ”rakennusajankohta lyö leimansa”. Fyysisistä ominaisuuksista tilan vanhuus ja kauneus koettiin merkittävimpinä henkeen liittyvinä ominaisuuksina. Yksi henkilö sanoi, että ”kaunis tila vaikutti niin, että sielukin voi hyvin”. Tilana Jugendsali koettiin myös Helsingissä omaleimaiseksi. Monet kertoivat, että henkeen liittyi rauhallisuus, kotoisuus ja positiivisuus. Vanha ympäristö ja tilan muoto loivat tunteen turvallisuudesta ja kotoisuudesta. Yksi henkilö koki arkkitehtuurista heijastuvan nuoruuden ilon ja luovuuden osaksi henkeä. Jugendsali oli ”rakkaudella ja innolla suunniteltu”. Myös ajallisuuden ja historiallisuuden ulottuvuudet näkyivät vastauksissa. Eräs haastateltavista sanoi, että ”Jugendsalissa on samanlainen henki, kuin joissakin rakennuksissa Italiassa tai Roomassa”. Vertaamalla samantapaisiin tiloihin, henkilö pystyi kuvaamaan Jugendsalin henkeä.

Haastatteluissa kysyttiin, onko arkkitehti heidän mielestään luonut paikan hengen vai liittyvätkö siihen muut ominaisuudet. Arkkitehtuuri koettiin tärkeänä asiana, mutta kukaan ei ajatellut, että henki olisi pelkästään arkkitehdin luoma.

---

¹⁹³ Forss 2007, 125.

Eräs haastateltava sanoi, että ”arkkitehti luo mahdollisuuden ja se toteutuu ihmisten keskinäisessä toiminnassa”. Tämä tarkoittaa, että tila tarvitsee arkkitehtuurin lisäksi käyttäjän ja sisällön, jotta paikan henki voisi syntyä. Toinen kertoi, että paikan henkeen liittyy monta puolta: ”Paikan henki ei ole pelkästään arkkitehdin luomus, vaikka se olisi minkälainen. Ihmiset tekevät ja sopivat konsertit ja näyttelyt ja kaikki teki sen. Ja siitähän se henki varmaankin tulee”. Toisin sanoen paikan henki syntyy eri palasten yhteisvaikutuksesta. Myös Saarikankaan mielestä arkkitehti ei ole ainoa merkitysten luoja, tekijä ei hallitse kaikkia merkityksiä. Merkitykset eivät ole myöskään yleispäteviä vaan aikaan ja paikkaan sidottuja.¹⁹⁴ Haastattelujen perusteella ei voida sanoa, että paikan henki muodostuisi pelkästään ympäristön ehdoilla, kuten esimerkiksi Norberg-Schulz on ajatellut sen syntyvän¹⁹⁵. Arkkitehtuurilla on vaikutuksensa henkeen, mutta henki ei synny vain fyysisestä ympäristöstä, vaan enemmänkin monen asian yhteisvaikutuksesta.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että ihmisillä oli osansa Jugendsalin paikan hengen luomisessa. Muun muassa Jugendsalissa koettu yhteistyö eri tahojen kanssa oli osa paikan henkeä:

H6: Meidän oma oli myös jaettu. Ensin oli ydin ja sen päällä kuorikerroksia eri ryhmien välillä vähän niin kuin sipulissa. Et me ollaan siinä, sit on nää meidän kaikki kollegat ja kaikki nää mitkä on meidän kanssa tekemisissä työn puolesta. Sit on vielä nää asiakkaat ja vielä turistit.

Vertaus kuvastaa tiivistä yhteistyötä ja eri osapuolten tärkeyttä toiminnassa. Tärkeänä ominaisuutena henkilö mainitsi sen, että Jugendsali jaettiin yhdessä. Kaikki, jotka halusivat, saivat olla osallisina Jugendsalin toiminnassa ja tulla tilaan. Tilan maksuttomuus ja avoimuus vaikuttivat siihen, että kyseinen toiminta oli mahdollista. Yksi henkilö kuvasi salin olemusta kaikille kuuluvaksi: ”Sinne tullessaan ei tarvinnut kursailla ja kokea nöyryyttä tai häpeää. Reippaasti vaan sisään! Kauneus kuuluu kaikille!”. Vaikka paikan henkeen liittyi yhteisöllisyys, Jugendsali oli silti myös tila, jossa oli mahdollisuus rauhalliseen yksinoloon. Se oli avoin paikka, jossa sai osallistua vuorovaikutukseen tai olla yksin.

¹⁹⁴ Saarikangas 2006, 38–41.

¹⁹⁵ Norberg-Schulz 1984, 58.

Omat henkilökohtaiset muistot ja kokemukset sekä niihin sisältyvät merkitykset syvensivät paikan hengen olemuksesta kertomista. Työntekijöillä kuvaukset hengestä olivat laajempia, koska he olivat toiminnassa joka päivä mukana. Heillä paikan hengen olemukseen sisältyi heidän tekemänsä työ, jonka he kokivat tärkeäksi. Työn tärkeys liittyi henkisten arvojen ylläpitämiseen, koska toiminnassa ei ollut mukana rahaa. Heillä oli myös mahdollisuuksia kokeilla erilaisia ideoita, koska heidän ei tarvinnut miettiä kannattavuuden näkökulmaa. Työ oli kiinteässä yhteydessä itse tilan kanssa. Ne toimivat yhdessä. Erään haastateltavan paikan hengen kuvaus tiivistää hyvin hengen olemuksen:

H6: Mä oon nyt miettinyt sitä, että se on niin kuin se positiivinen yrittäminen, itsellinen yrittäminen, kauneuden yhteenliittymä mikä on siinä on ollut se materiaali. Ja sitten kun ihmiset ottaa tilan kodikseen, ja nauttivat olostaan ja tehtävistään tilassa. Oma tila, jonka hoitoon ihmiset sitoutuvat myös. Meidän paikka, se on niin kuin se juttu. Se on aika paljon sitä omistamista, se on jotenkin erilaista kuin mitenkä yleensä työhön suhtaudutaan. — — Vaikka noi on tärkeitä: työ, ihmiset, työnteko ja mitä se on se sisältö niin tässä on sitä rakastua tilaan, sen kauneuden ja erikoislaatuisuuden ja historian vuoksi. Se ei ole tila mikä tahansa vaan tila joka on, kun sä meet johonkin sisään, niin sä et tapaa sellasta tilaa kovin monta kertaa, koska yleensä ne on suljettuja. Että se erikoislaatuisuus on ollut se, että se on aina avoinna. Että kaikki nää hienot pankkisalit, ja rahatoimistokin on ollut tietysti avoinna, mutta ne on pantu erityisten ihmisryhmien käyttöön, niin kuin Nordean pankkisali, sehän ei ole kaikille avoinna.

Otteessa haastateltava kuvaa paikan henkeen liittyviä monia ulottuvuuksia. Hänen mielestään työ ja sisältö olivat tärkeitä ominaisuuksia, mutta vahva side tilan kanssa oli myös oleellinen tekijä. Paikan henki näyttää syntyvän kokonaiskokemuksen myötä. Näin Anne Stenros on myös todennut. Hänen mukaansa paikan hengen muodostavat kolme tasoa: fyysiset ominaisuudet, niihin assosioidut mielikuvat ja muistot sekä niiden tulkinta.¹⁹⁶ Stenrosin paikan hengen kokemus kuvastaa silti vain itse fyysisen ympäristön kanssa syntyneitä mielikuvia ja muistoja. Hän ei mainitse ihmisiä ja sisältöä paikan hengen yhteydessä laisinkaan. Kuitenkin toiset tutkijat ajattelevat ihmisten liittyvän paikan henkeen. Matti K. Mäkisen mukaan paikan henkeen vaikuttavat myös

¹⁹⁶ Stenros 1997, 20.

paikan historian lisäksi ihmiset ja siellä tapahtuneet käytännöt.¹⁹⁷ Pauline von Bonsdorff kertoo, että paikan henki liittyy interaktiivisuuteen rakennetun ympäristön, ihmisen käyttäytymisen ja hänen kokemuksensa välillä. Läsna ovat lisäksi historialliset ja utopistiset elementit. Paikan henki on se, joka elävöittää tilan.¹⁹⁸ Mäkisen ja von Bonsdorffin näkemykset paikan hengestä näyttävät olevan verrattavissa tämän tutkimuksen haastateltavien ajatusten kanssa. Jugendsalissa paikan hengen kerrottiin muodostuvan arkkitehdin luomasta tilasta, johon ihmiset olivat tuoneet elämän ja käytännöt sisältöineen. Ihmisen osallisuutta paikan hengen yhteydessä ei täten voida ohittaa.

4.1.4 Muutos

Kuten jo aikaisemmin on todettu, tämä tutkimus painottuu siihen, miten Jugendsalin tila koettiin silloin, kun se oli Helsinki-tiedotuksen käytössä. Toisaalta tutkimuksen kannalta oli kiinnostavaa tietää, miten tilan käyttötarkoituksen muutos vaikutti tilakokemuksiin. Siksi haastateltavilta kysyttiin myös mielipiteitä siitä, onko tila heidän mielestään muuttunut erilaiseksi Café Jugendin myötä. Haastatteluaineistoa tulkitessa oli otettava huomioon se, että muutoksen kokemuksesta ei voida yleistää. Jokaisen ihmisen kokemus on aina omakohtainen ja omien merkitysten takaa nähty. Täten kaikki eivät kokeneet muutosta samanlaisena. Esimerkiksi ne henkilöt, joilla oli saliin henkilökohtaisempi side, kokivat muutoksen voimakkaammin. Kuitenkin haastatteluissa tuli ilmi yhtäläisyyksiä muutoksen kokemisessa. Tässä alaluvussa on eritelty piirteitä, jotka Helsinki-tiedotuksen aikaiset kävijät kokivat uuden käyttötarkoituksen myötä muuttuneen.

Haastatteluissa paikan menetys ja uuden toiminnan vastustus näkyivät monen henkilön kohdalla käsiteltäessä muutosta. Voimakasta vastustusta aiheutti monilla se, että Jugendsalin toiminta oli lopetettu radikaalisti ja siirretty toiseen, täysin erilaiseen tilaan. Myös pitkään kestänyt taistelu kaupungin päättäjien ja ”jugendsalilaisten” välillä oli vaikuttamassa monen mielipiteisiin. Haastateltavat

---

¹⁹⁷ Mäkinen 2001, 68.

¹⁹⁸ von Bonsdorff 1998, 226-227.

katsoivat täten muutosta henkilökohtaisten merkitysten takaa. Myös henkilöiden oma minuus ja heidän luonteenlaatunsa vaikuttivat siihen, kuinka syvästi he kokivat muutoksen. Toiset olivat luonteeltaan hyväksyvämpiä kuin toiset. Nämä henkilöt ajattelivat, että muutokset kuuluvat elämään. Toisten kritiikki oli taas voimakasta. Jälkimmäisten puheista saattoi huomata, että he ovat kokeneet suuren henkilökohtaisen menetyksen.

Kaikki haastateltavat huomasivat, että jokin tilassa on muuttunut, vaikka puitteet ja arkkitehtuuri on säilytetty. Lähes kaikki sanoivat, että ”tunnelma on muuttunut” ja jonkun mielestä ”henki on hävinnyt”. Monen mielestä tilassa tuntui vieraalta, vaikka se fyysisesti oli melkein samanlainen kuin aiemmin:

H7: Tuli sellanen tunne, että onks tää se sama paikka enää. Että se tuntui hirveän oudolta, sellaselta kulissilta, että ihan kuin se olis tämmönen virtuaalimaailma, että joku tietokoneanimaatio, et sinne on siirretty vaan se tausta sinne, mutta se on ihan joku muu tila.

H3: Se on ärsyyntymisen tila, joo ei se sovi sinne ollenkaan. Minun mielestäni se koko henki on hävinnyt. Tilaa ei oo käytetty yhtään sillä tavalla hyväks kun pitäis ja se on ihan pilattu. Se pitkä tiski, se pilaa.. se on heti, kun tulee ovesta sisään, niin se tiski hyppää silmille. Se vanha Jugendsali, se on kadonnut johonkin. Se on niin kuin maan alle mennyt taikka räjähtänyt jopa. — — Ei se puhuttele, en mä mee sinne. Ei mun tee ees mieli juoda kahvikuppia siellä. Se on sääli, kun siellä on se fresko ja siellä on kaikki ne samat ja kaikki, mut ei ne oo kuitenkaan.

Kahden otteen myötä voidaan huomata, että pelkkä arkkitehtuuri ei näytä riittävän samaan tilakokemukseen. Molemmista esimerkeistä voidaan huomata, että tilan pitäisi sisältää fyysisen ympäristön lisäksi muitakin elementtejä, jotta sen voisi kokea samalla tavalla. Muuten kokemus voi muuttua täysin vieraaksi. Tätä havaintoa voisi verrata esimerkiksi siihen tunteeseen, kun ihminen muuttaa pois kotoaan ja vieras ihminen asuttaa talon omalla tavallaan. Tila ei siinä tapauksessa tunnu samalta, kuin omana asuinaikanaan, koska tilasta puuttuvat elementit, jotka tekevät kodista oman. Casey'n mukaan tällainen entinen koti on vain talo paikassa. Siitä ei voida käyttää nimitystä *koti*.¹⁹⁹

---

¹⁹⁹ Casey 1993, 299.

Samasta aiheesta puhuu myös Norbeg-Schulz kirjoittaessaan, että hukassa olemisen tunne on vastakohtainen turvallisuuden tunteelle, joka kuuluu asumiseen. Ympäristön laatu varjelee ihmistä hukassa olemisen tunteelta.²⁰⁰ Jugendsalista koettiin puuttuvan jotakin tärkeää, joka teki salista sellaisen, kuin se ennen oli. Jälkimmäisen otteen myötä voidaan vielä huomata, että henkilön mielestä tilakokemus oli rikkoutunut uuden tilankäytön myötä. Lisäksi oma henkilökohtainen mielipide muutosta vastaan voi vaikuttaa tilakokemukseen. Jälkimmäisen otteen henkilön mielestä tila oli ehdottomasti erilainen.

Muutoksesta lähes kaikki sanoivat, että käyttötarkoituksen muutos vaikuttaa tilan muuttumiseen:

H2: Puitteethan on säilytetty arvokkaasti ja näin, mutta on se, kun tulee myyntiä ja tulee bisnes, niin se vaikuttaa.

H6: Se salihan on sama, sillehän ei ole periaatteessa tehty mitään, mutta jostakin syystä se, kun sinne on tuotu kalusteita, jotka palvelee sitä ravintolatoimintaa, niin se latistuu, se kaluste ei palvele sitä arkkitehtuuria niin. Tai siinä ei ole katsottu sitä. Siinä on katsottu, että asiakkaat pääsee istumaan ja juomaan kahvia.

Jälkimmäisessä otteessa haastateltava kertoo, että kahvilan lähtökohdat tilan kokemiselle ovat erilaiset, koska kahvilassa painotetaan sitä, että asiakas ostaa kahvikupin ja menee istumaan pöytään. Ennen tila oli enemmänkin vapaa, jossa sai liikkua, miten halusi. Tämä tarkoittaa sitä, että tilan kokeminen muuttuu, kun katseen suunta ja keskittyminen ovat eri asioihin kuin ennen. Myös kaupallisuus toi uuden näkökulman toiminnalle. Kaupallisuus vaikutti muutokseen. Asiakkaiden toivotaan täten tuovan tullessaan myös rahaa mukanaan. Näiden asioiden myötä tilan vapaus, avoimuus ja käyttäytyminen tilassa ovat muuttuneet. Kyseisten ominaisuuksien muuttuminen karsi osan niistä ihmisistä pois, jotka ennen kävivät Jugendsalissa.

Haastatteluissa ilmeni, että joidenkin mielestä arkkitehtoninen tilavaikutelma, symmetria ja jaottelu, rikkoutui salin keskellä sijaitsevan massiivisen

---

²⁰⁰ Norberg-Schulz 1984, 20.

myyntitiskin ja kalusteiden myötä. Osa haastateltavista sanoi, että entistä tilakokemusta ei ollut enää mahdollista saada. Yksi perusteli tätä sillä, että avaruus ja kirkkomainen vaikutelma olivat rikkoutuneet. Lisäksi toinen totesi, että tilan henkeä ei ollut käytetty uudistuksessa hyväksi, joten tila ei enää puhutellut. Toisaalta osa haastateltavista oli päinvastaista mieltä siitä, että tilan arkkitehtoninen anti olisi vähentynyt. He ajattelivat, että tilan arkkitehtuurin saattoi kokea samalla tavalla:

H1: Ei se avaruus ole mennyt, mitä nyt aattelee. Kyllä se on ihan sillä lailla niin kuin.. Varmaan tekee sekin, kun sinne taakse näkee korkeasti. Ei se minusta siinä ole mitenkään...

H2: Kyllähän hirveesti pedattiin sille, kun sanottiin, että ravintola tulee, että kaikki mitä tulee nää ruoan käryt ja muut, että miten ne vaikuttaa tänne taiteeseen. Että tämä nyt sitten on kahvila, eikä tähän ilmeisesti tule muuta.

T: Kuitenkin puitteet on samat.

H2: Ne on samat ja ihan yhtä kauniit, rauhalliset katsella ja mielenkiintoiset. Ja nää on siitä jänniä, että aina löytää uutta.

Mielipiteiden erilaisuus arkkitehtuurin kokemisesta vahvistaa ajatusta siitä, että ihmiset havainnoivat ympäristöään omista lähtökohdistaan käsin. Toisille vanhan tilavaikutelman merkitys oli liian suuri, joten heille uusi tila oli erilainen. Toisille samantapaiseen tilakokemukseen riitti osa vanhoista elementeistä. Vaikka monien havaitsemat vanhan Jugendsalin aikaiset ominaisuudet olivat muuttuneet, on jokaisella kokijalla jäljellä vielä omat henkilökohtaiset kuvitelmansa ja muistonsa vuoropuhelusta tilan kanssa. Ne eivät katoa minnekään, koska ne ovat ihmisessä itsessään.

Pohdittaessa tilan rauhallisuutta kahvilassa, mielipiteet jakoutuivat. Mielipiteiden erilaisuuteen vaikutti kokemishetki eli millainen tunnelma kahvilassa oli silloin, kun haastateltava kävi siellä havainnoimassa muutosta. Yksi henkilöistä kävi kahvilassa sellaisena hetkenä, kun siellä oli rauhallinen tunnelma ja pianisti oli soittamassa siellä pianoa. Tämä kokemus sai henkilössä aikaan positiivisia tuntemuksia. Toisaalta, jos käyntihetkellä kahvilassa oli paljon väkeä ja rauhaton tunnelma, vaikutti se negatiivisesti havainnoitsijan kokemiseen. Toiset

sanoivat, että salissa on edelleen rauhallinen tunnelma, mutta enemmistö koki tilan olevan levoton. Helsinki-tiedotuksen aikaan ihmiset olivat tottuneet siihen, että sali oli rauhoittumispaikka, jossa sai olla itsekseen. Nyt kahvilatoiminta oli tuonut tilaan uusia ääniä, tuoksuja ja enemmän levottomuutta. Näiden ominaisuuksien myötä osa henkilöistä koki, että tällöin tilan alkuperäinen tunnelma rikkoutui. Eräs jopa sanoi, että tila on muuttunut ärsyyntymisen tilaksi. Rauhallisuus oli tärkeä ominaisuus ihmisille vanhan Jugendsalin aikaan. Sen muuttumisen vuoksi monet kokivat, että tilan tunnelma oli muuttunut. Toisaalta eräs henkilö kertoi, että tilalla on vielä mahdollisuuksia tarjota rauhaa ja lohdutusta ihmisille:

H6: Mutta mä oon silti sitä mieltä, että se sali sellaiselle, joka menee sinne kahvilaan rauhallisena aikana, on sellainen korjaava paikka. Kyllä se on silti hyvä sali. Mutta ne on vähentyneet sen mahdollisuudet antaa ihmisille sitä rauhoittumista ja harmoniaa koska se toiminta on toisenlaista.

Vanhan Jugendsalin tunnelmaan ja paikan henkeen sanottiin aikaisemmin kuuluvan muun muassa ihmiset ja yhteisöllisyys. Tämän vuoksi muutoksen hyväksymistä vaikeutti monella se, että toisenlaiset ihmiset olivat tulleet tilaan. Kahvilan työntekijöitä pidettiin ystävällisinä ja palvelualttiina, mutta kuitenkin tilassa ei ollut enää sitä samaa voimakasta yhteisöllisyyttä, joka aikaisemmin oli ollut osa Jugendsalia. Lisäksi asiakaskunta koettiin erilaiseksi, eikä samanlaista kontaktia ihmisten kanssa ollut niin kuin ennen. Tilan sosiaalinen puoli oli täten muuttunut. Eräs haastateltava vertasi muutosta kodin tunnelmaan ja mainitsi, että ”ihmiset sen kodinkin tekee”. Monet olivat myös tottuneet, että saliin sai mennä juuri näitä ihmisiä tapaamaan. Uusien ihmisten vieraus aiheutti sen, että paikka tuntui vieraalta. Saarikangas selittää tilan sosiaalisuutta Henri Lefebvren tutkimusten mukaan. Lefebvren mielestä tilan merkitykset muodostuvat sosiaalisissa suhteissa ja niiden kautta arkkitehtuurin tapahtumisessa. Sosiaaliset suhteet eivät vain kannattele tilaa, vaan tila myös tuottaa sosiaalisia suhteita. Lisäksi tila ja tilakäsitykset muuttuvat yhteiskunnan mukana, mutta ne voivat myös muuttaa yhteiskuntaa.²⁰¹ Haastattelujen perusteella saattoi huomata, että ihmisten osuutta vanhan Jugendsalin tilakokemuksessa ei voi

---

²⁰¹ Saarikangas 1998, 264.

jättää pois. Tila tuotti sosiaalisia suhteita, koska tilassa oltiin kontaktissa erilaisten ihmisten kanssa sattumalta ja tarkoituksella. Tilan ilmapiiri vaikutti erilaisten kohtaamisten tapahtumiseen, tilan jakamiseen ja tilasta puhumiseen. Kahvilassa samanlaista sosiaalisuutta ihmisten kanssa ei koettu olevan. Tilan merkitysten syntyminen sosiaalisten suhteiden kautta on täten oleellinen osa tilan olemusta analysoidessa.

Osa haastateltavista sanoi, että he voisivat edelleen mennä Jugendsaliin katsomaan tilaa. Toisilla taas vanhan tilan henkilökohtainen merkitys oli vielä niin voimakas, että he ajattelivat, etteivät voi mennä saliin. Heillä oli sellainen tunne, kuin oma koti olisi viety pois. Edward Casey viittaa samaan tunteeseen kirjoittaessaan, että koemme tyhjyyden tunnetta ilman paikkaa; on koti-ikävä²⁰². Oleellinen tekijä muutoksessa oli kuitenkin se, että käyttötarkoituksen vaihtuminen, muutti salin avoimen olemuksen rajatuksi. Vaikka kahvilana tila on edelleen avoinna kaikille, on perimmäisenä tarkoituksena kuitenkin saada tuottoa aikaiseksi. Tämä piirre muuttaa asiakaskuntaa, koska aikaisemmin suuri osa kävijöistä oli vähävaraista ja syrjäytynyttä väkeä tai sellaista väkeä, joilla ei ole tapana käydä kahviloissa. Näille ihmisille käyttötarkoituksen muutoksella on merkitystä.

H1: *Voi se olla...sellaisena rauhallisena hetkenä [menisin] kahville ystävän kanssa tai vaikka yksinkin. Se on sellainen paikka, jonne voi mennä yksinkin.*

T: *mutta et kuitenkaan varmaan yhtä usein kuin ennen?*

H1: *Ei. Ei, ei. Eihän sitä yleensäkkään tule käytyä kahvilla tai missään useasti. Se on sellaista erityyppistä olemista siellä.*

Otteesta voidaan huomata, että tilassa oleminen henkilön mielestä ei ole enää samanlaista. Vaikka on sanottu, että kahvilaan saa mennä edelleenkin vain katsomaan arkkitehtuuria, on tilan avoimuus epäsuorasti muuttunut. Avoimuutta voisi tarkastella myös tilan vallan näkökulmasta. Uuden tilajaottelun ja kalusteiden sijoittelun myötä ihmisten kulkemista tilassa on rajoitettu. Tila ei ole yhtä vapaa kuin ennen. Kirsi Saarikankaan mukaan katseen suuntaaminen ja

---

²⁰² Casey 1993, x.

liike ovat olennaisia asioita tilan kokemisessa²⁰³. Jos ajatellaan, että uusi käyttötarkoitus vaikuttaa tilassa liikkumiseen, tilan kokeminenkin muuttuu. Tilaa katsellaan nyt lähinnä kahvilan pöydästä. Tilaa ei koeta enää välttämättä liikkumisen kautta. Se rajoittaa myös aistihavaintojen tekemistä. Katsomiskulma rajoittuu täten yhteen pisteeseen. Kahvilassa on kuitenkin mahdollista kävellä ja liikkua, mutta yleisellä tasolla ajateltuna kahvilan tilalliset käytännöt ovat sitä, että istutaan pöydässä eikä liikuta katselemassa tilaa.

Käyttötarkoituksen muutoksen myötä haastateltavat kokivat salin tunnelman ja hengen muuttuneen, tila ei tuntunut enää samalta. Monien mielestä rauha oli mennyt ja tilalle oli tullut levottomuus. Uudet ihmiset ja uusi toiminta olivat tuoneet tilaan vierautta. Monen mielestä arkkitehtonisen tilakokemuksen havainnointi myös kärsi kalusteiden sijoittelun takia. Ne, joille tila oli tutumpi, kokivat menetyksen suurempana. Muutoksen kokemiseen vaikuttaa täten kokijan henkilökohtainen side tilan kanssa. Norberg-Schulzin mukaan ihmisen perustarve on kokea asiat merkityksellisinä. Ihminen tarvitsee symboleja, taideteoksia, jotka muistuttavat elämäntilanteista ja merkityksistä.²⁰⁴ Koska tila muistutti monia Jugendsalin kävijöitä heille siellä tapahtuneista asioista, muutoksen hyväksyminen oli vaikeaa. Toisaalta kaikki eivät kokeneet muutosta samalla tavalla. Toiset haastateltavat voisivat vielä käydä salissa. Täten muutoksen kokemista ei voida yleistää. Kuitenkin kahvilan myötä monet asiat olivat tilassa muuttuneet. Jugendsali ei enää ollut kaikille avoin tila, jossa oli mahdollisuus tavata sinne kuuluvia ihmisiä ja käyttää sen tarjoamia palveluita. Onko mahdollista, että paikan henki olisi tuhottu ajan hengen - tässä tapauksessa taloudellisten prioriteettien - armoilla? Matti K. Mäkinen kirjoittaa: ”Jos paikan merkitykset unohdetaan tai paikkaa muutetaan radikaalisti, henki voi unohtua. Paikan henki ei ole ikuisesti pysyvä, siitä on pidettävä huolta, että ihminen puhaltaa paikan hengen, tai puhaltaa sen sammuksiin”.²⁰⁵

---

²⁰³ Saarikangas 2006, 30–31.

²⁰⁴ Norberg-Schulz 1984, 5.

²⁰⁵ Mäkinen 2001, 68.

4.1.5 Voiko Jugendsalin tilakokemus olla samanlainen muina aikoina?

Tutkimusaineistoa kerätessä haastateltiin myös kahta henkilöä, jotka eivät olleet käyneet Jugendsalissa sen ollessa Helsinki-tiedotuksen käytössä. He tulivat tilaan ensimmäistä kertaa sen ollessa kahvilana. Uusien kävijöiden myötä tilaa voitiin tarkastella kolmannen näkökulman kautta. Uusien kävijöiden kohdalla on otettava huomioon, että Café Jugendin aikana tila ei ollut kuitenkaan täysin sama kuin ennen, koska tila sisältää arkkitehtuurin lisäksi myös sosiaalisen ja eletyn tilan²⁰⁶. Jugendsalin tilaa voitiin kuitenkin tarkastella uuden käyttötarkoituksen myötä. Uusi käyttötarkoitus lisäsi saliin uusia tilallisia kerroksia. Tässä alaluvussa kerrotaan uusien kävijöiden tilakokemuksista ja vertaillaan niitä aikaisempien haastateltavien kokemuksiin. Uusilla kävijöillä ei ollut juuri ollenkaan tietoa salin entisistä käyttötarkoituksista, muutoksen aiheuttamasta taistelusta tai salin merkityksellisyydestä tietylle ihmisryhmälle. Täten heidän tilakokemuksensa ei ollut aikaisempien merkitysten summentama.

Tilan fyysistä ympäristöä tarkasteltaessa uusien henkilöiden ensihuomiot liittyivät tilan korkeuteen. Tila tuntui heistä myös avaralta ja valoisaalta. Henkilöistä toinen loi heti mielleyhtymiä muihin paikkoihin ja hän vertaili yhteisiä piirteitä toisiinsa:

H4: Noi kaariholvit muistuttaa, kun tuolla Oxfordissa oli sellainen museo, se oli sellainen ruukki, vähän samantapainen. En osaa sanoa, mitä muistuttaa, missä ulkomailla, mutta ehkä joku Välimeren maa tulee mieleen noista kaariholveista. Hei ja tota Tampereen Tuomiokirkko. – – Kyllä nyt kun aloin miettimään sitä, niin valoista tulee mieleen rippijuhlat [Tuomiokirkossa] tuosta kupolista. – – Ei mun mielestä Suomessa rakenneta tällöisiä kaariholveja ja että olis tällöisiä kaikkia. Elokuvat tulee mieleen. – – Joku sodanaikainen aika.

Edellisen otteen perusteella haastateltava vertaili eri tiloja samantapaisen muodon ja valoisuuden kautta. Tutun näköinen tila loi mielleyhtymiä muihin tiloihin. Hän vertasi tilaa omiin kokemuksiinsa aikaisemmista tiloista. Tilan fyysisistä elementeistä uudet henkilöt kiinnittivät huomiota kaariholveihin, värien

---

²⁰⁶ Saarikangas 2006, 134.

lämpöisiin sävyihin, maalaukseen, valoisuuteen, materiaalien vaihtuvuuteen ja yksityiskohtiin. Yksityiskohdista sanottiin samaa kuin edellisissä haastatteluissa: ”Ne ovat mielenkiintoisia katsella, koska niitä löytyy koko ajan lisää”. Tilasta havainnoitiin sokkeloita ja piilopaikkoja, jotka tekivät tilasta mielenkiintoisen. Kiinnostusta lisäsi toisen henkilön mielestä myös se, että tilan kokonaisuutta ei nähnyt yhdellä kertaa: tilaa piti tutkia. Arkkitehtuurin havainnointi tuotti samanlaisia vastauksia kuin vanhan Jugendsalin aikaiset havainnoinnit. Joidenkin aikaisempien haastattelujen mukaan uuden tilan havainnointi oli muuttunut erilaiseksi muun muassa siellä olevien kalusteiden ja myyntitiskin myötä. Silti uusien haastatteluiden perusteella arkkitehtonisen tilan havainnointiin näytti olevan vielä samanlainen mahdollisuus uudessa kahvilassa. Esimerkit vahvistavat ajatusta siitä, että kokijalla ja kokemishetkellä on vaikutus siihen, miten tilan havaitsee.

Uusissa haastatteluissa tuli ilmi tilojen vertailun kannalta kiinnostava yhtymäkohta. Henkilö, jota haastateltiin, teki samanlaisen aistihavainnon tilan muodosta ja sisääntulosta kuin aikaisemmissa kokemuksissa oli havainnoitu.

H4: Ja tuolta kaupungin hälystä tuli johonkin tämmöiseen paikkaan sisälle. Ei niin kuin pesä, mutta semmonen joku juttu.

Otteessa henkilö koki saliin sisääntulossa ja muodossa jotakin samaa, mitä aikaisemmin oli myös havaittu. Havainnon tekee erikoiseksi se, että henkilöt käyttivät täsmälleen samaa sanaa, pesä, tilaa kuvatessaan. Sanalla pesä on oltava sellaisia merkityksiä, joita on mahdollista yhdistää Jugendsalin olemukseen. Gaston Bachelard kirjoittaa, että pesä halutaan nähdä täydellisenä ja sitä pidetään helposti eläinmaailman ihmeenä. Linnulle pesä on elämän keskus.²⁰⁷ Sana pesä viittaa myös turvallisuuteen.²⁰⁸ Henkilöt, jotka puhuivat Jugendsalin pesämäisestä olemuksesta, mainitsivat haastatteluissaan, että salissa oli jotakin turvallista. Turvallisuus saattoi tuoda miellelyhtymän pesään. Salin muoto voi olla toinen tekijä, joka loi pesän kaltaista vaikutelmaa. Lisäksi toinen uusista haastateltavista kertoi salin muistuttavan Suomenlinnassa

---

²⁰⁷ Bachelard 2003, 222–224.

²⁰⁸ Bachelard 2003, 240.

sijaitsevaa ravintolaa, joka oli tehty linnaan sisälle. Tilojen samantapaista luolamaista muotoa voidaan pitää yhdistävänä tekijänä mielikuvassa. Jugendsalissa luolamainen vaikutelma syntyy sisäänkäynnin muodosta, koska saliin tullaan sisään kapean ja matalan käytävän läpi, jonka jälkeen avautuu suuri ja avara sali. Vaikutelma muistuttaa luolan olemusta.

Toinen yhtymäkohta aikaisempien tilakokemusten kanssa tuli esiin tavassa huomata, että kokijalla on valta luoda oma tilakokemus tilan antamien mahdollisuuksien puitteissa:

H4: Eihän se, että se arkkitehti on luonut noi, mutta että mä niinkun löydän niitä. Mulle tulee niitä omia juttuja mieleen noista.

Tällä viitataan siihen, että arkkitehti antaa mahdollisuuden, mutta kokijan pitää itse käyttää se hyväksi. Tilassa on olemassa tietyt elementit, joista kokija saa muodostaa omat kokemuksensa. Tilojen merkityksen tärkeyttä pohdittaessa on kiinnostavaa, jos ihmiset kokevat, että heillä on mahdollisuus luoda tiloissa itselleen sellainen mielikuva, joka on heidän omansa. Kokemukset tiloista eivät ole jonkun toisen antamia vaan itse tehtyjä. Mielikuva ei kuitenkaan voi syntyä ilman tilan fyysisiä elementtejä kuin tyhjästä. Tämän vuoksi voidaan sanoa, että arkkitehtuuri on pohjana tilakokemukselle. Havainnossa kokija peilaa omia kokemuksiansa tilan kanssa. Tilakokemuksessa kyse on minän ja maailman välisestä vuorovaikutuksesta²⁰⁹.

Molemmat uudet haastateltavat kokivat kahvilan tilana rauhalliseksi, rentouttavaksi ja tunnelmalliseksi. Toinen heistä kertoi, että siellä oli ”levollinen, rentouttava, vanhan ajan fiilis”. Kiinnostava piirre oli, että toinen haastateltavista koki, että tilassa oli edelleen turvallisuutta luovia ominaisuuksia. Tunnelmaa kuvailtiin myös kiireettömäksi:

H5: [sinne voi tulla] just istumaan ja kirjoittelemaan. Mun mielestä tää tuntuu just sellaselta kahvilalta, missä voi niin kuin viettää aikaa, istuu pitkään jonkun kaverin kanssa tai ystäväporukalla silleen, että ei oo sellasta kiirettä pois.

²⁰⁹ Saarikangas 2006, 31; Kristeva 1993, 111–136.

Otteessa henkilö kertoo, että rauhallisuus oli edelleen vallitseva elementti tilassa. Kahvilan äänet eivät häirinneet henkilöitä juuri ollenkaan ja kadulta tulevat äänet eivät kantautuneet saliin asti. Vaikka tilana sali havaittiin kaikuisaksi, sitä ei koettu negatiiviseksi asiaksi. Molemmat henkilöt ajattelivat, että kahvila vanhassa ympäristössä oli hyvä ajatus. Toinen heistä sanoi, että tilan vanhuus ja historiallisuus tekivät siellä olemisen miellyttäväksi. Salissa saattoi kuvitella vanhaa aikaa ja miettiä, keitä siellä oli käynyt.

Uusien ihmisten tilakokemukset näyttävät tuovan esille samoja piirteitä tunnelmasta, kuin mitä aikaisemmat henkilöt olivat kokeneet. Niitä ovat rauhallisuus, vanhuus, turvallisuus ja ympäristön miellyttävyys. Miksi kuitenkin aikaisemmat haastateltavat kokivat rauhan ja rentouttavan tunnelman hävinneeksi? Mielipiteiden eriävyyteen vaikuttavat henkilökohtainen suhtautumistapa ja näkökulma asiaan. Vanhat kävijät kokivat rauhan ja rentouden vanhan käyttötarkoituksen kautta. Monien vanhojen kävijöiden mukaan uusi käyttötarkoitus miellettiin levottomuutta tuovaksi. Uusien haastateltavien ikä ja kulttuuri saattoivat vaikuttaa myös siihen, että he kokivat kahvilan hyväksi ratkaisuksi. Voidaan olettaa, että nuoremmilla ihmisillä on tapana käydä kahviloissa, mutta entisen Jugendsalin kävijät edustivat suurimmaksi osaksi sellaista kohderyhmää, jolla ei ollut tapana käydä kahviloissa. Yksi vanhan Jugendsalin kävijöistä mainitsi, että ”eihän sitä yleensäkään tule käytyä kahvilla tai missään useasti”. Kaikki ihmiset eivät täten koe kahvilla käyntiä samanlaiseksi tapahtumaksi. Heille kahvilla käynti ei ole sama asia kuin rauhoittavassa paikassa käyminen.

Uudet haastateltavat mainitsivat, että muiden ihmisten läsnäolo saattoi muuttaa tilan olemuksen havainnointia. Jos salissa oli mukavan ihmisen kanssa, tuntui olokin mukavalta. He pohtivat myös sitä, että ihmiskontakteilla oli osuutensa siinä, haluaisiko paikkaan palata. Kahvilan henkilökuntaa he pitivät miellyttävänä ja kuvasivat paikan ilmapiiriä positiiviseksi. Kahvilaan oli mukava tulla ja he ajattelivat, että sinne voisi tulla uudelleen. Toisaalta henkilöt huomioivat, että kahvilassa olo kiireisenä hetkenä olisi voinut muuttaa tilan havainnointia ja keskittymistä. Näin ollen tunnelma kokonaisuudessaan ei ollut pysyvä ominaisuus; kokeminen saattoi olla erilaista eri hetkinä.

Negatiivisia ominaisuuksia tilasta havainnoitiin vain vähän. Ainoat negatiiviset näkemykset liittyivät kahvilan kalusteisiin, joita toinen haastatelluista ei pitänyt tilaan sopivina sekä siihen, miksei näyttelytoiminta voisi olla osana nykyistä toimintaa. Toisaalta jälkimmäisestä asiasta toteava henkilö sanoi, että näyttelytilana sali ei olisi ehkä niin helposti lähestyttävä kuin kahvilana, koska näyttely saattaisi aiheuttaa kävijässä erilaisia tunteita. Henkilö perusteli väittämänsä omiin kokemuksiinsa pohjautuen. Hänellä oli kokemus siitä, että näyttely voisi aiheuttaa negatiivisia tunteita. Mielipide osoittaa sen, kuinka tilan aikaisempien merkitysten tietämättömyys voi aiheuttaa päinvastaisia kokemuksia toisten ihmisten havainnoissa. Uudet kävijät eivät tieneet, millainen sali oli silloin kun se oli Helsinki-tiedotuksen käytössä tai millaisia näyttelyitä salissa oli ollut. He eivät tieneet, minkä asioiden vuoksi Jugendsali oli aikaisemmin ollut monille tärkeä paikka. Kuitenkaan vanhan Jugendsalin tilallisia merkityksiä ei voida pitää ainoana oikeina merkityksinä. Uusille kokijoille on annettava mahdollisuus kokea asiat omista lähtökohdistaan käsin. Heitä ei voida estää ajattelemasta tilasta omalla tavallaan. Kirsi Saarikangas on kirjoittanut, että tilakokemukset voivat olla ristiriidassa keskenään. Sama tila ei ole kaikille sama.²¹⁰ Näin ollen tilakokemukset voivat olla erilaisia.

Jugendsali näyttää luovan eri ihmisissä osittain samanlaisia kokemuksia. Vertailemalla uusien kokemuksia vanhempiin voidaan havaita, kuinka omat henkilökohtaiset kokemukset tilassa ja tilan kanssa syventävät tilakokemusta. Aikaisemmat haastateltavat painottivat sitä, että tunnelmaan ja henkeen sisältyivät tilan avoimuus ja kotoisuus sekä ihmiskontaktit, mutta toisaalta mahdollisuus rauhaan. Uusilla henkilöillä ei ollut tuntemusta siitä, että tila olisi kotoisa. Se tuntui heistä rauhalliselta ja miellyttävältä ympäristöltä, mutta henkilökohtainen yhteys tilan kanssa puuttui. Casey'n mukaan kotoisuus ei riipu siitä, kuinka kauan vietämme aikaa tietyssä paikassa. Joissakin paikoissa tunnemme olomme kotoisaksi heti, kun taas toisissa emme koskaan.²¹¹ Jugendsalin kotoisuuden oli liityttävä vanhan käyttötarkoituksen sisältöön ja ihmisiin, koska sitä ei havaittu uusien henkilöiden kohdalla. Kun uusilta henkilöiltä kysyttiin, mitä he ajattelivat paikan hengestä, kysymys tuntui heistä

---

²¹⁰ Saarikangas 2006, 36.

²¹¹ Casey 1993, 179.

vaikealta. Hengen kuvailu liittyi lähinnä arkkitehtonisiin ominaisuuksiin; muotoon, materiaaleihin ja valoon; mutta myös miellyttävään tunnelmaan. Toisaalta uudet haastateltavat ajattelivat, että henkilökohtaiset kokemukset ja merkitykset saattaisivat syventää kokemusta. On totta, että aikaisempien henkilöiden kuvauksista saattoi huomata, että heille tila oli tuttu. He kuvasivat tilaa tarkemmin ja liittivät muistoja heidän kokemuksiinsa. Uusien kävijöiden kertomukset eivät voineet olla kovin syvällisiä, koska heillä ei ollut aikaisempaa sidettä tilaan. Kuitenkin jo ensimmäisellä kerralla he havainnoivat tilasta samoja elementtejä, joita vanhat kävijät olivat havainneet. Näin ollen jotakin pysyvää Jugendsalin tilakokemuksessa on oltava.

Aikaisemmilta ja uusilta haastateltavilta kysyttiin mielipidettä siitä, voiko kokemus Jugendsalista olla samanlainen eri aikoina. Kaikki olivat sitä mieltä, että käyttötarkoituksella oli merkitystä tilan kokemisessa. Monet vanhat kävijät ajattelivat, että kaupallisuus muutti kokemusta. Aikaisemman käyttötarkoituksen päinvastaisuus vaikutti mielipiteeseen. Silloin rahalla ei ollut toiminnan kannalta mitään merkitystä ja nyt sillä oli tärkeä rooli. Ihmiskontakteilla ja sisällöllä oli myös suuri painoarvo vanhan kokemuksen saamiseksi. Näistä näkökulmista katsottuna samaa tilakokemusta ei ollut enää mahdollista saada. Toisaalta tilassa oli olemassa joitakin pysyviä ominaisuuksia, kuten kaunis vanha ympäristö sekä joidenkin mielestä rauhallinen ja miellyttävä tunnelma, joten mahdollisuus samantapaiseen kokemukseen oli vielä olemassa:

H6: Mä oletan, että samoista aineksista on mahdollista syntyä samanlainen kokemus, mutta on monta asiaa, jonka tarvitsee loksahda kohdalleen. Työilmapiiri, oma tila, ei liikaa rahan ehdoilla, kiireettömyys. Sit mä kuitenkin ajattelen, että hyviä vibroja voi aina syntyä, koska kauneus ravitsee. Ja sit tosta, kun se on muuttunut, et se ei oo pelkästään negatiivista siinä mielessä, kun muutokset on aina, niitähän aina tulee, niitä on aina. Et onhan se muuttunut aikasemminkin. Et nyt meille on käynyt näin. Ja mä luulen, että ne kaikki pankkineidit ja auton varaosamyjät, jos niillä vaan on aisteja kauneudelle niin kyllä ne sen on aistineet ja se on tehnyt niille hyvää. – – Sali sellaiselle, joka menee sinne kahvilaan rauhallisena aikana, on sellainen korjaava paikka. Kyllä se on silti hyvä sali.

4.1.6 Merkitykset ja mahdollisuudet

Tutkimuksessa mukana olleilta henkilöiltä kysyttiin, mistä vanhan Jugendsalin tärkeys ja merkityksellisyys voisi johtua. Vastauksista ilmeni, että ihmiset olivat tottuneet käymään siellä. Se oli heille osa arkipäivän rutiineja, se kuului reittiin.

H7: Just että kuinka tärkeä osa se on tätä kaupunkikuvaa, et se on kaupunkikävelijän yks etappi, Stockmann, Kauppatori ja Jugendsali. Monelle se oli vähän niin kuin kirjasto, et sinne voi mennä ihan sellasena, kun on ja jossa voi istua ilman rahaa, ja jos oli vähän semmonen elämästä syrjäytynyt tai vähän omituinen ja myös aika moni semmonen yksinäinen ihminen tuli sinne. Että siellä oli aina joku, jonka kanssa voi vaihtaa muutaman sanan. Ja sitten muistan kanssa että näissä kyselyissä joku kertoi, että se oli tämmönen, että tähän liittyi sellasia yli sukupolvisia muistoja, että joku kertoi, että hänen vanhempansa oli joskus tehneet treffit sinne ja joku oli lapsena käynyt luokan kanssa jossain näyttelyssä. Ja ne oli aika liikuttavia ne kuinka ne muistot siitä salista on niin pitkältä ajalta monenlaisia.

H3: Mä kävin siellä kerran viikossa suurin piirtein. Se kuulu niinkun tälläseen, et Kauppatori, Kauppahalli. Sitten mentiin Jugendsaliin. Se oli sellanen reitti... – – Aina joo piipahtaa. Ja kattoo millon tulee joku uus, onko joku kiva juttu. Mutta siellä mä kävin enemmän siellä tilassa ja siellä kun että mä.. kyllä mä sitä informaatiotakin sieltä hain, mutta vähemmän sitä, enemmän sitä [salia].

Koska Jugendsali kuului ihmisten arkipäivään, oli se paikka, jossa he viettivät paljon aikaa. Tällöin tilaan liittyi paljon kokemuksia ja muistoja. Forss kertoo, että ajan muuntaessa ja muuttaessa paikkaa sille kasvaa ajallista syvyyttä, historiallista ulottuvuutta ja kaiken aikaa se on asukkaittensa kollektiivisena muistona²¹². Helsinki-tiedotuksen aikaisen Jugendsalin 24 vuoteen mahtui paljon erilaisia hetkiä ja muistoja. Kun kaikkien kävijöiden kokemukset kerrotaan näillä vuosilla, tulokseksi tulee lukuisia tilakokemuksia. Tällöin tila koostui monista kerroksista ja monista muistoista.

Jugendsaliin oli helppo tulla ja sinne menoa ei tarvinnut jännittää. Se oli eräänlainen kokoontumis- ja kohtaamispaikka. Paikka oli arkkitehtonisesti upea

---

²¹² Forss 2007, 83.

tila, joka oli tarkoitettu kaikille, ei vaan tietyille eliittijoukolla. Jugendsalin toimintaa johtivat arvot, ei raha. Ihmiset kokivat tärkeänä, että oli olemassa miellyttävä ympäristö, johon sai tulla rauhoittumaan. Tilan kauneus ja vanhuus puhuttelivat ja niin myös houkuttelivat. Tila oli sellainen joka vaikutti tunteisiin ja miellytti. Se aiheutti myös turvallisuuden tunnetta ja tunteen, että sinne halusi palata. Kävijöillä oli kokemus hyvästä ja positiivisesta. Monille kävijöille sali oli tärkeä itsessään. Monet tulivat sinne arkkitehtuurin takia, tilavaikutelman ja tunnelman takia.

Lopettamisesta noussut kohu osoitti sen, että paikalla oli merkitystä. Ihmiset halusivat taistella Jugendsalin puolesta, koska sillä oli heille henkilökohtaista merkitystä:

H7: Kun tää Jugendsalin toiminta lakkas silloin vuos sitten ja silloin siitä oli hyvin paljon keskustelua tiedotusvälineissä ja kerättiin adressia ja muuta. Että silloin tuli esiin se, kuinka tärkeä tila se oli helsinkiläisille.

Muutoksen vastustamiseen vaikutti myös se, että Jugendsalin lopettaminen tehtiin ulkopuolisten toimesta ja se lakkautettiin henkilökunnan ja kävijöiden vastustuksesta huolimatta. Lisäksi itse ”taisteluprosessi” lisäsi ihmisten kiintymystä tilaan. Kiistan jälkeen monille ihmisille tuli tunne, etteivät he halua enää palata tilaan. Jugendsalista oli tullut heille kuin koti. Monilla oli vielä tunne kaipuusta kotiin. Gaston Bachelardin kuvaus kertoo samanlaisista tunteista: ”Tilanteessa, jossa ihminen potkaistaan ulos talosta, kasaantuu tilanteeseen ihmisten ja maailmankaikkeuden vihamielisyyss²¹³.” Toisaalta voidaan pohtia myös sitä, kuinka paljon medialla oli valtaa ihmisten mielipiteiden muokkaamisessa. Jugendsalin lopettamista käsiteltiin pitkään lehdistössä. Lisäksi Internetissä kerättiin nimiä adressiin, jossa vedottiin Jugendsalin pelastamiseen. Vaikka lausumat Jugendsalin pelastamisen puolesta olivat suurimmaksi osaksi perusteltuja, tuli kirjoittelussa ilmi myös vastustusta nostattavia puheenvuoroja. Yhtenä esimerkkinä ”Pelastakaa Jugendsali” - internet-adressin etusivulla kuvailtiin tulevaa muutosta:

---

²¹³ Bachelard 2003, 81.

Ajatus Jugendsalin toimintojen siirtämisestä sellaisinaan kaupungintalon valtavaan ja aivan erihenkiseen ala-aulaan on absurdi. Paikan henki ei siirry siirtämällä. Suojellun jugendhelmen muuttaminen nykyajan vaatimuksia vastaavaksi ravintolaksi ilmastointineen, keittiöneen, saostus- ja rasvakaivoineen kuulostaa yhtä absurdilta.²¹⁴

Koska Jugendsali on suojeltu rakennus, ei sinne olisi ollut mahdollisuuksia tehdä otteessa mainittuja muutoksia. Monien ihmisten mielissä kahvilaksi muuttaminen toi mielikuvan ravintolatoiminnasta ruunkäryineen. Uuden toiminnan kuvaus näkyi joissakin kannanotoissa ylilyönteinä. On aiheellista, että kiistasta käytiin keskustelua eri medioissa, mutta tämän tutkimuksen yhteydessä on pohdittava, kuinka paljon yleinen mielipide voi vaikuttaa uuden kahvilan kokemiseen. Muutoksen myötä salin arkkitehtoninen ympäristö pysyi silti lähes samana. Tilavaikutelmaa olivat muuttamassa uudet kalusteet ja toiminta, mutta esimerkiksi kahvilatoiminnan keittiö sijoitettiin alakerran vanhaan varastotilaan²¹⁵. Mediassa ja yleisessä keskustelussa esille tulleet mielikuvat radikaalista fyysisestä muutoksesta eivät kuitenkaan olleet niin suuria, kuin kuviteltiin. On totta, että Jugendsali tilana oli muuttunut uuden käyttötarkoituksen myötä. Kuitenkin median luoma negatiivinen mielikuva saattaa vaikuttaa siihen, että monilla ihmisillä on korkea kynnyks mennä katsomaan muuttunutta tilaa. Yleisen mielipiteen mukaan oli hyväksyttävää vastustaa tätä muutosta. Tämän tutkimuksen haastatteluissa saattoi huomata, että monet näkivät uuden tilan ”muutostaistelun” läpi. Kaikki eivät nähneet sitä, mitä mahdollisuuksia salilla vielä voisi olla. Kuitenkin muutama tutkimuksessa mukana ollut henkilö havaitsi kahvilassa käydessään, että siellä oli vielä jotakin vanhaa jäljellä, jota voisi vielä tulla katsomaan.

Jugendsalin tärkeyteen liittyivät myös palvelut ja ihmiset. Yksi haastateltava kertoi, että Jugendsalista alkoi hänen kiinnostuneisuutensa arkkitehtuuria ja kulttuuria kohtaan. Sali oli ponnahduslauta kiinnostukselle sieltä saadun tiedon vuoksi. Vaikka Helsinki-tiedotuksen toiminta on voimissaan edelleen Helsingin Kaupungintalolla, monet ihmiset kokivat, että Jugendsalissa itse ympäristöllä oli myös suuri merkitys toimintaan. Kaupungintalo on tilana erilainen. Se edustaa

²¹⁴ Pelastakaa Jugendsali 2007.

²¹⁵ Kytöharju 2009, 9.

modernia arkkitehtuuria. Yksi haastateltava kuvasi ympäristön muutosta seuraavasti:

H1: Onhan tämäkin [Kaupungintalo], on täällä samat palvelut, mutta on se tämä ympäristö varmaan. Mutta oli se siirtyminen alkuun, se tuntui ihan kuin jäävettä olis heitetty.

Toinen haastateltava sanoi muutoksesta, että päättäjät eivät tienneet, kuinka arkkitehtuuri toimii heidän elämässään. Tilojen miellyttävyydellä on oltava täten merkitystä. Ei riitä, että tietyllä toiminnolla on ympärillään mikä tahansa tila. Jugendsali oli luonteeltaan sellainen, joka vaikutti tunteisiin ja miellytti. Ihmiset halusivat myös palata sinne. Itse arkkitehtuurilla oli väliä ihmisten elämässä. Lisäksi haastatteluissa mainittiin, että vanhoja tiloja on olemassa rajallinen määrä, joten siksi niitä ei saisi hävittää. Vaikka Jugendsalin arkkitehtuuriin ei puututtu, jotkut haastateltavat kokivat, että tilakokemukseen puututtiin ja näin vanhaa hävitettiin.

Ihmiset kokivat, että Jugendsali ympäristönä vaikutti heidän arkielämäänsä ja mieleensä. Tila myös yhdisti ihmisiä ja itse tila oli puheenaihe ja tutustumisväline. Tilan koettiin kuuluvan helsinkiläisille. Eräs henkilö kertoi, että toiminnan lopettaminen toi esille kysymyksen siitä, kenelle kaupunki kuuluu:

H6: Niin ja se on yksi keskustelunaihe sitten, että kenelle tää kaupunki kuuluu, kenelle kuuluu hyvät paikat. Pitäiskö kaupunkilaisia vähän enemmän hoivata silleen hyvänä, eikä pitää niitä sellasena välttämättömänä pahana, että mitä suurempi palkka ja mitä enemmän veroja ne maksaa, niin sitä enemmän me tänne niitä haalitaan. Se on mun mielestä arvokysymys, toi Jugendsalin kohtalo.

Otteessa henkilö pohtii sitä, kenelle hyvien paikkojen pitäisi kuulua. Jugendsalin muutosprosessissa monet miettivät, oliko kaupungin tarkoituksena saada paikasta muutoksen avulla enemmän rahallista tuottoa, koska aikaisempi käyttötarkoitus ei tuottanut rahallisesti voittoa. Täten muutos laittoi miettimään sitä, oliko päättäjillä mahdollisuus käyttää valtaansa siinä, millaisiin paikkoihin ihmisillä on oikeus mennä. Jos ”hyvien” paikkojen kautta tavoitellaan vain rahallista arvoa, se sulkee osan ihmisistä käytön ulkopuolelle. Näin

Jugendsalikaan ei kuulu enää kaikille, vaan tila kuuluu niille, jotka tulevat kahvilaan asiakkaina.

Omat henkilökohtaiset muistot ja itselle tärkeät asiat ovat merkityksellisiä asioita ihmisten elämässä. Katsomme maailmaa ja tiloja omien kokemuksiemme kautta. Von Bonsdorff kirjoittaa, että koettu ympäristön merkittävyys ei ole ikinä objektiivista²¹⁶. Jugendsalin tärkeyden ihmisille saattoi huomata haastatteluissa. Ihmiset olivat kiintyneet Jugendsaliin. Kiintymyksen osoitti esimerkiksi se, että salia kuvatessa puhuttiin ”rakkaudesta salia kohtaan”. Edward S. Casey kirjoittaa myös, että välittäminen kuuluu paikkoihin. Välitämme paikoista niin kuin välitämme ihmisistäkin.²¹⁷ Uudet haastateltavat pohtivat, että Jugendsalin merkityksellisyyden olivat varmaankin tehneet ihmisten henkilökohtaiset muistot. Toinen heistä sanoi, että ”he varmaan olivat kokeneet paikan turvallisena ja rauhoittumisen paikkana.” Hän viittasi asioihin, joita oli itsekin aistinut salissa. Toinen uusi haastateltava mietti aikaisempaa tärkeyttä omaan kokemukseen verraten:

H5: Mutta kyllä varmaan siis, kun mä muistan silti, että Linnanmäelläkin on se, siis oli ennen se Safari. Ja sehän on rakennettu siihen vanhaan vesitorniin. Ja kun siihen tuli tilalle se joku vuoristorata, siitähän oli ihan hirvee polemiikki silloin. – – Mut se, kun siellä oli käyny lapsesta asti, niin musta se oli sellanen tavallaan Linnanmäen se ainoa vanha. Kun sinne meni, sieltä tuli just se ihana tuoksu. Niin siinä oli hirvee kans, nyt kun meinaa sitä hotelliks muuttaa. Mä luulen, et siin on myös sekin, että jos on jotain muistoja, niin nekin liittyy sit siihen.

Otteen perusteella henkilö osasi verrata oman kokemuksensa kautta, miltä paikan menettäminen voisi tuntua. Ihmiset kokevat muistot tärkeiksi asioiksi elämässä. Se kuuluu ihmisen luonteeseen, että asioista, johon on kiintynyt, ei halua luopua. Jos tutusta paikasta joutuu luopumaan, ihminen usein tuntee olevansa hukassa. Casey sanoo, että menettäessä paikan tunnetta paikkapaniikkia ja sietämätöntä tyhjyyden tunnetta.²¹⁸ Menetyksen tunne liittyi

²¹⁶ von Bonsdorff 1998, 139.

²¹⁷ Casey 1993, 175.

²¹⁸ Casey 1993, ix-x.

vahvasti myös Jugendsalin muutokseen. Monissa haastatteluissa saattoi aistia, että ihmiset kokivat tyhjyyden ja vierauden tunteita muutoksen jälkeen.

Se, mikä rakennuksen seinien sisäpuolelle kertyy, ei ole vain fyysisesti nähtävissä. Tila sisältää myös tapahtumat ja muistot. Tilassa koetut hetket tekevät siitä elävän ja kerroksellisen. Tiloissa muodostuvat merkitykset eivät ole yleispäteviä, vaan muodostuminen on aina historiallista, ajallista ja paikallista²¹⁹. Myös oma henkilökohtainen suhde tilan kanssa vaikuttaa merkityksiin. Vanha Jugendsali ei tilana ole kokonaan kuollut. Se elää entisten käyttäjien muistoissa niin kauan kuin he muistelevat sitä. Toisaalta uudella Jugendsalilla on vielä mahdollisuuksia. Jugendsalin käyttötarkoitus on muuttunut ennenkin. Viimeinen muutos lisäsi uudenlaisia ulottuvuuksia, kertomuksia ja kerroksia tilaan. Tilakokemus vanhaan verrattuna on kuitenkin erilainen, koska tila ei sisällä enää kaikkia ominaisuuksia, joita se Helsinki-tiedotuksen aikaan sisälsi. Mutta kuitenkin uusilla kokemuksilla on mahdollisuuksia syntyä ja olla osana tilan jatkuvuudessa. Tilat eivät ole pysähtyneitä, tilat ovat muuttuvia:

”Rakennukset eivät ole merkitykseltään suljettuja ja valmiita kokonaisuuksia, vaan niiden merkitysten muotoutuminen jatkuu suunnittelu- ja valmistumisprosessin jälkeenkin. Rakennusten käyttö ja aistiminen lisäävät niihin merkityksiä. Käyttäjät antavat tilalle omia merkityksiään ja osallistuvat sen merkitysten luomiseen suunnittelijoiden ja rakennuttajien lisäksi. Ympäristö tai rakennus ei ole koskaan valmis, vaan sen merkitykset muotoutuvat, muuntuvat ja kehkeytyvät käytössä ja ajan myötä.²²⁰

---

²¹⁹ Saarikangas 2006, 41.

²²⁰ Saarikangas 2006, 12–13; Grosz 2001, xviii–xix.

4.2 Tilan havainnointiprosessi

Jugendsalin kokemisen ja merkityksellisyyden ohella tässä tutkimuksessa haluttiin tarkastella, kuinka ihmiset havainnoivat tiloja ympärillään ja mitä tilat heille merkitsevät. Tässä alaluvussa on eritelty havainnointiin ja merkityksiin liittyviä piirteitä, joita seitsemässä haastattelussa tuli ilmi.

Lähes kaikki haastateltavat kokivat tärkeäksi sen, minkälainen ympärillä oleva tila on. Ympäristön sanottiin vaikuttavan siihen, onko tilassa viihtyisää vai ei, tai miltä itsestään tuntuu. Jotta tila tuntuisi mielenkiintoiselta, siellä piti olla jokin, johon huomio kiinnittyy; joku, joka puhuttelee. Lähes kaikki halusivat aktiivisesti mennä katsomaan erilaisia tiloja. Toiset olivat uteliaampia kuin toiset. Monet sanoivat, että tilassa aina joku jää mieleen, vaikka ei katsoisi varsinaisesti. Yksi henkilö sanoi, että ”tunnelma jää mieleen tai jokin tunne tilasta. Seuraavilla käyntikerroilla voi sitten tarkentaa mielikuvaa”.

Toisille havainnoinnistaan kertominen oli aluksi vaikeaa. Yhtä henkilöä epäilytti, onko hänen kokemuksellaan merkitystä, koska hän ei ole asiantuntija. Toinen ei heti uskaltanut sanoa omaa mielipidettään, vaan kertoi tilasta yleisesti. Muutamilla oli myös vaikeuksia ymmärtää joidenkin käsitteiden merkitystä, joita haastattelussa käsiteltiin. Ainakin jotkut henkilöt kokivat paikan henki-käsitteen vaikeaksi ymmärtää. Kuitenkin käsitteen merkityksen pohtimisen jälkeen henkilöt havaitsivat, mitä paikan henki voisi tarkoittaa.

Vaikka emme välttämättä ole tietoisia siitä, että havainnoimme, teemme sitä huomaamattamme. Tällaiselle havainnoinnille on olemassa käsite hiljainen estetiikka. Pauline von Bonsdorff kuvaa sitä ei-fokusoituneeksi ja tiedostamisen rajoilla esiintyväksi kokemiseksi, jossa kokeminen on antautumista keholliselle läsnäololle. Hänen mielestään tilan havainnoinnissa aistiminen on tärkeämpää, kuin ajattelu.²²¹ Haastatteluissa ilmeni, että toiset haastateltavista havainnoivat tilaa tietoisemmin kuin toiset:

---

²²¹ von Bonsdorff 2007, 76–77.

H2: *Mä oon nyt oppinut niin, että menen mielelläni reilusti ennen alkamista ja katson ne puitteet, katson sen ohjelman, mitä on ja keskityn myös kuuntelemaan ja jos mä saan materiaalia, niin kyl mä luen sen sitten. Mutta se riippuu aika paljon siitä, miten kiireistä tai hidasta se on, minkälainen kuulijakunta on ja näin. Mutta kyllä pyrin tiedostamaan.*

Kyseisen henkilön havainnointiin vaikutti se, että hän oli vasta vähän aikaa sitten tietoisesti alkanut etsiä tietoa ja opetellut sitä, että katsoi ympärilleen. Hän käytti ilmaisuja ”olen oppinut” ja ”pyrin tiedostamaan”. Tiedostaminen oli hänelle aktiivisempaa, koska aikaisemmassa elämäntilanteessaan hän oli poissulkenut kaiken ylimääräisen ympäriltään ja nyt hän koki, että hänellä oli mahdollisuus oppia uutta ja kokea. Havainnoinnin tiedostaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että henkilö ei havainnoisi ollenkaan tiedostamattomasti. Von Bonsdorff kirjoittaa, että aktiiviseen havainnointiin liittyy myös passiivisuus. Läsnaolossa suuntaamme itsemme objekteja kohti, mutta havaitseva ruumiimme on hidas. Se ei seuraa läsnäoloa samassa tahdissa vaan havaitseva ruumis tarvitsee aikaa ja täten se löytää omia kontaktejaan maailman kanssa.²²² Monesti tilojen kokemisessa on kyse siitä, että emme joka kerta ajattele tietoisesti tilaa siellä ollessamme, vaan tilat jättävät meihin jälkiä, vaikka emme itse välttämättä huomaa sitä. Merleau-Ponty korostaa ruumiillisen kokemuksen passiivisuutta sanomalla, että on oikeampaa sanoa ”minussa havaitaan” kuin ”minä havaitsen”. Täten merkitykset muodostuvat ruumiin ja maailman välillä, eivät katselijan oman aktiivisuuden johdosta.²²³

Havainnoimme ympäristöämme aistiemme kautta. Saarikangas toteaa, että arkkitehtoninen tila tapahtuu hajuissa, äänissä, kosketuksissa ja liikkeissä²²⁴. Aistimme reagoivat ärsykkeisiin, joita ympäristö lähettää. Haastateltavien aistihavainnot Jugendsalissa painottuivat pääasiassa näköaistiin. Kaikki osasivat kuvailla, mitä tilassa näkivät ja millainen tilan muoto on. Kiinnostava piirre, joka tuli ilmi, oli muutaman henkilön kokema löytämisen ilo tilaa katsellessa. He kokivat, että havainnossa itsellä oli mahdollisuus löytää ja huomata asioita ympärillään. Toiseksi eniten havaittiin kuulon avulla. Tällä

²²² von Bonsdorff 1998, 33.

²²³ Haapala & Lehtinen 2001, xlv–xlvi.

²²⁴ Saarikangas 2006, 45; Saarikangas 1998, 282.

aistilla havaittiin eniten tilan negatiivisia asioita. Negatiiviset asiat liittyivät usein koviin ääniin. Toisaalta kuuloaistilla havainnoitiin myös positiivisia asioita, kuten musiikkia. Musiikki lisäsi monilla aistihavaintojen tekemistä. Tähän vaikutti myös se, että konsertissa henkilö istui paikallaan ja keskittyi enemmän kuuntelemiseen ja havainnoimiseen. Muutama haastatelluista havainnoi tilaa hajuaistin avulla. Eräs henkilö halusi tietää, onko salissa ”vanhan tilan tuoksu”. Toinen kertoi, kuinka vanhan rakennuksen tunnelmaa ja historiaa saattoi kokea hajujen kautta. Tuntoaistista puhuttaessa esille tuli kiinnostava esimerkki. Eräs haastateltava sanoi: ”Mun tekis mieli kokeilla noita kiemuroita tuolla ylhäällä”. Jos jokin asia tuntuu mielenkiintoiselta, ihmisellä voi taten tulla halu koskea ja tuntea kohde tuntoaistillaan. Haastattelujen myötä voitiin huomata, että kaikki ihmiset eivät käyttäneet havainnoinnissa aistejaan samoin tavoin. Ruumiillisuuteen ja aistimiseen liittyy myös liike tilassa. Laine & Kuhmonen ovat kirjoittaneet, että kehollinen liike vie meidät asioiden yhteyteen. Se myös havaitsee esineet aina tietystä horisontista käsin. Näin havainto ei rajoitu vain yhteen puoleen.²²⁵ Haastattelujen perusteella tilassa liikkuminen lisäsi toisilla aistihavaintojen tekemistä. Tilaan saattoi tutustua eri lailla liikkeen myötä. Yksi henkilö kertoi liikkumisen auttavan tilan kokemisessa:

H6: Me nähtiin monta kertaa sali tyhjänä, jolloin sitä piti kiertää ja kokea se. Siinä käy kuin lapselle. Silloin se oli avara ja auki. Näki sen eri puolilta. Tunsin sen historian. Näki vähän niilläkin silmälaseilla, että mitä siellä oli ollut.

Jugendsalin tilaa osattiin kuvata arkkitehtonisesti sekä tunnelman, sosiaalisuuden ja sisällön kautta. Lisäksi muutosta havainnoitiin hyvin. Juhani Pallasmaa on kuvannut muutoksen havaintohetkeä osuvasti kirjoittaessaan, että ”se, mikä on poissa, on yhtä tärkeää kuin läsnä oleva”²²⁶. Haastateltavien oli helppo kuvata sitä, miksi Jugendsali on erilainen. Asioiden poissaolo sai heidät huomaamaan eron.

Se, mitä ympärillä tapahtuu, muut ihmiset ja oma mielentila, vaikuttivat tilakokemuksiin. Lähes kaikki mainitsivat, että tapahtumahetki vaikuttaa siihen,

²²⁵ Laine & Kuhmonen 1995, 189–190.

²²⁶ Pallasmaa 1993, 82.

miten tilaa havainnoi. Toiset sanoivat, että kiireisenä ei havainnoi tilaa niin paljon, kuin rauhallisena hetkenä. Myös ihmismäärän ja ihmisten käyttäytymisen sanottiin vaikuttavan kokemukseen. Jos tilassa oli paljon ihmisiä ja melua, tunnelma tilassa saattoi olla negatiivinen, vaikka toisena hetkenä tilassa oli miellyttävä olla. Myös yksittäisen myönteisen tai kielteisen asian ajateltiin vaikuttavan kokemukseen. Omalla mielentilalla oli myös osuutensa havainnoinnin laadussa. Iloisena havainnoinnin huomattiin olevan erilaista kuin surullisena tai poissaolevana. Lisäksi negatiivinen mieli saattoi estää näkemästä asioita. Von Bonsdorff on myös huomannut, että kaikkina hetkinä tilaan ei keskity samalla tavalla. Emme ole aina samalla tavalla läsnä tilalle.²²⁷ Lisäksi suurin osa haastateltavista ajatteli, että ihmiskontakteilla oli mahdollisuus muuttaa kokemusta. Toinen ihminen saattoi vaikuttaa siihen, mitä havainnoi. Mainittiin myös, että yksin ollessa tilaa oli mahdollista havaita eri lailla kuin toisen kanssa.

Jos havainnoitava tila on tuttu, on havainnointi erilaista kuin vieraassa tilassa. Jos tilassa on käynyt useasti, se on tullut tutummaksi ja kokemusten myötä siihen liittyy enemmän henkilökohtaisia muistoja. Ne, joille Jugendsali oli tutumpi, kuvailivat salin olemusta moninaisemmin. Myös kokemukset omista tärkeistä tilakokemuksista saattoivat heijastua siihen, miten uuden tilan koki. Esimerkiksi positiiviset kokemukset lapsuuden kodista tai muusta itselleen tärkeästä tilasta saattoivat vaikuttaa siihen, että tila tuntui kotoisalta ja päinvastoin. Toisaalta monissa haastatteluissa tuli ilmi, että kiintymys vanhaan Jugendsaliin vaikutti Café Jugendin havainnointiin. Monet näkivät uuden tilan menettämisen tunteen takaa. Myös tilan historian tunteminen lisäsi havainnoimista ja kerroksellisuutta. Eräs mainitsi, että ”tila täytyy myös tietää, että sen voisi tuntea”. Toisaalta henkilöt, joilla ei ollut taustatietoa salin historiasta havainnoivat samoja asioita kuin siitä tietävät. Tieto lisäsi silti syvyyttä ja mielenkiintoa.

Oma minuus, kulttuuri ja kokemukset vaikuttivat siihen, miten tiloja havainnoitiin. Esimerkiksi, jos henkilö oli ammattinsa puolesta tekemisissä

---

²²⁷ von Bonsdorff 1998, 142.

rakennusten kanssa, hän havainnoi tiloja eri tavalla. Jotkut henkilöt olivat myös kasvaneet lapsuudessaan sellaisessa ympäristössä, jossa tietty tila oli vaikuttanut heidän elämäänsä vahvasti. Sen vuoksi he katsoivat ympäristöään vanhan kokemuksen kautta. Muutamat henkilöt mainitsivat, että kuvittelu tiloissa oli heille tärkeää. Kuvittelun kautta he saattoivat muodostaa uuden ulottuvuuden kokemukseen. Nämä havainnot vahvistavat ajatusta siitä, että ihminen katselee ympärilleen oman kokemushorisonttinsa kautta. Tilan havainnoinnille ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta, vaan jokaisella on mahdollisuus omaan kokemukseen.

Kaikki haastatteluissa mukana olleet henkilöt osasivat kuvailla sitä, millaisista tiloista he pitivät ja millaisista eivät. Yksi tunnisti millaisessa paikassa tulee paha olo. Toinen kuvasi sitä, että hirveässä tilassa ei voi työskennellä. Paikkojen miellyttävyydessä lähes kaikilla painotus oli vanhoissa tiloissa. He kuvailivat, että niissä rauhoittuu, tuntee olonsa turvalliseksi ja levolliseksi, ne ovat arvokkaita, ne puhuttelevat, niiden kautta voi kuvitella vanhaa aikaa ja nähdä historian. Uudetkin tilat kiinnostivat, mutta mainittiin, että ne ovat usein kolkkoja tai ettei niissä ole samanlaista henkeä kuin vanhoissa on.

Jugendsalia havainnoidessaan henkilöt tekivät oivalluksia tilan piirteistä. Osa henkilöistä jopa innostui havainnointiprosessin aikana sen mielekkyydestä. Lisäksi haastateltavat huomasivat, kuinka ympäristöä havainnoimalla maailma voi avartua. Mitä enemmän he miettivät, sitä enemmän he tekivät havaintoja ympäristöstään. Osa henkilöistä reflektoi myös omaa elämäänsä tilan kanssa. Useat huomasivat sen, että tila ei ole vain se, mikä materiaali on ympärillä, vaan se vaatii tiettyjen elementtien läsnäoloa. Monet esimerkiksi hämmästyivät sitä, kuinka paljon ihmisillä on vaikutusta tilakokemuksessa. Haastattelun lopuksi joistakin ihmisistä saattoi huomata, että he olivat löytäneet uuden tavan katsoa maailmaa ympärillään.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tavoitteena oli tarkastella Jugendsalin kokemuksellisuutta ja merkityksellisyyttä. Helsinki-tiedotuksen ajasta halusin tutkia, millaiseksi ihmiset kokivat Jugendsalin tilana, mitä ominaisuuksia siitä havaittiin ja mitkä asiat tekivät siitä merkityksellisen. Lisäksi Café Jugendin aikaisten tilakokemusten kautta saatoin selvittää, kuinka käyttötarkoituksen muutos vaikutti tilakokemukseen. Tutkimuksessa halusin myös tarkastella, miten ihmiset havainnoivat ympäristöään ja mitä tilat heille merkitsevät. Jugendsalin tilakokemusten tarkastelun myötä minulla oli mahdollista tutkia, kuinka tilat asettuvat osaksi ihmisen arkea.

Tutkimuksen aikana huomasin, että haastattelu aineistonhankintakeinona osoittautui sopivaksi menetelmäksi kokemuksellisuuden tutkimiseen. Haastattelutilanteissa minulla oli mahdollisuus kysymysten muokkaamiseen tilanteen mukaan ja haastattelu loi myös mahdollisuuden lisäkysymysten tekoon. Jos olisin kerännyt aineistoa osittain kyselylomakkeen avulla, olisi käyttökelpoisen tiedon määrä luultavasti jäänyt vähäiseksi. Haastatteluja tehdessäni havaitsin, että kaikille ihmisille havaitsemisesta ja kokemisesta kertominen ei ollut helppoa, joten pystyin syventämään haastattelua keskustelun avulla. Kuitenkaan kaikilta haastateltavilta en saanut vastauksia yhtä laajasti. Toiset kuvailivat kokemuksiaan monipuolisemmin kuin toiset. Joidenkin henkilöiden kohdalla en saanut vastauksia kaikkiin kysymyksiin. Tämä osoittaa sen, että kokemuksen havaitseminen ja siitä kertominen eivät ole asioita, joihin ihminen osaisi välttämättä vastata. Myöskään kokemuksen havainnointiin ei ole yhtä oikeaa tapaa. Haastattelujen aikana huomasin myös, että kokemusten havainnoiminen tarvitsee aikaa. Mitä enemmän henkilöt pohtivat asioita haastattelutilanteissa, sitä laajemmin he kuvailivat kokemuksiansa. Ihmisten kokemusten tutkiminen vaatii täten aikaa ja keskittymistä.

Tutkimukseni perusta pohjautui tilan teoriaan. Haastattelujen kautta halusin saada tietoa siitä, onko tilan teoriassa esitetyillä ominaisuuksilla

samankaltaisuutta Jugendsalin tilan kokemisessa. Fenomenologinen tutkimusasetus auttoi kokemuksellisuuden tutkimisessa. Vaikka en käyttänyt fenomenologiaa suoranaisena menetelmänä, antoi se työkaluja tutkimuksen tekoon. Fenomenologiassa etsitään vastausta kysymykseen, mitä merkityksiä tietyllä kokemuksella on ihmisen elämässä ja miten tämä kehollinen kokeminen on osa ihmisen elämäntapaa²²⁸. Haastateltavien aistihavaintojen ja kokemusten kautta saatoin täten tarkastella tilan kokemuksellisuutta ja merkityksellisyyttä.

Tutkin Jugendsalin tilaa sen käyttäjien näkökulmasta. Kysyin seitsemältä henkilöltä heidän kokemuksiaan tilasta. Tuloksia esittäessä jaoin ihmisten kuvaukset tilasta eri teemoihin. Niitä olivat arkkitehtuuri, tunnelma, paikan henki, muutos, merkitykset ja havainnointiprosessi. Tämän tutkimuksen kohdalla oli otettava huomioon, että ihmisten kokemuksia ei voida suoranaisesti yleistää. Tutkimustuloksista ei voida tehdä päätelmää, että kaikki Jugendsalissa käyneet ihmiset olisivat kokeneet tilan täysin samalla tavalla. Jokaisen kokemus on aina henkilökohtainen. Koemme asiat eri lailla, koska olemme yksilöitä. Siksi samalta näyttävä tilanne voi olla erilainen eri ihmisille.²²⁹ Tämä tutkimus perustui näiden seitsemän ihmisen kokemuksiin. Kuitenkin heidän kokemuksissaan tuli ilmi monia yhtäläisyyksiä. Jugendsali sisälsi sellaisia piirteitä, joita useampi henkilö saattoi havaita.

Jugendsalin arkkitehtonisten elementtien havainnoinnin kautta pyrin tuomaan esille sitä, millaisiin fyysisiin piirteisiin ihmisten huomio tilassa kiinnittyi. Jugendsali Helsinki-tiedotuksen aikana oli ollut useimpien haastateltavien mielestä avara, vanha, kaunis ja paljon yksityiskohtia sisältävä ympäristö. Haastattelujen perusteella saatoin huomata, että tila puhui muotonsa kautta. Arkkitehtoniset elementit myös herättivät mielikuvia toisista tiloista, joista haastateltavilla oli kokemuksia. Lisäksi arkkitehtuuri toimi tehokeinona ihmisille syntyvien tunteiden ja tunnelman luomisessa.

Tunnelma vanhassa Jugendsalissa koettiin rauhalliseksi, turvalliseksi, kotoiseksi, miellyttäväksi ja houkuttelevaksi. Jotkut ajattelivat, että tilalla oli

---

²²⁸ Laine 1996, 163.

²²⁹ Moilanen & Rähä 2007, 45.

myös lohduttavia ominaisuuksia. Monelle tilan vanha olemus osoittautui tärkeäksi tekijäksi. Haastatteluissa ilmeni, että moni koki vanhassa rakennuksessa olevan enemmän aistittavaa kuin uudessa. Vanha ympäristö sai aikaan miellyttävyyden, turvallisuuden ja kotoisuuden tunteita. Nämä tunteet loivat myös mielle yhtymiä henkilöille itselleen tärkeisiin paikkoihin. Tämä tulos vahvistaa ajatusta siitä, että ihminen hahmottaa maailmaansa omien kokemustensa kautta. Tilojen kautta on täten mahdollista myös reflektoida omaa elämäänsä. Forss kirjoittaakin, että muistot, mielikuvat ja merkityskonteksti ovat aina osana paikkakokemusta²³⁰. Jugendsalin tunnelmaan sanottiin liittyvän myös ihmiset ja sisältö eli Jugendsalin toiminta. Haastateltavat kokivat, että Jugendsaliin oli helppo tulla ja siellä oli mahdollisuus vuorovaikutukseen. Työntekijöiden mielestä tila vaikutti positiivisesti myös työntekoon. Jugendsalissa tilan arkkitehtuurista puhuttiin ja sitä käytettiin keskustelun välineenä. Negatiiviset asiat tilasta liittyvät lähinnä tilan kaikuisuuteen, yksittäiseen näyttelyyn tai käytännön asioiden toimimattomuuteen, mutta ne osoittautuivat melko pieniksi asioiksi. Tunnelma koostui monien asioiden yhteisvaikutuksesta.

Jugendsalin paikan henki ei haastateltavien mielestä syntynyt vain fyysisten elementtien myötä, vaan hengen koettiin syntyvän enemmänkin tunnelman ominaisuuksien kautta. Rauha, kotoisuus, positiivisuus, turvallisuus sekä ihmiset ja toiminta muodostivat huomattavimmat elementit paikan hengelle. Silti ympäristöllä oli osuutensa paikan hengen luomisessa. Kauniin tilan sanottiin muun muassa vaikuttavan sielun hyvinvointiin. Jugendsali koettiin Helsingissä myös omaleimaiseksi, koska se oli arkkitehtonisesti upea tila, jonne kaikilla oli mahdollisuus tulla. Edellä mainittujen asioiden vuoksi voidaan sanoa, että ihmiset kokivat Jugendsalin muuttumisen radikaalina, koska monien paikan hengen ominaisuuksien koettiin hävinneen. Uudet ihmiset ja uusi käyttötarkoitus toivat vierautta ja täten peittivät alleen ihmisten kokemat merkitykselliset elementit. Samoihin päätelmiin on tullut myös von Bonsdorff kirjoittaessaan paikan hengen muuttumisesta. Jos joku *genius loci* elementeistä puuttuu,

---

²³⁰ Forss 2007, 101.

hengestä tulee staattinen ja paikasta kuin kuollut museo.²³¹ Genius locia ei näin ollen voida tuottaa. Se syntyy ihmisten, sisällön ja tilan kanssakäymisessä.

Haastatteluissa puhuttiin siitä, että muutoksen myötä Jugendsalin tunnelma oli muuttunut ja henki oli hävinnyt. Pelkkä arkkitehtuuri ei näyttänyt riittävän saman tilakokemuksen saamiseen. Muutoksen kohdalla huomattiin myös, kuinka oma henkilökohtainen side tilan kanssa muovasi käsitystä muutoksen havainnoinnista. Ne, joille tila oli tärkeä, kokivat muutoksen suureksi menetykseksi. Tämä kuitenkin osoittaa sen, että ihmiset kiintyvät paikkoihin ja niillä on ihmisille merkitystä. Toisaalta käyttötarkoituksen muutos muutti tilan valtarakenteita. Uuden tilajaottelun myötä tilassa liikkuminen muuttui avoimesta rajatuksi, joten se vaikutti myös tilan aistimiseen. Monet kokivat, että tilaa ei ollut mahdollista kokea ja aistia samalla tavalla kuin ennen. Kuitenkin osa haastateltavista ajatteli, että uudessa tilassa oli olemassa vielä vanhoja elementtejä. Täten muutoksen kokemista samalla tavalla ei voida yleistää. Kuitenkin uusi käyttötarkoitus muutti kävijöiden kohderyhmää muun muassa tilan maksullisuuden vuoksi.

Uusien ihmisten haastattelujen myötä tutkimustyössäni huomasin, että muutoksen jälkeen tila sisälsi vielä joitakin samoja piirteitä vanhan tilan kanssa. Koska arkkitehtoniset elementit eivät olleet muuttuneet, fyysisten piirteiden havainnointiin näytti olevan edelleen hyvät mahdollisuudet. Uudet ihmiset havainnoivat tilaa ”puhtaalta pöydältä” ilman muutostaistelun aiheuttamaa mielikuvaa. Negatiiviset havainnot heillä liittyivät vain kalusteiden sopimattomuuteen tai siihen, miksi kahvilassa ei edelleen voisi olla näyttelytoimintaa. Kuitenkin negatiiviset mielikuvat olivat marginaalisia. Kiinnostavaa tutkimustuloksissa oli se, että osa tunnelman piirteistä havaittiin vielä samantapaisiksi kuin ennen. Uudessa kahvilassa tunnelma oli haastateltavien mukaan rauhallinen, rentouttava, turvallinen, miellyttävä ja houkutteleva. Kuitenkaan uudet ihmiset eivät kokeneet tilassa kotoisuutta, eivätkä he havainneet ihmisten osuutta oleelliseksi tilaan liittyväksi ominaisuudeksi. Uusien henkilöiden kuvaukset paikan hengestä liittyivät lähinnä

---

²³¹ von Bonsdorff 1998, 226.

fyysisten elementtien kuvaamiseen. Tämä osoittaa sen, että tilan sosiaalinen puoli näyttää vaikuttavan voimakkaasti tilan kokemiseen. Tulos vahvistaa Lefebvren väittämää, että tilan merkitykset muodostuvat sosiaalisten suhteiden myötä²³². Sosiaalisten kontaktien tärkeys toteutui myös Jugendsalin tilakokemuksissa. Ihmisten koettiin olevan osa vanhan Jugendsalin tunnelmaa ja henkeä. Kun käyttötarkoitus tilassa muuttui, myös sosiaaliset suhteet muuttuivat. Tilassa ei enää kohdattu samoja ihmisiä. Vaikka uudessa tilassa kahvilan työntekijöitä kuvattiin ystävällisiksi, eivät kuvaukset heistä olleet yhtä merkityksellisiä, kuin vanhan salin aikaiset ihmiskontaktit.

Jugendsali oli monelle ihmiselle tärkeä, koska se oli osa arkipäivää. Ihmiset olivat tottuneet käymään siellä. Ihmiset myös kokivat vanhan ympäristön miellyttäväksi ja rauhoittavaksi. Kauniissa tilassa tuli monelle hyvä olo. Myös vanhan rakennuksen kautta ihmisillä oli mahdollisuus nähdä historia ympärillään. Monesti ihmisen elämää helpottaa se, että hänellä on mahdollisuus nähdä historian merkkejä ympäristössään. Vastaavaa on havainnut muun muassa Vilkuna kirjoittaessaan, että ihmisen on turvallista elää paikassa, jossa voi nähdä jälkiä ajan jatkumosta. Ne todistavat sitä, että täällä on elänyt ihmisiä ennenkin, mikä luo uskoa myös tulevaisuuteen.²³³ Monesti ihmiset eivät myöskään pidä siitä, että vanhaa hävitetään. Vanhoja rakennuksia on purettu paljon ja sen vuoksi ihmiset usein pelkäävät, että kaikki vanha hävitetään. Siksi Jugendsalia arvostettiin, koska se oli yksi jäljellä oleva muistomerkki omasta ajastaan. Kuitenkin uuden kahvilan myötä Jugendsalin arkkitehtuuriin ei puututtu. Sama arkkitehtoninen ympäristö on siellä vielä jäljellä. Vaikka käyttötarkoitus on muuttunut, on salilla vielä mahdollisuuksia antaa ihmisille arkkitehtonisia elämyksiä. Kuitenkin tutkimuksessa huomattiin, että henkilökohtainen merkityksellisyys aikaisemman käyttötarkoituksen myötä vaikutti uuden tilan kokemiseen negatiivisesti. Näin ollen kokemuksen laatuun vaikuttaa oma näkökulma.

Tarkasteltaessa ihmisten havainnointiprosessia Jugendsalista, kävi ilmi, että aistiminen ja kehollisuus ovat tärkeässä asemassa tilan havainnoinnissa.

---

²³² esim. Saarikangas 1998, 264; esim. Lefebvre 1991, 30.

²³³ Vilkuna 2007, 16.

Tulokset vahvistavat muiden tutkijoiden ajatuksia havainnoinnin ruumiillisuudesta. Koska ihmisen suuntautuminen maailmaan on merkityshakuista²³⁴, aistihavaintojen kautta voitiin tarkastella sitä, mihin asioihin ihmiset kiinnittivät Jugendsalissa huomiota ja mitkä ominaisuudet tilassa olivat heille merkityksellisiä. Suurin osa henkilöistä havainnoi tilaa näköaistin avulla, mutta esimerkiksi kuuloaistilla havaitut asiat toivat erilaisia ominaisuuksia tilasta esille. Jotkut äänikokemukset olivat toisille negatiivisia, mutta myös musiikin avulla aistihavaintojen teko saattoi voimistua. Muutamat kokivat tilaa haju- ja tuntoaistin avulla. Ruumiillisten kokemusten tarkastelussa huomasin, että liikkumisen avulla tilaa saattoi kokea eri lailla, kuin paikalla ollessaan. Liikkuminen lisäsi mielenkiintoa ja havainnointia tilaa kohtaan.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voin todeta, että tilan teoriassa käsitellyt tilan eri ominaisuudet olivat läsnä myös Jugendsalin tilakokemuksissa. Saarikankaan mukaan tilan merkitykset muodostuvat rakennuksen, suunnittelijoiden, käyttäjien sekä menneen ja nykyisen historiallisen kontekstin vuoropuheluna. Ne kytkeytyvät myös minän ja maailman väliseen vuorovaikutukseen.²³⁵ Tutkimuksessa huomasin, että Jugendsalin merkityksellisyys liittyi tilan ja sen käyttäjien vuoropuheluun. Käyttäjillä oli omia henkilökohtaisia merkityksiä tilan kanssa, mutta tilakokemukseen liittyivät myös oman kulttuuripiirin vaikutus sekä sosiaaliset kontaktit ihmisten välillä. Myös aikaisempien tutkijoiden päätelmät oman taustatiedon vaikutuksesta havainnointiin tulivat ilmi myös tässä tutkimuksessa. Salin historiasta tietäminen, salin tuttuus, omat aikaisemmat kokemukset muista tiloista ja oma tausta vaikuttivat henkilöiden havainnointiin. Lisäksi kokemishetkellä näytti olevan vaikutusta tilan havainnoinnissa. Von Bonsdorff sanookin, että vieraillessamme paikassa näemme vain yhden version siitä²³⁶. Ihmisten tilakokemukset Jugendsalista olivat henkilökohtaisia, mutta toisaalta ne olivat osittain samanlaisia. Tila sisälsi täten joitakin samoja ominaisuuksia, koska useat henkilöt näin havaitsivat.

---

²³⁴ esim. Laine & Kuhmonen 1995, 46.

²³⁵ Saarikangas 1998, 247.

²³⁶ von Bonsdorff 1998, 127.

Tiivistettynä voin sanoa, että tilan kokemiseen tarvitaan omia henkilökohtaisia kykyjä: havainnointia, kuuntelua ja kuvittelua. Mutta myös oma tausta, kulttuuri, sosiaalinen ympäristö sekä historia ja aika muokkaavat kokemustamme. Sisäinen tila eli minuus ja ulkoinen tila eli ympäristö tarvitsevat toisiaan ja toimivat yhdessä. Tilaa ei voida määritellä tarkasti vaan tila on käsite, jolla on monia eri puolia. Tila on eletty ja sosiaalinen, mentaalinen ja fyysinen, ajallinen ja valtaa sisältävä. Kuitenkin tila on silti jokaisen oma havaitsemiskenttä, jossa jokaisella on mahdollisuus luoda omia aistihavaintojaan omista lähtökohdistaan ja kokemuksistaan käsin. Tilan kokeminen on sitä, kuinka ihminen hahmottaa maailman ympärillään. Se on ihmisen ja maailman vuoropuhelua.

Haastatteluiden myötä ilmeni, että tilojen olemuksella on väliä ihmisille. Tilojen sanottiin esimerkiksi vaikuttavan siihen, miltä itsestään tuntuu. Suurimmalla osalla haastateltavista oli halu mennä katsomaan erilaisia tiloja. Heillä oli mielenkiintoa niitä kohtaan. Ihmiset osasivat myös kertoa millaisista tiloista he pitävät ja millaisista eivät. Kaikki haastateltavat kokivat Jugendsalin ympäristönä miellyttäväksi. Vanha ja kaunis ympäristö rauhoitti, loi turvaa ja aiheutti kuvittelua. Vanhassa rakennuksessa sanottiin olevan myös enemmän aistittavaa kuin uudessa. Vaikka lähes kaikki tässä tutkimuksessa mukana olleet henkilöt pitivät vanhoja rakennuksia miellyttävämpinä kuin uusia, tulosta ei voida yleistää. Yleistämiseen tarvittaisiin suurempi joukko tutkittavia. Uudetkin rakennukset voivat olla miellyttäviä. Koska tämä tutkimus keskittyi vanhan rakennuksen tilakokemukseen, vanhojen rakennusten miellyttävyys korostui.

Näin ollen ei voida sanoa, että tilat ympärillä voisivat olla millaisia tahansa. Jos omasta arkiympäristöstään voi saada esteettisiä elämyksiä ja hyvää oloa, on sillä vaikutusta elämän laatuun. Vanhassa Jugendsalissa olennainen piirre oli se, että kauniin ja upean tilan liittäminen omaan arkiympäristöön oli mahdollista. Monelle Jugendsalissa käyminen oli vaikuttava arkkitehtoninen elämys, josta sai nautintoa. Tila myös helpotti ihmisten kanssakäymistä. Haastatteluissa mainittiin, että varsinkin 1990-luvun lama-aikana Jugendsalin kävijäluvut olivat korkealla. Tämä osoittaa sen, että esteettiset arkkitehtoniset elämykset ovat ihmisille merkityksellisiä. Tilallista elämystä ei tarvitse hakea kaukaa. Se voi olla

osa omaa arkiympäristöä. Ihmiset haluavat kauneutta arkeensa. Esimerkiksi hiljattain Helsingin Sanomissa syksyllä 2009 julkaistussa artikkelissa Aku Louhimies kertoo mielipiteensä nykyajan kaupunkisuunnittelusta. Louhimiehen mukaan kaupunkilaisten pitäisi vaatia päättäjiltään kaunista ja toimivaa ympäristöä: ”En tiedä tutkimuksista, mutta uskon, että ihmiset ovat onnellisempia kauneuden ympäröiminä”²³⁷. Myös tässä tutkielmassa voitiin havaita, että kaunis tila vaikutti hyvinvointiin. Esimerkiksi ympäristön miellyttävyyden vaikutti työntekoon. Vaikka itse työ oli työntekijöiden mukaan mielekästä, itse tila lisäsi työssä viihtymistä. Työntekijät saivat ympäristöstä voimaa työntekoon. Täten on huomattava, että työympäristön laadulla on merkitystä. Jos tila ympärillä on miellyttävä, on työn tekemiseenkin paremmat edellytykset.

Tilat ovat suuressa osassa ihmisten elämässä. Elämä tapahtuu tiloissa. Monesti elämän tapahtumia muistellaan tilalähtöisesti. Tilat eivät kuitenkaan ole vain taustana tapahtumille vaan ihmiset elävät tilojen kanssa vuoropuhelussa. Haastattelujen aikana monen henkilön kohdalla huomasin, että Jugendsalia havainnoimalla he peilasivat omaa elämäänsä tilan kanssa. He muistelivat siellä koettuja tapahtumia tai sellaisia asioita, joihin heillä tuli mielle yhtymiä. Yhteiset kokemukset tilan kanssa luovat kiintymystä tilaan. Tilojen kautta on mahdollisuus käydä keskustelua itsensä ja maailman välillä. Kaj Nyman kirjoittaa myös, että ”talot joiden kanssa elän vaikuttavat merkittävästi siihen minkälaiseksi henkilöksi tulen. -- Eläessäni talojen kanssa joudun jatkuvasti vastatusten oman todellisuuteni kanssa”.²³⁸ Talot muokkaavat identiteettiämme ja antavat meille mahdollisuuden pohtia maailmaa. Haastatteluissa monet innostuivat siitä, kuinka paljon enemmän ympäristö voi antaa, kun vain aistii ympäristöään. Moni myös huomasi sen, että kaikilla ihmisillä on mahdollisuudet tilahavaintojen tekemiseen. Siihen ei tarvita asiantuntijuutta. Kaikilla on vapaus havainnoida tila omalla tavallaan.

Tilojen havainnointi ei monesti normaalielämässämme ole aktiivista. Oman arkemme keskellä käymme erilaisissa tiloissa lähinnä niissä olevien toimintojen

---

²³⁷ Ruoranen 2009, F1.

²³⁸ Nyman 1998, 13.

vuoksi. Kaupasta haemme ruokaa, kirjastosta luettavaa ja koulussa käymme oppimassa. Harvemmin rutiinienne keskellä pysähdymme katsomaan, mitä ympärillämme on. Kuitenkin tilat jättävät meihin muistijälkiä, vaikka emme niitä tiedostaisikaan. Vasta, kun menemme toiseen tilaan, jossa jokin piirre muistuttaa aikaisemmasta kokemuksesta, muistamme, mitä olemme kokeneet aiemmin. Myös epämiellyttävä tila jättää meihin jälkensä. Tällä tutkimuksella haluan tuoda esiin, että tilat vaikuttavat elämäämme, vaikka emme sitä aktiivisesti huomaisi. Tilat ympärillämme vaikuttavat olotilaamme. Myös von Bonsdorff on tullut samaan tulokseen kirjoittaessaan hiljaisen estetiikan eli ei-aktiivisen havainnoimisen merkityksistä. Hän sanoo, että hiljaisella estetiikalla on huomattavia mahdollisuuksia parantaa ihmisten elämänlaatua asuin-, työ- ja vapaa-ajan ympäristöissä sekä vaikuttaa vuorovaikutuksen laatuun. Jos hiljaisen estetiikan taso unohdetaan, voidaan tahattomasti tuottaa epämiellyttäviä ympäristöjä. Hiljaisen estetiikan yksi hyvä puoli on siinä, että sen huomioiminen ei useinkaan ole kalliimpaa kuin sen huomiotta jättäminen.²³⁹ Toteamuksen myötä voisi ajatella, että ympäristön miellyttävyyden lisääminen voisi ennaltaehkäistä huonoa oloa, jonka nyky-yhteiskunnassa on koettu lisääntyvän. Ei ole uusi asia, että ympäristön miellyttävyys pitäisi ottaa huomioon ihmisten ympärillä. Kuitenkin tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat sitä, että tila ympärillä vaikuttaa ihmiseen. Sen vuoksi toivoisin, että ihmisten mielipiteitä suunnitteluprosesseissa kuunneltaisiin, koska ihmiset itse tietävät millaisissa tiloissa he viihtyisivät parhaiten.

Jugendsali oli monelle ihmiselle tärkeä paikka. Ihmiset olivat kiintyneet siihen. Teija Hihnala kirjassaan *Rajoja* kysyy, miksi ihminen kiintyy johonkin paikkaan. Kiintymykseen liittyy usein kiihtymys. Jotakin merkittävää on tapahtunut tietyissä paikassa tietynä aikana.²⁴⁰ Monesti ihmiset eivät haluaisi luopua asioista, joihin he ovat kiintyneet. Kuitenkin elämässä monet asiat ovat muuttuvia. Ihmisten on usein vaikea hyväksyä muutosta. Tilojen muutoksissa ei voida ottaa huomioon kaikkien ihmisten mielipiteitä. Koska tilakokemus on kaikille ihmisille aina omanlainen, tilakokemuksia voi olla yhtä paljon, kuin kokijoita on. Kuitenkin tilojen muutoksissa tulisi ottaa huomioon se, että tilakokemuksen perustekijöitä

---

²³⁹ von Bonsdorff 2007, 80.

²⁴⁰ Hihnala 1992, 13.

ei muutettaisi radikaalisti, jos se on mahdollista. Toisaalta tätä ei aina voida ottaa huomioon. Jugendsalin muutoksessa siellä tapahtuneen toiminnan poistamisen koettiin muuttavan tilan olemusta suuresti. Sisällön muuttaminen kaupalliseen tarkoitukseen muutti myös kävijäkuntaa. Tila ei ollut enää avoin kaikille. Tutkimuksen tulokset osoittavat sen, että tilakokemus ei synny vain arkkitehtuurista. Kokemukseen tarvitaan oikeanlainen tunnelma, sisältö ja kokija. Silti Jugendsali rakennettuna ympäristönä on vielä olemassa ja sen kauneuden aistimiseen on vielä mahdollisuuksia. Loppujen lopuksi tilakokemus on kokijasta riippuvainen. Kokija itse luo mielikuvan ympärilleen. Se on kuitenkin varmaa, että ihmiset tarvitsevat miellyttäviä tilakokemuksia ympärilleen.

H6: Tarvitaan helppokulkuisia, keskeisellä paikalla olevia tiloja, jotka luonnostaan houkuttelevat sisään ja antavat ihmisten arkeen kauneutta ja nautintoa. Sellainen tila poistaa kuonaa ja lisää hyvää maailmassa.

LÄHTEET

Aaku, Eero. 1957. *Suomen liikepankit 1862–1955*. Helsinki: Suomen pankkiyhdistys.

Bachelard, Gaston. 2003. *Tilan poetiikka*, suomentanut ranskasta Tarja Roinila. Helsinki: Nemo. Alkuperäisteos *La poétique de l'espace* (1957).

von Bonsdorff, Pauline. 1998. *The Human Habitat*. Lahti: International Institute of Applied Aesthetics.

von Bonsdorff, Pauline. 2007. Hiljainen estetiikka. Teoksessa: Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.) *Taide keskellä elämää*. Helsinki: Kiasma, 75–80.

Casey, Edward S. 1993. *Getting back into place*. Bloomington: Indiana University Press.

Eskola, Jari. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Juva. PS-kustannus, 159–183.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana. 2007. *Teemahaastattelu: Opit ja opetukset*. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Juva: PS-kustannus, 25–43.

Forss, Anne-Mari. 2007. *Paikan estetiikka*. Helsinki: Yliopistopaino

Foucault, Michel. 1980. *Tarkkailla ja rangaista*, suomentanut ranskasta Eevi Nivanka. Helsinki: Otava. Alkuperäisteos *Surveiller et punir*.

Grosz, Elizabeth. 2001. *Architecture from outside: essays on virtual and real space*. Cambridge: MIT Press.

Haapala, Arto & Lehtinen, Markku. 2001. Johdanto. Katsaus fenomenologian syntyyn ja kehitykseen Saksassa ja Ranskassa. Teoksessa: Haapala & Lehtinen (toim.) *Elämys, taide, totuus: kirjoituksia fenomenologisesta estetiikasta*. Helsinki: Yliopistopaino, ix-lxii.

Hihnala, Teija. 1992. *Rajoja*. Jyväskylä: Gummerus.

Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2000. *Tutkimushaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Husserl, Edmund. 1995. *Fenomenologian idea: viisi luentoa*, suomentanut saksasta Juha Himanka. Helsinki: Loki-kirjat. Alkuperäisteos *Die Idee der Phänomenologie*.

Kervanto Nevanlinna, Anja. 1998. Kaupunki taidehistoriassa: Teoksessa: Saarikangas, K. (toim.) *Kuvasta tilaan*. Tampere: Vastapaino, 227–246.

Kivinen, Paula. 1982. *Tampereen Jugend*. Helsinki: Otava.

Korvenmaa, Pekka. 1982. Lars Sonckin arkkitehtuuria 1905–1945. Teoksessa: Kivinen, P. *Lars Sonck 1870–1956: arkkitehti*. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo, 63–125.

Korvenmaa, Pekka. 1991. *Innovation versus tradition*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.

Kristeva, Julia. 1993. *Puhuva subjekti*. Tekstejä 1967–1993. Helsinki: Gaudeamus.

Kunnas, Tarmo. 2008. Moderni taide ja uskonnon mahdollisuus. Teoksessa: Kuorikoski, A. (toim.) *Uskon tilat ja kuvat*. Helsinki: Suomen Teologinen Kirjallisuusseura, 11–32.

Kytöharju, Marjo. 2009. *Espan uusi kahvilakeidas vanhassa Jugendmiljöössä*. Kirkko ja kaupunki 29.4.2009, 9.

Laine, Timo. 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Juva: PS-kustannus, 28–45.

Laine, Timo & Kuhmonen, Petri. 1995. *Filosofinen antropologia*. Jyväskylä: Atena.

Laine, Timo. 1996. Eri puolilta kehoa. Teoksessa: Koikkalainen, R. (toim.) *Ruumiita! Ruumiista, ruumiillisuudesta, kehosta ja kehollisuudesta*. Jyväskylä: JYY, 157–168.

Laitinen, Riitta. 2004. Johdanto tilan kokemisen kulttuurihistoriaan. Teoksessa: Laitinen, R. (toim.) *Tilan kokemisen kulttuurihistoriaa*. Turku: Turun yliopisto, kulttuurihistoria, 1-13.

Lefebvre, Henri. 1991. *The production of space*, translated from French by Donald Nicholson-Smith. Oxford: Blackwell. Alkuperäisteos: *Production de l'espace (1974)*.

Lincoln, Yvonna S. & Guba, Egon G. 1985. *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, California: Sage.

Malpas, J.E. 1999. *Place and experience*. Cambridge: Cambridge University Press.

Matthews, Eric. 2006. *Merleau-Ponty: a guide for the perplexed*. London: Continuum International Pub. Group.

Maunula, Leena. 1969. Kluuvin virastotalo ja sen Jugendsali. Teoksessa: *Helsinki-seuran vuosikirja*. Helsinki: Helsinki-seura.

Merleau-Ponty, Maurice. 2002. *Phenomenology of Perception*, translated from French by Colin Smith. London: Routledge. Alkuperäisteos *Phénoménologie de la perception (1945)*.

Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka. 2007. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Juva: PS-kustannus, 46–69.

Moorhouse, Jonathan, Carapetian, Michael & Ahtola-Moorhouse, Leena. 1987. *Helsingin Jugendarkkitehtuuri 1895–1915*. Helsinki: Otava.

Mäkinen, Matti K. 2001. *Arkkiteht+tuuri*. Helsinki: Rakennustieto.

Norberg-Schulz, Christian. 1984. *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli.

Nyky-suomen sanakirja. 2002. Juva: WSOY.

Nyman, Kaj. 1998. *Talojen kieli*. Helsinki: Rakennusalan kustantajat.

Pallasmaa, Juhani. 1993. *Maailmassaolon taide*. Helsinki: Painatuskeskus.

Pallasmaa, Juhani. 2003. Tilan poetiikka ja arkkitehtuurin teoria. Teoksessa: Bachelard, G. *Tilan poetiikka*. Helsinki: Nemo, 485–493.

Parviainen, Riikka. 1999. *Jugendsalin kävijäkysely*. Helsingin kaupunginkanslia, Helsinki-tiedotus.

Perttula, Juha. 1995. *Kokemus psykologisena tutkimuskohteena*. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: SUFI.

Rahat ja Henki. 2001. (toim.) Hasu, K. & Seppälä, M-O. Helsinki: F.G. Lönnberg.

Ringbom, Sixten. 1987. *Stone, Style and Truth*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.

Ringbom, Sixten. 1998. Jugend, kansallisromantiikka ja rationalismi. Teoksessa: von Bonsdorff, Bengt et al. *Suomen taiteen historia*. Espoo: Schildt, 231–244.

Runeberg, Tutta & Kristian. 1975. *Jugend*. Helsinki: Tammi.

Ruoranen, Annika. 2009. *Elokuvaohjaaja vaatii kauniimpaa kaupunkia*. Helsingin Sanomat 31.10.2009, F1.

Saarikangas, Kirsi. 1998. Tila, konteksti ja käyttäjä. Teoksessa: Saarikangas, K. (toim.) *Kuvasta tilaan*. Tampere: Vastapaino, 247–298.

Saarikangas, Kirsi. 2006. *Eletyt tilat ja sukupuoli*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Stenros, Anne. 1997. The Phenomenology of Space. Three Readings of Genius Loci. In: Karjalainen, P & von Bonsdorff, P. *Place and Embodiment*. Lahti: University of Helsinki, 17-24.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus.

Tuominen-Eilola, Tuulikki. 2004. Tarvitaanko representaation käsitettä. Teoksessa: Mäntysalo, R. (toim.) *Paikan heijastuksia: ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite*. Jyväskylä: Atena, 19–48.

Vilkuna, Janne. 2007. Yhteinen kulttuuriperintömme. Teoksessa: Kinanen, P. (toim.) *Museologia tänään*. Helsinki: Suomen museoliitto, 12–41.

Sähköiset lähteet:

Aschan Café Jugend. 2010. Saatavilla www-muodossa:
[<http://www.cafejugend.fi/>]. Luettu 20.4.2010.

Helsingin Jugendsali aiotaan muuttaa näyttelytilasta ravintolaksi. 2007.
Saatavilla www-muodossa:
[http://yle.fi/uutiset/kulttuuri/2007/11/helsingin_jugendsali_aiotaan_muuttaa_nayttelytilasta_ravintolaksi_256001.html]. Luettu 20.4.2010.

Jugendsali-adressi luovutettiin Helsingissä. 2007. Saatavilla www-muodossa:
[http://yle.fi/uutiset/kulttuuri/2007/11/jugendsali-adressi_luovutettiin_helsingissa_256604.html]. Luettu 20.4.2010.

Jugendsalin ja rahatoimiston vuokralaiset valittu. 2008. Saatavilla www-muodossa:
[http://www.hel.fi/wps/portal/Talousjasuunnittelukeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Taske/fi/uutiset/jugendsalin+ja+rahatoimiston+vuokralaiset+valittu]. Luettu 20.4.2010.

Jugendsalin henki kesti miljoonaremontin. 2009. Saatavilla www-muodossa:
[<http://www.hs.fi/ruoka/artikkeli/Jugendsalin+henki+kesti+miljoonaremontin/1135245217340>]. Luettu 20.4.2010.

Pankkisaleja vuokrataan Esplanadin kulmilta. Iltasanomat. 2008 Saatavilla www-muodossa: [http://www.iltalehti.fi/helsinki/200802077209801_hi.shtml].
Luettu 20.4.2010.

Pelastakaa Jugendsali. 2007. Saatavilla www-muodossa:
[<http://www.adressit.com/jugendsali>]. Luettu 10.4.2010.

LIITE 1: Kuvat

Kuva 1. Jugendsali kesällä 2008.

Kuva 2. Café Jugend keväällä 2009.

LIITE 2: Haastattelukysymykset

Kysymykset Helsinki-tiedotuksen ajasta:

1 Haastateltavan tausta

- ikä, sukupuoli, koulutus, ammatti, asuinpaikka
- Onko sinulla kiinnostusta/ harrastuneisuutta taidetta tai arkkitehtuuria kohtaan?

2 Jugendsalissa käymisestä

- Kuinka usein olet käynyt Jugendsalissa?
- Liittyvätkö käyntikerrat vain Helsinki-tiedotuksen aikaan vai oletko käynyt salissa muulloin?
- Miksi kävit Jugendsalissa?
- Oletko käynyt Café Jugendissa?

3 Arkkitehtuurista

- Kun käyt erilaisissa paikoissa ja rakennuksissa, kiinnitätkö yleensä huomiota arkkitehtuuriin ja siihen, mitä ympärilläsi on?
- Millaiset tilat ovat vaikuttaneet sinuun? Millaiset eivät?
- Muistatko ensivaikutelmaasi Jugendsalista? Millainen se oli?
- Kun menit Jugendsaliin, menitkö katsomaan itse tilaa vai menitkö sinne jonkun muun asian takia?

4 Tilan kokemisesta, Jugendsalin ollessa Helsinki-tiedotuksen käytössä

- Muistele hetkeä, kun olit salissa. Millaisia mielikuvia/ asioita sinulle tulee mieleen?
- Mieti kokemusta aistihavaintojen kautta:
  - o Mitä näit? (esim. muodot, pinnat, värit, materiaalit, valot, varjot)
  - o Millaisia ääniä kuudit? Vertaa salia hiljaisena ja äänekkäänä hetkenä.
  - o Liittyikö saliin tuoksuja?
  - o Miten tuntoaisti liittyy tilan kokemiseen? (esim. lämpötila, pintojen tuntu)
- Tuleeko sinulle näistä tuntemuksista mielleyhtymiä johonkin sinulle tärkeään asiaan/ paikkaan?
- Millaisia elämyksiä koit salissa?
- Olivatko tuntemukset positiivisia/ negatiivisia?
- Koitko tilan eri lailla, jos olit siellä yksin/ jonkun kanssa?
- Entä kiireisenä/ rauhallisena hetkenä?
- Entä hyvällä mielellä/ huonolla mielellä?
- Miten kokemus muuttui, jos tilassa oli vähän ihmisiä tai paljon ihmisiä?
- Tuntuiko tila samanlaiselta esitteitä hakiessa/konsertissa/ eri näyttelyissä?
  - o Miten nämä asiat ovat muuttuneet uudessa kahvilassa? Eli onko tila mielestäsi muuttunut? Tuntuuko siellä erilaiselta?

5 Ilmapiiri ja "Paikan henki"

- Miten kuvailisit Jugendsalin tunnelmaa esimerkiksi adjektiivein?
- Puhutaan usein, että Jugendsalilla oli oma "Paikan henki". Mistä se olisi voinut koostua?
- Onko mielestäsi arkkitehti luonut paikan hengen tai tunnelman vai luovatko sen muut tekijät? Mitkä?
- Onko Café Jugendissa mielestäsi vielä samaa "paikan henkeä" jäljellä?
- Jugendsali on ollut aina sosiaalisten kanssakäymisten tila. Vaikuttiko henkilökunta siihen, millainen tunnelma paikassa oli? Entä muut ihmiset?
- Vaikuttiko mielestäsi käyttötarkoitus eli Helsinki-tiedotuksen palvelut, tapahtumat, ilmaisuus siihen, että ihmisten oli mukava käydä salissa? Oliko itse tilalla suurta merkitystä?
- Onko sinulla huonoja kokemuksia Jugendsalista?
- Osaatko sanoa, miksi Jugendsali oli tärkeä monelle? Vaikuttiko tärkeyteen enemmän palvelu vai itse paikka?
- Onko paikalla sinulle henkilökohtaista merkitystä? Osaatko kuvailla, millaista?

(jatkuu)

6 Historia, aika, muuttuminen

- Mietitkö koskaan salissa ollessasi salin aikakerrostumia, historiaa ja edellisiä käyttötarkoituksia?
- Luuletko, onko salin tunnelma ollut samanlainen eri aikoina? (Pankki/varaosaliike/Helsinki-tiedotus/kahvila)?
- Millaiset kokemukset salista voisivat olla pysyviä/samoja kaikkina aikoina?
- Jugendsalin käyttötarkoitusta on muutettu ennenkin. Mitä ajattelet kahvilaksi muuttumisesta? Koetko paikan muuttuneen, vaikka arkkitehtuuri pysyy? Miten? Miksi?
- Onko kahvilassa paikka kokemuksena erilainen? Onko arkkitehtuuri siellä paremmin/huonommin esillä?
- Aiotko käydä uudistuneessa Jugendsalissa vielä?
- Eroaako paikka muista Helsingin paikoista? Miksi se on kiistelty paikka? Mikä tekee siitä ainutlaatuisen? Tarvitaanko Jugendsalin kaltaisia paikkoja?

7 Lisäkysymykset työntekijöille

- Milloin aloitit työt Jugendsalissa?
- Kiinnititkö usein huomiota salin arkkitehtuuriin ollessasi töissä siellä?
- Arkipäiväistyikö tila koskaan töissä ollessasi?
- Vaikuttiko tila työympäristönä työntekooisi? Koitko olevasi erityisasemassa ollessasi töissä kyseisessä ympäristössä?

Kysymykset uusille asiakkaille

1 Haastateltavan tausta

- ikä, sukupuoli, koulutus, ammatti, asuinpaikka
- Onko sinulla kiinnostusta/ harrastuneisuutta taidetta tai arkkitehtuuria kohtaan?

2 Arkkitehtuurista

- Kun käyt erilaisissa paikoissa ja rakennuksissa, kiinnitätkö yleensä huomiota arkkitehtuuriin ja siihen, mitä ympärilläsi on?
- Millaiset tilat ovat vaikuttaneet sinuun? Millaiset eivät?
- Oletko käynyt aikaisemmin tässä salissa?
- Tulitko saliin katsomaan arkkitehtuuria vai tulitko jonkun muun asian takia esim. kahville?
- Tiedätkö mitään salin entisistä käyttötarkoituksista?

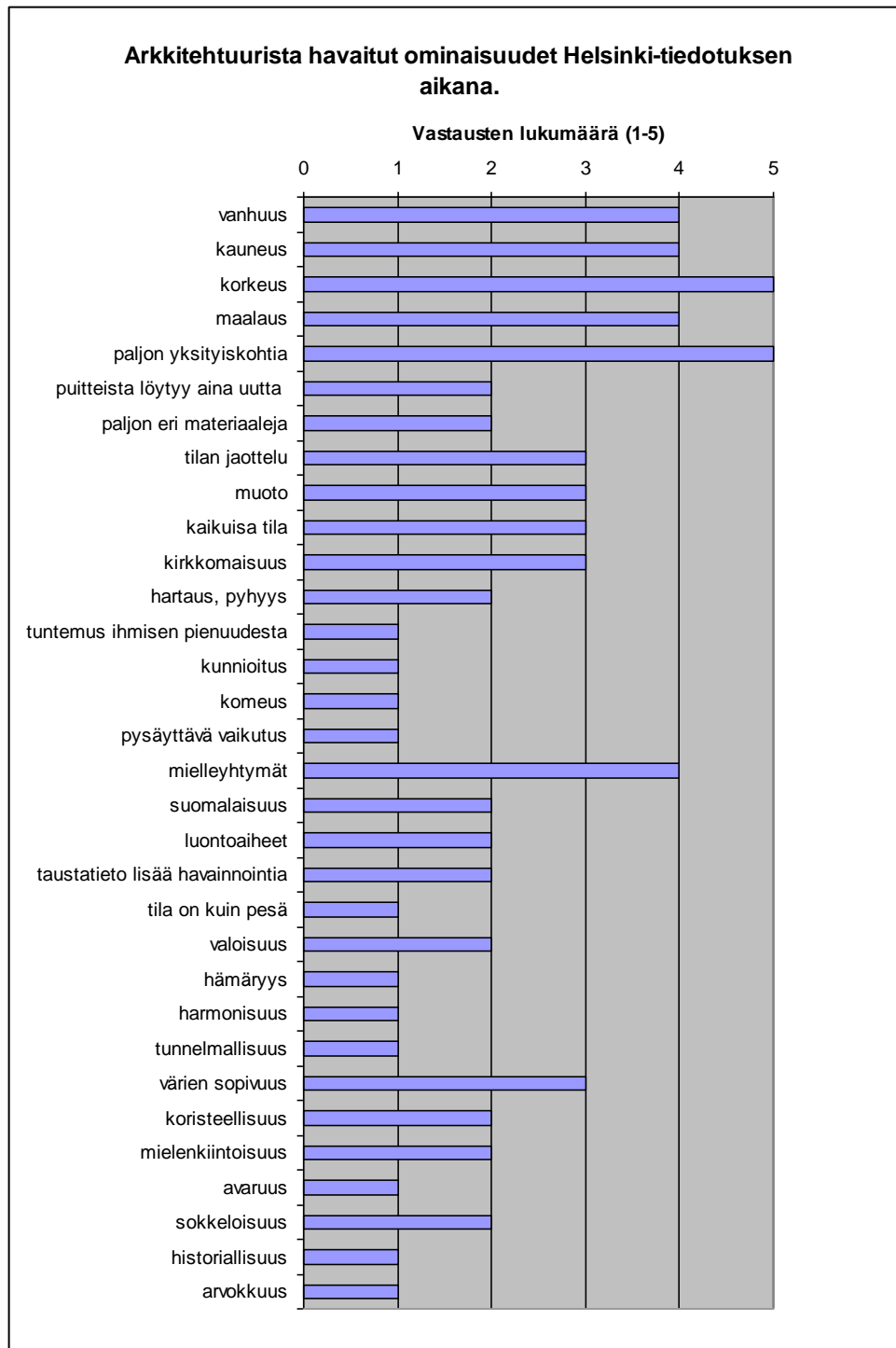
3 Tilan kokemisesta

- Millainen on ensivaikutelmasi salista? Kuvaile, mitä näit ja miltä sinusta tuntui.
- Millaisia mielikuvia/ asioita/ tuntemuksia sinulle tulee mieleen kun katselet tilaa?
- Mieti kokemusta aistihavaintojen kautta:
  - Mitä näet? (esim. muodot, pinnat, värit, materiaalit, valot, varjot)
  - Millaisia ääniä kuulet? Ovatko äänet häiritseviä vai mukavia (esim. musiikki)?
  - Liittyykö saliin tuoksuja?
  - Miten tuntoaisti liittyy tilan kokemiseen? (esim. lämpötila, pintojen tuntu)
- Ovatko tuntemukset positiivisia/ negatiivisia?
- Tuleeko sinulle näistä tuntemuksista miellelyhtymiä johonkin sinulle asiaan/ paikkaan?
- Jos olet käynyt salissa useamman kerran, koetko tilan eri lailla, jos olit siellä yksin/ jonkun kanssa?
- Entä kiireisenä/ rauhallisena hetkenä?
- Entä hyvällä mielellä/ huonolla mielellä?
- Miten kokemus muuttui, jos tilassa oli vähän ihmisiä tai paljon ihmisiä?
- Miten kuvailisit salin tunnelmaa esimerkiksi adjektiivein?
- Vaikuttaako henkilökunta siihen, millainen tunnelma tässä paikassa on? Entä muut ihmiset?
- Onko Café Jugend ”vain kahvila” vai onko tilassa mielestäsi jotakin erityistä? Esimerkiksi houkutteleeko tila tulemaan uudestaan? Onko tila mielestäsi viihtyisä?

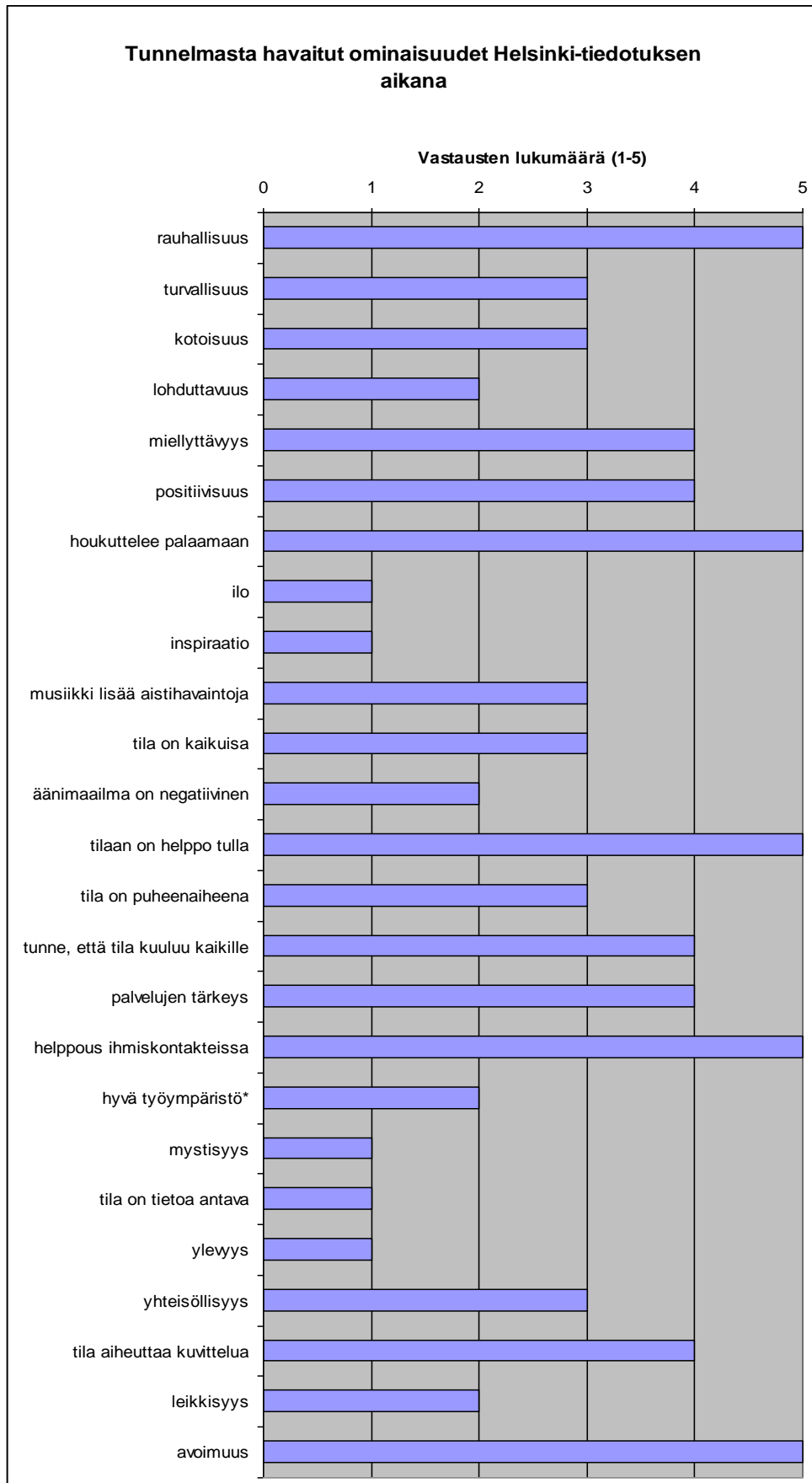
(jatkuu)

- Kun sali oli edellisessä käyttötarkoituksessaan, puhuttiin usein, että salilla olisi oma ”paikan henki”. Tuntuuko sinusta, että salissa olisi jokin erityinen ”henki” tai tunnelma? Osaatko sanoa, mistä se voisi koostua?
- Onko mielestäsi arkkitehti luonut ”paikan hengen” tai tunnelman vai luovatko sen muut tekijät? Mitkä?
- Kun olet salissa, tuleeeko sinulle miellelyhtymiä menneeseen aikaan? Esim. mietitkö, millainen sali on ollut historian saatossa ja erilaisissa käyttötarkoituksissaan? Tai kuvitteletko, millaisia ihmisiä siellä on käynyt eri aikoina?
- Luuletko, onko salin tunnelma ollut samanlainen eri aikoina? (Pankki/varaosaliike/Helsinki-tiedotus/kahvila)?
- Millaiset kokemukset salista voisivat olla pysyviä/samoja kaikkina aikoina?
- Jugendsalin käyttötarkoitusta on muutettu ennenkin. Mitä ajattelet kahvilaksi muuttumisesta?
- Osaatko sanoa, miksi sali on kiistelty paikka ja tärkeä monelle? Vaikuttiko tärkeyteen enemmän palvelu vai itse paikka?
- Eroaako paikka muista Helsingin paikoista? Mikä tekee siitä ainutlaatuisen?
- Aiotko käydä Café Jugendissa tulevaisuudessa?

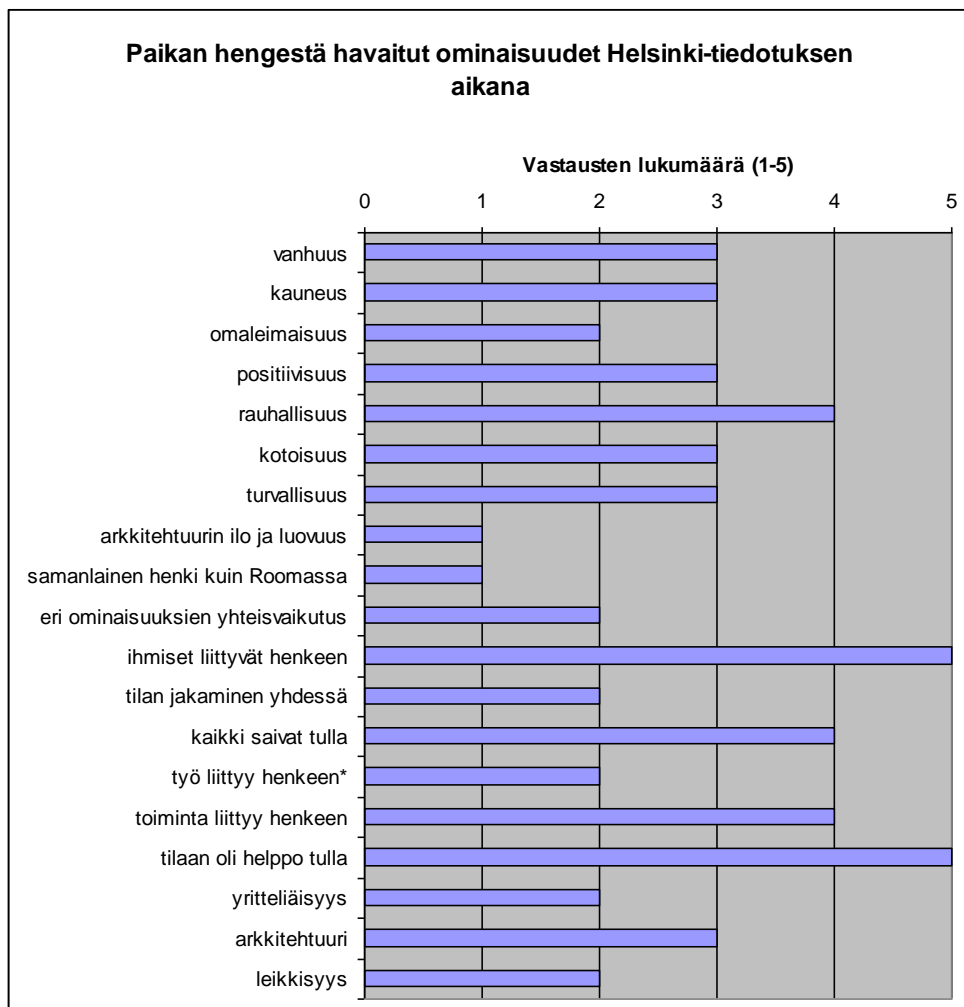
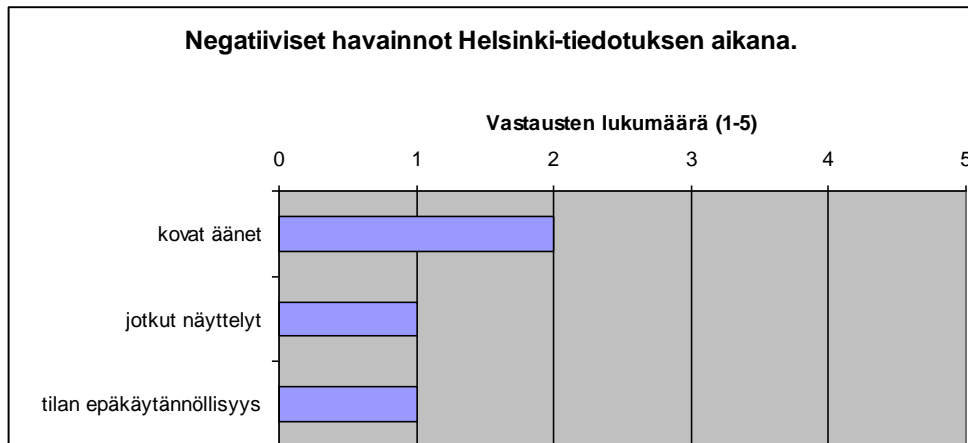
LIITE 3: Kaaviot

* työntekijöitä oli kaksi henkilöä

* työntekijöitä oli kaksi henkilöä

